

GHEORGHE DIACONU

MOGOSANI

necropola din sec. IV e.n



GHEORGHE DIACONU

MOGOȘANI

Necropola din secolul IV e. n.

MUZEUL JUDEȚEAN DÎMBOVIȚA
TÎRGOVIȘTE, 1970

<https://biblioteca-digitala.ro>

S U M A R

| | <u>Paġe.</u> |
|---|--------------|
| Introducere | 7 |
| Generalități | |
| Istoricul cercetărilor, stratigrafia, riturile de înmormintare | 9 |
| Inventarul mormintelor | |
| Ceramica | 12 |
| Obiecte și podoabe din metal | 15 |
| Obiecte și podoabe din os și sticlă | 18 |
| Descrierea mormintelor | 20 |
| Concluzii | 32 |
| Datarea și atribuirea etnică a necropolei de la Mogoșani | 32 |
| Elemente băștinașe în cuprinsul culturii Sintana de Mureș-Cernehov | 36 |
| Despre datarea culturii Sintana de Mureș-Cernehov | 39 |
| Încheiere | 53 |
| Rezumat | 55 |
| Lista figurilor | 59 |

Lista prescurtărilor

- Dacia** — Dacia, Revue d'archéologie et d'histoire ancienne (Nouvelle série) — București
- Folia Arch.** — Folia Archaeologica — Budapesta
- IMFAM** — Известия Молдавского Филиала Академии Наук ССР — Chișinău.
- KSIIMK** — Краткие Сообщения Института Истории Материальной Культуры Академии Наук — Moscovia.
- KSLA** — Краткие Сообщения Института Археологии — Kiev.
- Materiale** — Materiale arheologice privind istoria veche a R.P.R., vol. I; Materiale și cercetări arheologice, vol. II-VIII. București.
- MIA** — Материалы и Исследования по Археологии СССР — Moscovia.
- PZ** — Prähistorische Zeitschrift — Berlin
- SA** — Советская Археология — Moscovia.
- SCIV** — Studii și cercetări de istorie veche — București

I N T R O D U C E R E

Necropola din secolul al IV-lea e.n. de la Mogoșani, jud. Dimbovița se înscrie în rîndul monumentelor din periferia de Sud-vest a unei culturi cunoscută în literatura arheologică sub denumirea de Sintana de Mureș-Cerneahov.

Numele de Sintana de Mureș este legat de acela al arheologului clujean Kovács István, care în anul 1903, cerceta pe Mureș în Transilvania, în satul amintit mai sus, o atare necropolă.

Denumirea de Cerneahov a intrat în literatura de specialitate, în urma cercetărilor arheologului ucrainean V. V. Hvoico, întreprinse între anii 1899—1900, în satul Cerneahov, situat în regiunea Niprului mijlociu.

Descoperirile ulterioare au dovedit că purtătorii culturii Sintana de Mureș-Cerneahov, au ocupat o regiune întinsă, mărginită la răsărit de Doneș, la apus de bazinul Tîrnavelor, înspre nord de Pripet și afluenții săi, iar spre sud, de Dunăre și țărmul nord-pontic.

Mai bine de cinci decenii asupra apartenenței etnice și a datei de început și de sfîrșit a acestei culturi au circulat păreri diferite. De altfel, o serie de aspecte referitoare la datare și componentele etnice sînt și astăzi controversate de către specialiști. Cercetările din ultimele două decenii, desfășurate pe un front larg, de către arheologii români și sovietici au dovedit că în ceea ce privește cultura materială și spirituală, noua cultură este tributară unor populații și triburi diferite din punct de vedere etnic, dar mai ales romanității.

Trebuie subliniat că în stadiul actual al cercetărilor, cîmpul de pendule al numeroaselor ipoteze, privind data de început și de sfîrșit, sau aceea a componentelor etnice din cultura Sintana de Mureș-Cerneahov etc., se îngustează ducînd treptat spre rezolvarea multor aspecte necunoscute.

Cercetarea arheologică românească este în măsură să răspundă cererii că în cadrul antichităților de tip Sintana de Mureș-Cerneahov să fi reperate și separate grupe și populații diferite de cea bănățeană. Totodată arheologii români au stabilit în linii mari direc-

țiile și etapele de pătrundere în regiunile de la Dunărea de jos, a purtătorilor culturii Sintana-Cerneahov și mai ales contribuția populației geto-dacice și a romanității adusă în noua cultură.

Monumentul de la Mogoșani prin poziția sa geografică, situat la limita de vest a acestei culturi, marchează o descoperire importantă care ne dă posibilitatea de a separa o serie de triburi din cultura Sintana-Cerneahov, pătrunse la un moment dat pe teritoriul Munteniei, fără să fi fost în contact prea strins cu populația băștinașă.

Separarea antichităților străine de la Mogoșani față de altele din zona de mijloc și de nord-est a Munteniei, în care autohtonii sînt mai bine reprezentați, ne mijlocește înțelegerea unor evenimente de ordin economic, social și politic, petrecute în a două jumătate a secolului al IV-lea e.n. la Dunărea de jos, asupra cărora vom avea prilejul să stăruim în încheiere.

GENERALITĂȚI

Istoricul cercetărilor. Pe partea dreaptă a pârului Tinoasa, afluent al Argeșului, la locul denumit de către localnici Frăsinei, în regiunea unei nisipării folosită de către locuitorii din satul Pădureni com. Mogoșani, au fost descoperite cu prilejul lucrărilor agricole, vase întregi, datind din secolul al IV-lea e.n. (fig.2/13, 15 și 9/3,12).

În cursul anului 1962 Institutul de arheologie al Academiei R.S.R. a inițiat cercetarea obiectivului menționat¹. În același an au fost executate mai multe secțiuni și două suprafețe, iar în cel următor au fost practicate noi sondajii și dezveliri pe suprafață. Cu acest prilej au fost surprinse limitele de est, sud și vest ale necropolei. Singura latură neprecizată a necropolei a rămas aceea de nord (fig. 1).



Stratigrafia. La Mogoșani sub solul arabil, reprezentat de un pământ negru nisipos, urmează straturi de nisipuri fine, alternând cu altele din pietrișuri aparținând aluviunilor Argeșului. Pe teritoriul cercetat au fost descoperite două bordeie din cultura Glina (fig. 1) și mormintele asupra cărora vom stăruii în cele ce urmează.

Studiul planului general dovedește că majoritatea mormintelor, dar mai ales acela din partea centrală a cimitirului au fost distruse de-a lungul anilor, cu prilejul explorării nisipăriei (fig.1.).

În cele două campanii de săpături au fost dezvelite și cercetate 34 de morminte, dintre care 34 de inhumație și 50 de incinerație.

Mormintele de inhumație alternează cu cele de incinerație ca în restul necropolelor birituale de tip Sintana de Mureș-Cerneahov.

¹ La săpături a participat Eugenia Popescu de la Muzeul de istorie din Pitești; partea de început la care se adaugă descrierea mormintelor urmează a fi publicată în lb. germană, în revista Dacia, N.S. vol. XIII (sub. tipar).

Din numărul de 84 de morminte cercetate (fig. 1), numai în 5 cazuri au fost sesizate întretăieri de felul aceloră din necropola de la Tîrghșor².

Pe plan se distinge clar că cinci morminte de incinerare au fost deranjate de către cei care și-au înhumat morții și anume: M_{10} de M_{12} ; M_{13} de M_{14} ; M_{36} de M_{40} ; M_{49} de M_{50} și M_{53} de M_{52} .

În câteva morminte de inhumație, în pământul de umplutură al gropilor, au fost descoperite oase umane calcinate. Acestea provin din nivelul folosit de către cei care își incinerau morții. Fenomenul a fost surprins și la Tîrghșor³, unde s-a putut dovedi că o parte neînsemnată a mormintelor de incinerare sînt ceva mai timpurii decît mormintele de inhumație. Cu toate acestea, atît la Mogoșani cit și la Tîrghșor există suficiente date pe baza cărora se poate trage concluzia că ambele categorii de morminte sînt contemporane. Această concluzie se sprijină pe o serie de observații privind studierea planului înmormintărilor și pe analiza inventarului care este identic la cele două categorii de morminte.



Riturile de înmormîntare. Mormintele de inhumație au gropile rectangulare, cu colțurile ușor rotunjite și se află la adîncimea de 0,80-1,50 m.

Gropile sînt orientate în exclusivitate pe direcția nord-sud, uneori cu mici abateri de la acest ax. (fig. 1).⁴

Din schelete nu s-au mai păstrat decît dinții, din pricina acizilor solului. În schimb, inventarul este foarte bine conservat, cu excepția piepștenilor și a pandantivilor prizmatici din os.

Obiectele și podoabele găsite în gropile de morminte erau rînduite în jurul morșilor. Vasele au fost așezate în regiunea de nord a gropilor, de o parte sau alta a cadavrelor și în regiunea picioarelor.

Podoabele au fost descoperite *in situ* după felul în care împodobeau veșmintele morșilor și anume: fibulele sau mărgelele în jurul gîtului, cataramele, fusaiiolele și cușitele în regiunea de mijloc a gropilor, știut fiind că asemenea obiecte erau așezate lîngă șoldurile morșilor.

Mormintele de inhumație de la Mogoșani conțin de obicei un inventar bogat, constatare care reiese din analiza sumară a inventarului mormintelor 6, 12, 14, etc. (v. descrierea mormintelor).

² Gh. Diaconu, *Tîrghșor — Necropola din secolele III—IV e.n.* București 1965, p. 16—18.

³ *Tîrghșor*, op. cit. 14—16.

⁴ În necropolele de la Tîrghșor și Gherășeni au fost descoperite morminte orientate și pe alte direcții — vezi *Tîrghșor*, op. cit., pl. II.

Mormintele de incinerare depăşesc ca număr pe cele de înmormântare şi se caracterizează prin gropi de formă ovală, având diametrele de $0,50 \times 0,60$ m şi adâncimea de $0,20 - 0,60$ m⁵.

Gropile au fost săpate în stratul de nisip fin, fără a atinge lentiile de pietrişuri, ca în cazul mormintelor de înmormântare. Ele nu prezintă urme de purificare prin ardere.

În necropola de la Mogoşani au fost descoperite mai multe tipuri de morminte de incinerare şi anume: 1) oase umane calcinate depuse direct în gropi şi acoperite cu pământul rezultat din săparea gropilor; 2) oase umane calcinate depuse în groapă şi acoperite cu cioburi de la unul sau mai multe vase (5—12), toate arse secundar; 3) oase umane calcinate depuse în groapă sau urnă şi acoperite cu un vas ars secundar; 4) oase calcinate aşezate în urnă şi acoperite cu numeroase fragmente ceramice, arse secundar; 5) într-un singur caz, oasele calcinate au fost depuse în groapă, împreună cu un armă de tip Pşevorsk⁶, un vîrf de lance şi acoperite cu un umbo de scut (fig. 4/1-3). Mormintul 15 despre care este vorba, prin caracteristicile rituale şi inventarul său aparţine unui taifal⁷.

În majoritatea mormintelor, printre oasele calcinate, deasupra acestora, sau sub ele, au fost găsite fibule, cataramă, cuţite, fusaiole, mărgelă, resturi din pahare de sticlă, precum şi fragmente din alte obiecte şi podoabe, toate trecute prin flăcările rugurilor (vezi partea privind descrierea mormintelor).

Întrucît pe teritoriul necropolei nu a fost reperat niciun rug, se poate presupune că incinerarea cadavrelor se oficia în altă parte, deşi recent la Lunca (jud. Galaţi), a fost descoperit un asemenea rug, situat la periferia necropolei⁸.

La Mogoşani au fost descoperite două morminte de incinerare care prin forma gropilor şi a conţinutului acestora se deosebesc de restul mormintelor de incinerare cunoscute în necropolele cerneahoviene din România şi anume: aspectele Tîrşor-Olteni şi Tîrşor-Gherăseni⁹. Pe latura de vest a necropolei au fost reperate mormintele 83 şi 84 caracterizate prin gropi de formă ovală, nepurificate prin foc, avînd adâncimea de $-0,70$ m şi diametrul gurii aproximativ de 1 m. În cuprinsul celor două morminte au fost aruncate fără nici o ordine, cenuşă, cărbuni, fragmente ceramice şi din sticlă, resturi de podoabe şi oase umane toate trecute prin foc.

⁵ La Tîrşor numărul mormintelor de incinerare este ceva mai redus decît al mormintelor de înmormântare; la Olteni mormintele de incinerare depăşesc cu mult pe cele de înmormântare, dar situaţia de la Olteni nu este concludentă, întrucît nu au fost făcute dezveliri pe suprafaţă.

⁶ Gh. Diaconu, Două amnare de tip Pşevorsk descoperite în Muntenia, SCIV, XV, 1964, 3, p. 427—433, fig. 1/3.

⁷ Gh. Diaconu, Despre taifali în lumina cercetărilor arheologice (aspectul Tîrşor-Olteni), în SCIV, XV, 1964, 4, p. 467—481 şi fig. 4.

⁸ Informaţii primite de la Ion T. Dragomir de la Muzeul regional Galaţi; vezi şi rugul de la Okno-Bucovina-B. A. Timošciuc şi I. S. Vinocur în Памятники Черняховской Культуры на Буковине în МИА 116, Moscova, 1964, p. 192, fig. 6.

⁹ Tîrşor, op. cit., p. 38—39.

Prin forma și conținutul lor, gropile mormintelor de incinerare 83 și 84 de la Mogoșani se leagă de tradiții nordice (cultura goților timpurii de la Gura Vistulei), dar asupra acestei probleme vom reveni în încheierea expunerii noastre.

*
* *
*

INVENTARUL MORMINTELOR

Pentru înțelegerea cât mai temeinică a antichităților de la Mogoșani în cele ce urmează prezentăm într-o formă succintă materialul arheologic.

Ceramica. Din cele 231 de vase descoperite în mormintele de la Mogoșani 139 aparțin mormintelor de inhumație, în timp ce restul de 92 celor de incinerare.¹⁰

Din numărul menționat mai sus circa 150 de vase sînt întregi sau întregibile. Cum este și firesc, majoritatea lor, aproximativ 130, aparțin mormintelor de inhumație, iar restul de 20 mormintelor de incinerare. Faptul se explică prin aceea că în cuprinsul mormintelor de incinerare au fost depuse în majoritatea cazurilor vase sparte ritual, conform unui obicei asupra căruia s-a stăruit nu de multă vreme într-o altă lucrare.¹¹

Judecată după criteriul pastei din care a fost executată, ceramica de la Mogoșani se divide în trei mari categorii: 1) ceramica lucrată din pastă fină, 139 de vase; 2) ceramica lucrată din pastă zgrunțuroasă, aspră la pipăit, 89 de vase; 3) ceramică lucrată cu mîna, din pastă nisipoasă, fără cioburi pisate, doar trei vase.

Ceramica din pasă fină poate fi împărțită la rîndul ei în mai multe subgrupe după tipul vaselor care alcătuiesc această categorie.

Farfuriile-străchini. În cuprinsul acestei grupe, care însumează 80 de vase întregi și fragmentare, întilnim forme variate de profile de buze, începînd cu cele îngroșate și răsfrînte în afară, sau înspre interior și terminînd cu cele ascuțite și teșite la partea superioară în timpul execuției lor la roata olarului.

Majoritatea farfuriilor se înscriu în seria aceloră cu profilul în forma literei „S”, atît de frecvent întilnite în cuprinsul culturii Sintana de Mureș-Cerneahov (fig. 6—7). O categorie numeroasă este aceea a farfuriilor-străchini care prezintă nervură pe umăr și au ecuatorul ascuțit. Fundul vaselor este de obicei înelar. Un exemplar de-

¹⁰ Cu prilejul alcătuirii statisticii au fost urmărite și fragmentele din mormintele de incinerare, în măsura în care indicau faptul că avem de-a face cu vase întregi care au fost sparte în ruguri sau pe teritoriul necropolei.

¹¹ *Tirgșor, op. cit., p. 39.*

osebit este acela al farfuriei-castron din M 43, care prezintă legături nemijlocite cu ceramica autohtonă.

Din rîndul oalelor-castron au fost descoperite 20 de vase, lucrate dintr-o pastă bine aleasă, la roata de picior. Majoritatea vaselor din această grupă respectă forma celor clasice din cultura Cerneahov. Este important de reținut că la Mogoșani apar cîteva vase cu buza țesită, amintind de tradiții ale purtătorilor culturii Chilia (fig. 5/3,4)¹². Nu putem trece cu vederea nici vasul de provizii din mormîntul 87, care are buza lată și țesită și este ornamentat cu benzi de linii vălurite, încadrate de altele continui (fig. 5/1). Un asemenea vas nu cunoaștem în aria răsăriteană a culturii Cerneahov, ceea ce ne face să socotim că ne aflăm în fața unui produs al atelierelor autohtone, pătruns la Mogoșani direct din mediul băștinaș.

În continuare trebuie arătat că la Mogoșani au fost descoperite nouă *castroane cu trei torți*, majoritatea fragmentare, fiind sparte ritual cu prilejul înmormîntării incinerățiilor. Se remarcă în chip deosebit vasul din mormîntul 70, care are torțile aplicate în așa fel, încît sugerează prin forma sa vasul cu torți zoomorfe, de tradiție carpo-sarmatică (fig. 6/15). Cît privește originea castronului cu trei torți este necesar să admitem din ce în ce mai mult ipoteza potrivit căreia purtătorii culturii Pșevorsk și-au dat o contribuție importantă la realizarea acestei forme de vas¹³.

La Mogoșani au fost descoperite în total șase pahare din lut, dintre care majoritatea în mormintele de incinerăție. Singurul pahar păstrat mai bine, din cuprinsul mormintelor de incinerăție, este cel din mormîntul 4, care, dealtfel a îndeplinit și rolul de urnă principală (fig. 3/17, 19).

Categoria *cănilor-ulcioare* este reprezentată la Mogoșani de 24 de vase, majoritatea bine păstrate. După forma și rolul lor funcțional, cămile-ulcioare se divid în două subgrupe și anume: ulcioarele propriuzise, cu gîtul tubular, uneori cu gura trilobată și cioc de scurgere și cămile în formă de halbă, cu gura largă și partea inferioară a pîntecului bombată (fig. 2/7). În sfîrșit, cămile-ulcioare mai comportă o împărțire și după originea lor. O primă categorie este aceea a ulcioarelor arse la roșu, de certă factură romană, provenite pe cale de schimb și relații de altă natură cu imperiul (fig. 8/1-8). În aceeași categorie se înscriu și ulcioarele cenușii a căror origină este romană, însă vasele au fost lucrate în ateliere cerneahoviene (fig. 2/5,12).

Cea de a doua grupă este de tradiție La Tène, moștenită de la culturile Lipița-Poiana, Poienești, dacii liberi din Muntenia — cultura Chilia (fig. 2/8,13).

¹² Asemenea vase sînt semnalate deocamdată doar pe teritoriul Munteniei în cuprinsul antichităților cerneahoviene.

¹³ Părerea exprimată în lucrarea **Tirgșor, op. cit.**, p. 80 nu mai poate fi acceptată întrutotul. În ultima vreme după ce am văzut materiale din cultura Pșevorsk, socotim că în mare măsură castroanele cu trei torți, ca formă sînt moștenite din cultura Pșevorsk, vezi **K. Hadaczek — Cmentarzyska cialopalnego kolo Przeworska**, Lwowe, 1909, pl. R/27—31 b.

O ultimă grupă este aceea a cănilor-ulcioare, care deși la origină au fost romane, au devenit cu timpul proprii culturii Cerneahov, fiind descoperite în întreaga arie a acestei culturi. Din rîndul acestora ne rețin atenția ulcioarele cu fațete pe umăr și pîntec (fig. 2/4), precum și cele cu torțile frînte brusc la partea superioară (fig. 2/3).

Categoria *oalelor-borcan* din pastă zgrunțuroasă este bine reprezentată în necropola de la Mogoșani, ridicîndu-se la 89 de vase. Culoarea predominantă a acestei categorii de vase este cea cenușie, excepțînd exemplarele care au suferit arderea secundară în ruguri și au căpătat culoarea roșcat-cărămizie.

Oalele-borcan au buza joasă, de obicei îngroșată la partea superioară și răsfrîntă în afară. Pîntecul vaselor este bombat, iar fundul drept și tăiat cu scîndurica sau sfoara. Ornamentul predominant este constituit din caneluri sau incizii realizate pe umerii vaselor.

Din categoria oalelor-borcan de la Mogoșani se detașează cîteva exemplare care provin din atelierele răsăritene ale cerneahovenilor. Ilustrative în acest sens sînt vasele din mormintele 58 și 70 (fig. 10/16 și 11/11). Nu trebuie trecut cu vederea nici faptul că o parte din oalele cu buza șanțuită în interior, în vederea fixării capacelor, sau altele cu buza teșită, se leagă de influențe autohtone¹⁴ (Chilia-Tîrgșor) (fig. 10/1,7 și 11/12).

În sfîrșit, doar trei vase sînt din categoria celor lucrate cu mîna și nici unul nu este de tradiție autohtonă (fig. 5/2, 9,16). Acestea mai degrabă au legături cu ceramica populațiilor din aria de nord și de răsărit, care au fost încorporate în cultura Cerneahov, în perioada formării ei.

În ceea ce privește tehnica de execuție a ceramicii cerneahoviene și a originii ei, precum și problemele legate de ornamente și decorarea ceramicii, nu de multă vreme a fost exprimat un punct de vedere, asupra căruia nu mai stăruim. Într-o altă lucrare, am atribuit getodacilor și atelierelor romane un rol hotărîtor în ceea ce privește ceramica purtătorilor culturii Cerneahov-Sîntana de Mureș. Ulterior E. A. Simonovici a reluat problema ornamentelor din ceramica cerneahoviană, aducînd contribuții prețioase în unele domenii, deși nu rezolvă definitiv această chestiune¹⁵.

Categoria obiectelor din lut se încheie cu fusaiiolele din care la Mogoșani au fost descoperite 13 exemplare.

Ca și la Tîrgșor, aici avem de-a face cu toată gama de forme, începînd de la fusaiiolele aplatizate, lucrate dintr-un ciob de vas și pînă la acelea lucrate din bulgări de lut, cărora olarii le-au dat forme și mărimi diferite impuse de nevoile casnice (fig. 16/1-14)¹⁶.

¹⁴ Astfel de materiale au fost descoperite în așezarea autohtonă de la Tîrgșor din secolul al III-lea e.n.

¹⁵ E. A. Simonovici, *Орнаментация Черняховской Керамики*, in MIA, nr. 116, Moscova, 1964, p. 270—361.

¹⁶ Tîrgșor, *op. cit.*, p. 87—88.

OBIECTE ȘI PODOABE DIN METAL

La Mogoșani au fost descoperite 22 de fibule, numai în mormintele de inhumatie, repartizate în chipul următor: cîte două în 9 morminte și cîte una în 4 morminte (fig. 12/1-16).

În ceea ce privește metalul din care au fost executate, precizăm că 13 sînt din bronz, iar restul din argint, uneori amestecat cu zinc.

Ca tipuri avem reprezentate două categorii mai importante și anume: cele cu piciorul romboidal și placa în formă semicirculară și cele cu piciorul întors pe dedesubt.

Din rîndul fibulelor categoriei întia ne rețin atenția cele din mormîntul 6, care au fost executate cu multă grijă, dintr-un argint de bună calitate. Una din fibule a fost prevăzută cu resort-dublu. Ca decor a fost realizată o incizie care urmărește conturul discului la partea superioară, precum și a piciorului romboidal. Umerii arcurilor care unesc cele două părți principale ale fibulelor au fost înfășurate la capete cu cîte un fir din sîrmă de argint, care la unul din exemplare este răsucit (fig. 12/13). Din aceeași categorie de fibule face parte și aceea din mormîntul 8, care a fost prevăzută la extremitățile umărului cu fire perlate (fig. 12/15).

Fibulele cu placă semicirculară de la Mogoșani au numeroase analogii, atît în țara noastră¹⁷, cit și în aria răsăriteană a culturii Cerneahov¹⁸, iar cele cu piciorul întors pe dedesubt sînt în general comune antichităților cerneahoviene de acest fel din întreaga sa arie.

Unele fibule prezintă caracteristici evolute, legate de podoabele de acest gen din regiunile nord-nord-estice. În sensul acesta ne rețin atenția piesele din mormintele 12 și 17 (fig. 12/1,3).

Un exemplar unic în cuprinsul antichităților cerneahoviene este reprezentat de fibula de tip panonic din mormîntul 57 de la Mogoșani. Această fibulă a fost prezentată nu de multă vreme, cu oare prilej au fost formulate o serie de ipoteze în legătură cu originea și datarea sa¹⁹.

Catarame. Au fost descoperite 18 exemplare, dintre care numai două în mormintele de incineratie, iar restul în cele de inhumatie. În trei morminte de inhumatie, și anume 39,52 și 66 au apărut cîte două exemplare, situație înfilnită și în alte necropole înrudite²⁰. Cit privește materialul de execuție, trebuie arătat că șase piese sînt din fier, șapte din bronz și două din argint.

¹⁷ Kóvacs István, *A Marosszentanni népvandorlászori temető*, în Dolgozatok, Cluj, 1912, p. 290, fig. 52/3,4; p. 298, fig. 62/3; p. 299, fig. 66/a, b, c.; Radu Vulpe, *Izvoare — Săpăturile din 1936—1948*, București, 1957, p. 306, fig. 327, fără placă semicirculară; Tîrșor, *op. cit.* pl. CLXIV/1—4, etc.

¹⁸ V. V. Petrov, *Черняховский Могильник*, în MIA, 116, *op. cit.* fig. 11/17—18.

¹⁹ Gh. Diaconu, *Nou tip de fibulă în cuprinsul culturii Sintana de Mureș-Cerneahov*, în SCIV XIV, 1965, 4, p. 810—825, fig. 1/1.

²⁰ Tîrșor, *op. cit.*, pl. CIX/9, 10; CXXVI/6, 8 etc.

Tipul reprezentativ este cel comun, semioval, fără placă pentru fixat cureaua, atât de des întâlnit în cultura Cerneahov-Sîntana (fig. 13/3,4,10,15).

O cataramă din bronz avînd forma rectangulară, a fost descoperită în mormîntul 17 (fig. 13/2). După cunoștințele noastre o asemenea cataramă nu a mai fost reperată pînă în prezent în cuprinsul anticizărilor cerneahoviene. În schimb, astfel de piese apar în unele morminte din perioada hunică²¹.

O mențiune specială merită catarama cu placă și două nituri și cu anexă pentru închiderea încălțămîntei, descoperită în mormîntul 66 (fig. 13/7,17). Și tipul acesta de cataramă este neîntilnit în cuprinsul culturii Cerneahov-Sîntana. În schimb, astfel de cataramă au fost găsite în medii sarmatice, dar asupra lor vom avea prilejul să revenim.

Cuțite. Din totalul de 16 cuțite, 15 sînt din fier și un cuțitaș de toaletă din bronz. Ele au fost găsite deopotrivă în ambele categorii de morminte.

La Mogoșani, ca și la Tîrșor sînt prezente cuțitele lungi alături de cele cu lamă scurtă²². De remarcat că și aici lipsesc exemplarele ale căror plăsele sau mînere erau fixate cu ajutorul niturilor (fig.14/1-6).

În mormîntul 66 a fost descoperit un exemplar cu lama curbată (fig.14/20), iar în mormîntul 78 de incinerăție un cuțitaș de bronz, comun întregii arii a purtătorilor culturii Cerneahov-Sîntana (fig.14/15).

O mențiune aparte merită poziția cuțitului din mormîntul 28, care a fost așezat ritual sub urnă și care amintește de o practică uzitată mai ales în necropolele de la Gherăseni²³ și Tîrșor²⁴.

Pandantive. Din seria acestor podoabe au apărut două pandantive în formă de căldărușă, dintre care unul în mormîntul 47 de inhumație, iar cel de al doilea în mormîntul 78 de incinerăție. Ambele piese sînt bine păstrate (fig.15,4,7) și fac dovada odată în plus că atât indivizii care își inhumau morții, cît și cei care și-i incinerau purtau astfel de podoabe.

La noi în țară asemenea podoabe au fost descoperite la Tîrșor²⁵, Gherăseni²⁶ și în mormîntul de la Dolheștii Mari²⁷, iar pentru perioada mai timpurie stau mărturie mormintele carpice de la Poieniștii²⁸.

²¹ J. Werner, *Beiträge zur Archäologie des Attila-Reiches*, München, B., 1956, Tafel 51/9.

²² Tîrșor, *op. cit.*, pl. LXXVIII/2; LXXXV/4-6; LXXXVII/3 etc.

²³ În mormîntul 5 de la Gherăseni erau depuse sub urnă, în poziție încrucișată, două cuțite.

²⁴ Tîrșor, *op. cit.*, p. 88.

²⁵ *Ibid.*, pl. CXXXVI/18.

²⁶ În mormîntul „A” de incinerăție, salvat de către V. I. Teodorescu de la Muzeul de istorie din Ploiești.

²⁷ M. Dinu, *Șantierul arheologic Dolheștii Mari*, în *Materiale VII*, p. 126, fig. 7/1-3.

²⁸ Radu Vulpe, *Săpăturile de la Poieniștii*, în *Materiale*, I, p. 405, fig. 320/2; fig. 139/1.

Astfel de podoabe sînt numeroase în aria răsăriteană și nordică a culturii Cerneahov, de pildă în necropola de la Privolnoe²⁹. Se știe că pandantivele în formă de căldărușă reprezintă o moștenire a culturii Pșevorsk³⁰.

Verigile din bronz sînt în număr de șase exemplare și au fost găsite numai în cuprinsul mormintelor de inhumație. Toate verigile au fost descoperite în regiunea de mijloc a gropilor. Ținînd seama de această constatare, la care se adaugă situațiile similare de la Tîrșor, sîntem îndreptățiți să socotim că verigile erau purtate în regiunea șoldurilor indivizilor, fiind agățate de centuri sau vestminte³¹ (fig. 15/1-3).

La Mogoșani au apărut trei *pandantive* semilunare din argint, dintre care două în mormîntul 39 și unul în mormîntul 57. Podoabele au fost găsite în capătul de nord al gropilor de morminte, ceea ce ne determină să presupunem că erau purtate în regiunea gîtului, fapt ilustrat de altfel de situațiile identice de la Tîrșor, unde avem documentate și cele mai apropiate analogii³². Datarea acestor podoabe este asigurată prin descoperirile de la Valea Strîmbă și cele de la Tîrșor³³.

Un singur ac de bronz, descoperit în mormîntul 28 de incinerare, dovedește prezența acestui obiect casnic în necropola de la Mogoșani (fig. 15/6). În ce privește tuburile din os pentru păstrat acele, trebuie presupus că o parte au fost distruse în ruguri, iar cele din mormintele de inhumație au fost măcinate de acizii din sol.

Cerceii sînt slab reprezentați, deoarece a apărut un singur exemplar în mormîntul 31 de inhumație și acesta deteriorat, întrucît din el se mai păstrează o verigă simplă al cărei mecanism de închidere a fost distrus (fig. 15/15).

Raritatea acestui gen de podoabe în cuprinsul culturii Cerneahov-Sîntana de Mureș nu trebuie să ne surprindă, deoarece se știe că cerceii au apărut, ici, colo, în cuprinsul antichităților cerneahoviene și se leagă mai degrabă de prezența sarmaților în această cultură. Pentru a ilustra puținătatea acestor podoabe este suficient să atragem atenția că la Tîrșor³⁴, din cele peste 300 de morminte, numai patru conțin asemenea podoabe³⁵.

²⁹ I. V. Kuharenko, *Поселение и Могильник Полея Погребенич в Селе Приволном*, în SA, XXII, 1955, p. 142, pl. III/26—31.

³⁰ Stanislaw Jasnoz, *Cmentarzysko z okresu poznolatenskiego i rzymskiego w Wymysłowie distr. Gostyn, in Fontes Praehistorici*, II, 1951, p. 62, fig. 69/14 și p. 129, fig. 167/1.

³¹ Tîrșor, *op. cit.* LXXXV/M 79,3 ; CXVIII/1, 4.

³² *Ibid.* CV/1 ; vezi și p. 96—97.

³³ Z. Szekely, *A Tekeropatoki népvándorlaskori lelet*, în *Folia Arch.*, V, Budapesta, 1945, p. 95—99, fig. 1, 2 3.

³⁴ Între timp numărul mormintelor cercetate a crescut de la 287 la circa 320

³⁵ Tîrșor, *op. cit.*, p. 98—99.

OBIECTE ȘI PODOABE DIN OS ȘI STICLĂ

Piepțeni. Arătăm mai sus că raritatea obiectelor și podoabelor din os se datorește distrugerilor din ruguri și mai ales acizilor din sol care au dezagregat obiectele din os. Numai așa ne putem explica faptul că la Mogoșani lipsesc pandantivii prismatici din os și mai ales piepțenii, care sînt așa de numeroși în celelalte necropole. Totuși, ca mărturie a prezenței piepțenilor în mormintele de incinerare stau trei nituri de bronz cu capetele îngroșate prin ciocănire. Niturile aparțin cu siguranță unor piepțeni care au ars în ruguri. Pentru această categorie de obiecte avem și altă dovadă, constituită de un fragment al unui pieptene, ornamentat cu cerculețe, descoperit printre oasele calcinate din mormîntul 4 (fig. 3/17).

În mormintele 17 și 66 de inhumație se mai păstrează plăcile semicirculare a doi piepțeni cu niturile respective. Exemplarul din mormîntul 52 a fost prevăzut cu un șir dublu de nituri din bronz, situate la partea inferioară a plăcii semicirculare (fig. 15/13).

Pahare din sticlă. O categorie aparte de obiecte de uz, dar și de lux în același timp, dată fiind raritatea lor, o constituie paharele din sticlă (fig. 5/10, 13, 15, 18).

La Mogoșani au fost descoperite șase exemplare, dintre care cinci întregi sau întregibile în mormintele de inhumație și un fragment în mormîntul de incinerare nr. 5.

Paharele din mormintele 8 și 50, lucrate din sticlă de culoare galben-verzuie, au forma conoidală și au fost ornamentate cu cîte trei excizii (fig. 5/10, 13). Tipul de pahar conoidal este cunoscut purtătorilor culturii Cerneahov-Sîntana de Mureș, atît în aria răsăriteană³⁶, cît și în cea vestică³⁷. Majoritatea cercetătorilor înclină să dateze tipul acesta de pahar în spre sfîrșitul secolului al IV-lea e.n. și chiar la începutul celui următor³⁸.

În mormîntul 40 a fost găsit un pahar de un tip mai deosebit și anume cu pereții mai groși și fundul concav. În partea superioară paharul prezintă două excizii și ornamente realizate în formă de cercuri.

În mormîntul 6 a fost descoperit un păhăruț cu pereții subțiri, pîntecul puternic bombat și fundul concav. Tipul acesta de pahar nu este documentat în cultura Cerneahov-Sîntana de Mureș. El pare să fi pătruns, mai degrabă, din regiunile de la sud de Dunăre (fig. 5/18).

³⁶ E. A. Simonovici, *Раскопки Могильника у Обуарии Совхоза Приднепровского на Нижнем Днепре*, în MIA, nr. 82, Moscova, 1960 pl. IX/14.

³⁷ Kovács István, *op. cit.*, Dolg. Cluj, 1912, p. 327, fig. 108.

³⁸ E. A. Simonovici, *Стеклянная Посуда Средина I тысячелетия нашей Эры с Нижнего Днепра*, în KSJJK, vol. 69, 1957, p. 23—25; *ibid.* *стеклянные Кубки из Журавки* în KSIA, 1964, vol. 102, p. 8—12.

Paharul din mormântul 70 are forma unui bol cu două striuri la partea superioară. Pe pîntec prezintă trei grupuri de gurguie obținute în timpul execuției prin mijlocirea cobaltului (fig. 5/15).

Mărgele. Categoria acestor podoabe este reprezentată cît se poate de bine, întrucît au fost descoperite mărgele în 22 de morminte, dintre care numai în patru cazuri în mormintele de incinerare.

La Mogoșani există șiraguri întregi de mărgele din sticlă, coralină și chihlimbar de diverse forme, mărimi și culori (fig. 17/1-8). O mențiune specială merită mărgelile în formă de căldărușă și una în formă de ulcioraș (fig. 18/3); în rest tipurile sînt comune celorlalte necropole și în special aceleia de la Tîrgșor, unde s-a încercat să se stabilească o împărțire a acestora.³⁹

³⁹ Tîrgșor op. cit., p. 108—109.

DESCRIEREA MORMINTELOR

Mormîntul 1. — Incinerat : — 0,25 ; groapa de formă circulară, avînd diametrele $0,50 \times 0,50$ m. Urna principală reprezentată de un ulcior bitronconic cu pîntecul puternic bombat și carenat, fundul inelar. În urnă oase calcinate — resturi din frontal și epifize distale, precum și oase mărunte. Ca vase secundare, fragmente dintr-o oală-borcan, pastă zgrunțuroasă; în regiunea de nord a mormîntului un păhăruț așezat cu gura în jos ; resturi dintr-un castron cu trei torți, pastă fină, lucrat la roată, ornamentat cu alveole rotunde și val incizat ; toate vasele arse secundar.

Mormîntul 2. — Incinerat ; —0,30 ; groapă circulară ; diametrele $0,50 \times 0,60$ m ; pe fundul gropii concentrate un grup de oase umane calcinate, amestecate cu cărbuni ; fragmente ceramice aparținînd unui castron din pastă fină și o toartă de ulcior.

Mormîntul 3. — Incinerat ; —0,35 m ; oală-castron, lucrată la roată din pastă zgrunțuroasă ; culoarea gălbuie-roșcată datorită arderii secundare. În urnă oase calcinate și resturi din oasele lungi acoperite cu fragmente de oase din calota craniană. Între oase mărgică cubo-octodrică, culoarea albă : alături o bucată de os de animal și un nit din bronz provenind de la un piepten.

Mormîntul 4. — Incinerat ; —0,35 m ; groapă circulară ; diametrele $0,50 \times 0,60$ m. Urna reprezentată de un păhăruț ornamentat pe umăr cu alveole (fig. 5/11). În urnă oase calcinate și un fragment de pieptene, ornamentat cu cerculețe (fig. 3/17).

Mormîntul 5. — Incinerat ; —0,40 m ; oase calcinate depuse pe fundul gropii și fragmente ceramice arse secundar. Tot aici o catarâmă mică din bronz și un fragment de pahar din sticlă ; obiectele trecute prin foc (fig. 13/10).

Mormîntul 6. — Înhumat ; —0,80 m. Din schelet nu s-a păstrat nici un fragment de os, cu excepția a cîțiva molari. Groapa de formă rectangulară cu colțurile rotunjite. În pămîntul de umplutură al gropii cioburi arse secundar și oase calcinate.

Inventar : 1. — În regiunea de nord a gropii, căniță-ulcior lucrată la roată, pastă bună, culoarea galben-portocalie ; gura ulciorului este trilobată și prevăzută cu cioc de scurgere (fig. 8/6). 2. — în partea de vest a gropii, strachină cenușie, lucrată la roată, buza joasă, ușor rotunjită și răsfrântă în afară, umărul carenat, fundul inelar (fig. 7/4) ; 3. — cană cu toartă în formă de halbă, lucrată la roată, pastă fină, culoarea cenușie (fig. 9/2) ; în regiunea picioarelor un grup de cinci vase ; 4. — oală-borcan, pastă zgrunțuroasă (fig. 11/6) ; 5. — strachină mijlocie cu nervură pronunțată pe umăr și carenă pe ecuator (fig. 7/8) ; 6. — castron lucrat la roată, pastă fină, buza joasă, pîntecul carenat și fundul inelar (fig. 6/9) ; 7 — strachină mică, cenușie fină, cu nervură și carenă (fig. 6/10), așezată deasupra vasului 8 ; 8. strachină din pastă impură, lucrată la roată, pete din materii organice pe pereți (fig. 6/13) ; 9.—oală-borcan, pastă zgrunțuroasă, roată, așezată în partea de nord-nord-est a gropii, adică la nord de craniu (fig. 11/8). În cuprinsul vasului 5, pahar din sticlă, pereții subțiri, pîntecul bombat, fundul concav (fig. 5/18). În regiunea de mijloc a gropii, cataramă din bronz cu spinul din fier (fig. 13/13) ; tot acolo un pandantiv din bronz de formă circulară (fig. 15/3) ; alături de cataramă, fusaiolă bitronconică, ornamentată prin împunsături (fig. 16/1), iar lângă verigă două mărgelile mari folosite ca pandantive — prima plată, din sticlă roșie, cu dungi galbene și albastre (fig. 18/4) ; a doua este de culoare maron, ornamentată cu ochiuri galbene încadrate de zig-zaguri verzi, albastre și galbene (fig. 18/1). În regiunea de nord a gropii două fibule din argint cu piciorul romboidal și placa semicirculară (fig. 12/13, 14). Una din fibule are un resort dublu (fig. 12/14) ; între mărgelile o monedă din bronz perforată ; aparține epocii constantiniene (fig. 15/8) ; șiragul de mărgelile compus din : mărgelile cubo-octaedrice ; rotunde, plate, din chihlimbar ; sferoidale din sticlă mată, sticlă neagră mată, crestate ; din sticlă verde, mici și îngemănate ; din sticlă neagră mată, crestate ; din sticlă verde, mici și îngemănate ; din sticlă neagră mată și sticlă albă în formă de coșuleț, imitînd pandantivele din fier ; bucată din sticlă de forma unui solz de pește (fig. 17/3).

Mormîntul 7. — Incinerat ; —0,25 m ; groapă ovală ; diametrele 0,50 × 0,60 m ; oală-borcan din pastă zgrunțuroasă, culoare cenușie la origine, dar înroșită pe alocuri datorită arderii în rug. Pe fundul urnei case lungi și vertebre acoperite de fragmente din calota craniană.

Mormîntul 8. — Înhumat ; —0,80 m ; groapă rectangulară ; colțurile rotunjite.

Inventar : 1 — Vas mic asemănător căștilor, lucrat la roată, pasta zgrunțuroasă, fundul tras înspre exterior (fig. 5/7) ; 2 — ulcior roșu, roată, prevăzut cu toartă, gura largă, rotundă, gîtul scurt, nervuri, fundul plat, foarte prost conservat ; 3 — în extremitatea de sud a gropii oală-borcan, zgrunțuroasă (fig. 10/5) ; 4 — la nord de vasul 2 oală zgrunțuroasă, culoarea roșietică ; 5 — Castron cenușiu, fin, așezat lângă vasul 4 (fig. 6/4) ; între vasele 1 și 3 pahar din sticlă, conoidal,

pereții subțiri (fig. 5/10); două fibule dintre care una din argint cu picior romboidal și placă semicirculară (fig. 12/15); a doua fibulă tot din argint, piciorul întors pe dedesubt, resortul mare (fig. 12/4); în regiunea de nord a gropii, lingă fibule, măргеle din sticlă neagră (fig. 18/13).

Mormîntul 9. — Incinerat; —0,75 m; oală borcan, pastă zgrunțuroasă, roată, buza și gîtul lipsă; pe fundul urnei oase calcinate și cîțiva cărbuni; vasul ars secundar.

Mormîntul 10. — Incinerat; —0,40 m; groapă ovală; diametrele 0,50 × 0,60; pe fund resturi de oase calcinate și fragmente dintr-o farfurie-castron, arșă secundar; tot aici cioburi dintr-o oală-borcan, pastă zgrunțuroasă, arșă secundar, printre oase o fusaiolă bitronconică.

Mormîntul 10 a fost deranjat cu prilejul săpării gropii mormîntului 12. de inhumăție.

Mormîntul 11. — Incinerat; —0,25 m; oală-borcan, zgrunțuroasă, roată, culoarea galben-roșcată, datorită arderii secundare; oase calcinate și cărbuni; o fusaiolă printre oase (fig. 16/8).

Mormîntul 12. — Înhumat; — 1,20 m; groapă rectangulară, colțurile rotunjite.

Inventar: 1. — oală-borcan, zgrunțuroasă, roată, culcată pe direcția craniului (fig. 10/2); 2. — la vest de vasul 1, castron, pastă fină, roată, buza teșită, pîntec carenat, fund inelar, analogii Chilia în ce privește profilul buzei; 3. — strachină, gura largă, umărul ridicat, fundul inelar (fig. 7/2); 4. — în regiunea picioarelor farfurie-castron, roată, pastă fină nervură pe umăr, carena pronunțată, fund inelar (fig. 6/11); 5. — oală-borcan, buza îngroșată, gîtul scund, pîntecul ușor bombat, lucrată cu mina (fig. 5/9); pe pereți se observă urme lăsate de un bețigaș cu care au fost netezite asperitățile; în vasul 3 fusaiolă dintr-un ciob, cenușiu (fig. 16/9); în regiunea craniului două fibule din bronz, piciorul întors pe dedesubt; una are resortul din fier (fig. 12/1); tot acolo, șirag de măргеle, sticlă, poliedrice, albastre (fig. 18/8). În groapa mormîntului 12, oase calcinate aparținînd mormîntului 10.

Mormîntul 13. — Incinerat; —0,35; groapă ovală; diametrele 0,50 × 0,60 m; în groapă oase calcinate, cenușă și fragmente ceramice de la o farfurie-castron, arșă secundar; tot aici cioburi dintr-o farfurie, nearșă secundar și fragmente dintr-un castron cu trei torți; o fusaiolă bitronconică (fig. 16/12); mormîntul 13 a fost deranjat de mormîntul 14 de inhumăție.

Mormîntul 14. — Înhumat; — 1 m; groapă rectangulară, colțurile rotunjite; în colțul de sud-vest un grup de vase; 1. — farfurie-castron, pastă fină, roată, cenușie, buza răsfrîntă, umărul carenat, fundul inelar (fig. 7/3); 2. — oală-borcan, zgrunțuroasă, roată, trei caneluri pe umăr (fig. 11/9), culcată cu gura înspre schelet; 3. — oală-borcan, zgrunțuroasă, buza răsfrîntă, fundul plat, două caneluri pe umăr (fig. 11/1); 4. castronaș fin, cenușiu, roată, buza îngroșată. răsfrîntă, fundul inelar (fig. 6/12);

5 — ulcior roșu, roată, pastă fină, gura trilobată, nervură pe gît, pîntec sferoidal, fundul inelar, benzi de cîte trei caneluri pe corpul vasului (fig. 8/2, 3) ; 6 — oală mică, zgrunțuroasă, buza lipsă din vechime, pîntecul combat, fundul drept, două caneluri pe umăr (fig. 11/4) ; 7 — la nord de vasele 5 și 6 amforetă cu două torți, roată, pastă fină, cenușie-neagră, fund inelar (fig. 9/10) ; în regiunea de mijloc a gropii verigă din bronz (fig. 15/1) ; mărgică sferică multicoloră alb, roșu, galben și verde pe fond maron ; fusaiolă bitronconică (fig. 16/4) ; în partea de nord a gropii fibulă din bronz, piciorul lipsă (fig. 12/12) ; mărgele albastre poliedrice, discoidale din chihlimbar ; din cornalină plate, din sticlă, sferoidale, negre ; din sticlă albă-mată în formă de rozetă ; din sticlă neagră în formă de coșuleț și două exemplare din sticlă albă ; din sticlă verde, cu ochiuri galbene la colțuri ; din sticlă în formă de butoiaș ; altele verzi cu linii de culoare verde deschis și ochiuri galbene și verzi ; din sticlă neagră îngemănate cu corpul crestă ; din sticlă, mici, albe, discoidale (fig. 17/1).

Mormîntul 15. — Incinerat ; — 0,30 m ; groapă circulară ; diametrul 0,45 × 0,50 m ; pe direcția nord un umbo de scut (fig. 4/1) așezat în poziție înclinată deasupra unui vîrf de lance care era înfipt în nisip (fig. 4/2) ; pe fundul gropii, lîngă vîrfurile de lance, un amnar de tip Pșevorsk (fig. 4/3) ; tot acolo cîteva oase umane calcinate.

Mormîntul 16. — Incinerat ; — 0,40 m ; groapă ovală cu oase și fragmente ceramice, arse secundar : 1 — cioburi, farfurie-castron, profil litera „S“, carenă, fund inelar ; 2. fund inelar de la o farfurie-castron ; 3—fragment din pîntecul unei oale-borcan, pastă zgrunțuroasă ; 4—fragment dintr-o farfurie-castron ; 5. fund de oală zgrunțuroasă ; vasele arse secundar.

Două urne alăturate : 1) în partea de vest oală-borcan, zgrunțuroasă, plină cu oase ; 2) partea de est a gropii 3/4 dintr-o oală-borcan, zgrunțuroasă, în cuprinsul urnei nr. 1 la demontare, epifize distale și fragmente din oasele iliace.

Mormîntul 17. Înhumat ; — 1,10, groapă rectangulară ; trei vase în partea de nord a gropii : 1 — farfurie-castron, roată, cenușie, fund inelar (fig. 6/2) ; 2 — farfurie, buza răsfrîntă puternic în afară, umărul carenat, fundul inelar (fig. 7/11) ; 3 — pahar negru-cenușiu, gura rotundă, nervură sub buză, pîntecul bombat, fundul semi-concav, pe umeri decorat cu trei registre de ornamente dispuse vertical (fig. 5/17) ; 4 — în stînga bazinului, farfurie-castron, gura largă, profilul buzei în forma literei „S“, fund inelar ; 5 — oală-borcan, zgrunțuroasă, roată, cenușie-roșcată, folosită îndelung în gospodărie (fig. 11/7) ; 6. — oală-borcan, zgrunțuroasă, friabilă, culcată cu gura înspre schelet (fig. 10/4) ; două fibule, bronz, capetele resortului bombate, piciorul întors pe dedesubt, ancorat puternic de corpul fibulei (fig. 12/3) ; cataramă din bronz, forma

rectangulară (fig. 13/2); mărgele, sticlă, albastre, poliedrice, albastre, mate, îngemănate, urme de nituri din bronz și resturi de la un pieptene (fig. 17/5).

Mormîntul 18. — Înhumat; — 1 m; groapă rectangulară, colțurile rotunjite. Inventar: 1 — oală-borcan, zgrunțuroasă, buza teșită, pîntecul sferic, două caneluri pe umăr, fundul plat (fig. 11/8); 2 — castron mare, cenușiu-negru, roată, buza dreaptă teșită, tradiții Chilia, nervură pe umăr, fundul inelar (fig. 5/4); 3 — strachină cenușie-negră, roată, buza răsfrîntă, nervură pe umăr, fundul inelar (fig. 7/9); 4. farfurie-castron, roată, gura largă; 5 — cană-ulcior cu toartă, gura largă, cioc de scurgere, pîntecul bombat, fundul plat (fig. 8/4); 6. — oală-borcan, zgrunțuroasă, roată, spartă din vechime (fig. 11/5); 7. farfurie-castron, cenușie fină, distrusă; 8 — castronaș, fin, roată, negru în spărtură culoarea roșie, distrus de umezeală; vasul 8 a fost așezat în vasul 2; în regiunea bazinului fusaiolă bitronconică (fig. 16/5).

Mormîntul 19. — Înhumat; — 1,20 m; groapă rectangulară, colțurile rotunjite, în regiunea craniului farfurie-castron, cenușie-negră, roată, buza răsfrîntă puternic în afară, pîntecul carenat, fundul inelar (fig. 7/7) tot acolo fibulă, bronz, piciorul întors pe dedesubt, ornamentată cu două XX-uri (fig. 12/10) și mărgele îngemănate din sticlă neagră (fig. 18/19).

Mormîntul 20. — Incinerat; — 0,20 m; groapă ovală, diametrele 0,50 × 0,60 m; oase calcinate depuse sub mai multe fragmente aparținînd următoarelor tipuri de vase; 1 — oală-borcan, zgrunțuroasă, cenușie, buza scundă, răsfrîntă în afară, caneluri pe umeri, corodată, arșă secundar; 2 — cioburi din buza, umărul și fundul unei farfurii-castron, roată, pastă fină, arse secundar; 3 — fragmente din buza și din gîtul unui ulcior cu buza dreaptă, îngroșată, roată, pastă fină, ars secundar.

Mormîntul 21. — Incinerat; — 0,25 m; oase umane calcinate, acoperite cu fragmente de la mai multe vase: 1. oală-borcan, zgrunțuroasă; 2 — vas din pastă fină, cioburile arse secundar.

Mormîntul 22. — Incinerat; — 0,20 m; oase calcinate răsbindite pe fundul gropii: fragmente din calota craniană și oase mărunte; oasele acoperite cu cioburi provenind de la o farfurie-castron.

Mormîntul 23. — Incinerat; — 0,15 m; oală-borcan, zgrunțuroasă, roată, cenușie, nearșă secundar, în urnă fragment dintr-un fund inelar provenit de la o farfurie și fragment din buza unui castron cu trei torti.

Mormîntul 24. — Incinerat; — 0,15 m; răvășit de fierul plugului; oase umane calcinate, amestecate cu fragmente din fundul unui vas cu pereții groși, cenușiu, lucrat la roată, fundul inelar, ars secundar; alături cioburi dintr-o oală-borcan, pastă zgrunțuroasă.

Mormîntul 25. — Incinerat; — 0,35 m; oase umane calcinate răvășite de fierul plugului, alături fragmente din fundul unui vas, lucrat la roată, cenușiu fin, arșă secundar; s-a păstrat și o bucată din buză,

profilul în formă literei „T” ; tot acolo fragmente dintr-un vas cenușiu, fundul inelar, nears secundar și o buză de oală-borcan, zgrunțuroasă ; mărgică polifațetată (fig. 18/10).

Mormîntul 26. — Incinerat ; —0,15 m ; groapă ovală ; diametrele 0,50 × 0,60 m ; oase calcinate în cuprinsul unei oale-borcan din pastă zgrunțuroasă, așezată cu gura în jos.

Mormîntul 27. — Incinerat ; —0,25 m ; oase calcinate răvășite de plug ; fundul unei urne mici, pastă zgrunțuroasă, roată, cenușie, fundul masiv, arșă secundar.

Mormîntul 28. — Incinerat ; —0,25 m ; urna reprezentată de oală-borcan zgrunțuroasă, buza joasă, scundă, răsfrîntă în afară, două caneluri pe umăr, fundul masiv, arșă secundar ; drept capace folosite fragmente din pîntecul și fundul unui vas fin, roată, cenușii, arse secundar ; pe fundul urnei principale urme de oxizi de fier, cauzate de un cuțit din fier, înfipt cu virful în jos (fig. 14/5) ; alături un ac din bronz (fig. 15/6).

Mormîntul 29. — Înhumat ; —0,70 m ; groapă rectangulară, colțuri rotunjite ; Inventar : 1 — oală cu buza dreaptă, teșită (Chișia-Tîrgșor), pîntecul bombat, fundul cu inel, două caneluri pe umăr (fig. 5/3) ; 2 — oală-borcan, zgrunțuroasă, roșie, roată înceată, urme de la degetele olarului pe fund, distrusă de umezeală ; 3 — în vasul 1, la demontare, pahar din lut, buza dreaptă, răsfrîntă ușor în afară, fundul plat, nervură pronunțată pe umăr lucrat cu neglijență (fig. 5/12) ; 4. oală-borcan, zgrunțuroasă, șase caneluri pe umăr, poziție culcată din vechime ; 5 — farfurie-castron, roată, pastă fină cenușie, buza rotunjită, nervură pe umăr, fund inelar, distrusă de umezeală ; 6 — cană în formă de halbă, neagră-cenușie, roată, toarta lipită neîndeminatec (fig. 9/4) ; 7 — farfurie-castron, pastă fină, cenușie, pereții subțiri, buza rotunjită, răsfrîntă în afară, fund inelar (fig. 6/6) în regiunea bazinului mărgică albă, sferică, ruptă și alta verde, sferică crestată (fig. 18/6) ; două fibule, piciorul întors pe dedesubt, una cu piciorul lățit (fig. 12/9) ; tot acolo șirag de mărgele sticlă, albastre, îngemănate, altele din cornalină fațetate (fig. 17/4).

Mormîntul 30. — Incinerat ; —0,70 m ; oală-borcan, zgrunțuroasă, roată înceată, buza îngroșată, răsfrîntă în afară, fundul drept, puțin convex, pîntecul bombat (fig. 10/14) ; din capac s-a mai păstrat un fragment din buza unei farfurii-castron, ars secundar.

Mormîntul 31. — Incinerat ; —0,25 m ; răvășit de către cei care au exploatat nisipăria ; oase calcinate și fragmente ceramice arse secundar provenind de la mai multe vase : 1 — fragmente din buza și pîntecul unei farfurii-castron, roată, cenușie, fină, arșă secundar ; 2 — ciob din buza unui vas, fin, roată, cu două caneluri pe umăr ; 3 — buza unui castron cu trei torți ; 4 — fragment din toarta altui castron cu trei torți.

Mormîntul 32. — Incinerat ; —0,55 m ; oală-borcan, roată, pastă zgrunțuroasă, buza joasă, răsfrîntă în afară, pe pîntec două caneluri,

fundul îngroșat ; alături fragmente dintr-un vas fin cu caneluri pe pîntec.

Mormîntul 33. — Incinerat ; —0,15 m ; oase umane calcinate acoperite cu fragmente ceramice aparținînd mai multor vase, arse secundar ; ca urnă folosită un fund de oală zgrunțuroasă cu urme de oxizi de fier ; cioburi de la două farfurii-castron, una cu pereții mai subțiri ; sub urnă un cuțit din fier (fig. 14/1), alături o jumătate de mîrgică sferică din sticlă albastră (fig. 18/16).

Mormîntul 34. — Incinerat ; —0,30 m ; ulcior lucrat la roată, pastă fină, roșie, toarta rectangulară în secțiune, pîntec carenat, fund inelar, ars secundar.

Mormîntul 35. — Incinerat ; —0,20 m ; răvășit de plug ; oase și fragmente împrăștiate : 1. fund și pîntec din oală zgrunțuroasă, arse secundar ; 2. resturi din fundurile și pîntecul a două farfurii-castron, cenușii, fine, arse secundar.

Mormîntul 36. — Incinerat ; —0,35 m ; două funduri masive de oale-borcan, pastă zgrunțuroasă, tot acolo fragmente din buza unui castron cu trei torți. Mormîntul 36 a fost deranjat de mormîntul 40 de inhumație, săpat la rîndul lui în cuprinsul unui bordei din cultura Glina (fig. 1).

Mormîntul 37. — Incinerat ; —0,25 m ; oase calcinate depuse pe fundul gropii și cioburi dintr-o oală zgrunțuroasă.

Mormîntul 38. — Incinerat ; —0,20 m ; răvășit de plug ; fragmente dintr-o oală zgrunțuroasă, arse secundar.

Mormîntul 39. — Înhumat ; —1 m ; groapă rectangulară, colțuri rotunjite ; din schelet s-a mai păstrat un molar și un fragment dintr-o epifiză distală ; două pandantive semi-lunare din argint, unul prost conservat (fig. 15/10) ; un fragment dintr-un cercel (fig. 15/9) ; în regiunea bazinului două catarama, una din fier cu placă, cea de a doua din bronz, simplă (fig. 13/6, 4) ; în regiunea femurului drept, fragmente atipice din fier, probabil de la un cuțit (fig. 14/12) ; în groapă, la diverse nivele, foarte mulți cărbuni.

Mormîntul 40. — Înhumat ; —1,30 m ; în regiunea picioarelor, grup de șapte vase-: 1. farfurie castron ; 2. castron cu trei torți ; 3. ulcior cenușiu-negru ; 4. oală-borcan, pastă zgrunțuroasă (fig. 10/6) ; 5. farfurie-castron (fig. 7/10) ; 6. ulcior cenușiu (fig. 9/11) ; 7. farfurie-castron, culoarea neagră, în spîrtură roșetică, cu luciu negru în exterior, buza joasă, răsfrîntă în afară profilul în forma literei „S“, fundul inelar, nu a putut fi recuperată ; în regiunea bazinului două catarama din argint (fig. 13/5, 15) ; mîrgică mică sferică, spartă din vechime (fig. 18/18) și o fibulă din bronz (fig. 12/2).

Mormîntul 41. — Incinerat ; —0,15 m ; fragmente ceramice, farfurie-castron, buza joasă, răsfrîntă în afară, pîntecul carenat, nervură pronunțată, fund inelar, sub urnă oase calcinate provenind foarte probabil de la un copil ; sub oase un obiect din fier, așezat în poziție culcată (fig. 14/18) și un cuțit din fier (fig. 14/6).

Mormîntul 42. — Incinerat; —0,25 m; oală zgrunțuroasă așezată în poziție normală; drept capace folosite fragmente ceramice de la mai multe vase: vas cenușiu fin; farfurie-castron; printre oase bucăți din coloana vertebrală și o mărgică cubo-octoidică.

Mormîntul 43. — Înhumat; —0,80 m; 1— în stînga craniului cană-ulcior, roată, pastă fină cenușie, toartă lată cu adîncituri pe mijloc, fundul inelar (fig. 8/3); 2— farfurie-castron, roată, pastă fină, pîtec carenat, buza înaltă și dreaptă, fundul inelar (fig. 6/3); 3— oală-borcan, zgrunțuroasă, buza joasă, răsfrîntă în afară, fundul plat (fig. 11/10); în groapă, la nivelul vaselor 2 și 3, cărbuni; în regiunea bazinului cata-ramă din fier cu placă (fig. 13/9) și un cuțit din același metal (fig. 14/4).

Mormîntul 44. — Înhumat; —1 m; în partea de nord a gropii farfurie-castron, spartă și așezată intenționat la diferite nivele; două fibule, una cu piciorul lățit, deteriorată, (fig. 12/11), cea de-a doua cu placă semicirculară (fig. 12/7); mărgică tubulară (fig. 18/14).

Mormîntul 45. — Incinerat; —0,40 m; ca urnă fundul unui vas din pastă fină; drept capac fragmente de la o farfurie-castron și altele de la o oală zgrunțuroasă.

Mormîntul 46. — Înhumat; —1,20 m; groapă rectangulară, colțuri rotunjite, pereții neregulați datorită alunecării straturilor de nisip; cataramă din bronz cu spinul din fier.

Mormîntul 47. — Înhumat; —1 m; groapă mică, probabil schelet de adolescent; grup de șapte vase în partea de sud a gropii: 1 — farfurie castron (fig. 7/1); 2— farfurie-castron (fig. 6/17); 3— oală-borcan zgrunțuroasă (fig. 11/14); 4— căniță cu două torți (fig. 9/9); 5— oală-borcan, zgrunțuroasă (fig. 10/1); 6— oală — borcan, zgrunțuroasă (fig. 5/5); 7— castron (fig. 5/14); pandantiv în formă de căldărușă (fig. 15/7); cataramă din argint (fig. 13/11); nituri și bucăți de tablă nedefinite ca formă; în groapa mormîntului pale de cărbuni situate la diverse adîncimi.

Mormîntul 48. — Incinerat; — 0,40 m; oase umane calcinate depuse pachet, printre ele o epifiză distală.

Mormîntul 49. — Incinerat; —0,50 m; oase răvășite amestecate cu cărbuni de la două farfurii-castron și de la o oală zgrunțuroasă printre ele un fragment dintr-o mărgică. Mormîntul 49 a fost deranjat de mormîntul 50 de inhumație.

Mormîntul 50. — Înhumat; —1,10 m; groapa rectangulară, colțurile rotunjite; în pămîntul de umplură oase calcinate provenind de la mormîntul 49; în regiunea bazinului pahar din sticlă prost conservat, forma conoidală (fig. 5/13).

Mormîntul 51. — Înhumat; —1,10 m; în dreptul umărului drept două vase: 1— ulcior roșu (fig. 8/8); 2— oală zgrunțuroasă (fig. 10/8); 3— înspre picioare oală-borcan din pastă zgrunțuroasă, distrusă din cauza umezelii.

Mormîntul 52. — Înhumat; —1,15 m; Inventar: 1— aproximativ în regiunea genunchilor, castron mare (fig. 6/19); 2— în cuprinsul vasului 1, vâscior din pastă zgrunțuroasă; 3— oală-borcan, zgrun-

țuroasă; 4— oală-borcan (fig. 10/7); 5— cană în formă de halbă (fig. 9/6); 6— oală-borcan (fig. 10/12); în dreptul bazinului următoarele obiecte: cataramă din fier (fig. 13/12); cataramă din bronz (fig. 13/1); verigă circulară, fier (fig. 15/5); cheie din fier (fig. 14/17); o unealtă din fier pentru scobit lemnul (fig. 14/13); trei cuțite din fier (fig. 14/2,10,22); la nord de craniu, fragmente dintr-un pieptene (fig. 15/3); fragmente atipice din fier (fig. 14/16); mormîntul 52 a deranjat mormîntul 53 de incinerare.

Mormîntul 53. — Incinerat; oase răvășite, situate la diferite nivele în cuprinsul gropii mormîntului 52 de inhumație.

Mormîntul 54. — Incinerat; —0,35 m; fragmente ceramice provenite de la o oală-borcan, pastă zgrunțuroasă, fundul masiv.

Mormîntul 55. — Incinerat; —0,15 m; răvășit de plug; vâscior pastă zgrunțuroasă, roată înceată; drept capac cioburi de la o oală zgrunțuroasă; printre oase un nit din bronz aparținînd unui pieptene.

Mormîntul 56. — Incinerat: —0,20 m: vâscior din pastă zgrunțuroasă, lucrat cu mina, buza răsfrintă în afară, fundul plat; fără inventar (fig. 5/2).

Mormîntul 57. — Înhumat: —0,60 m; în partea stîngă a gropii la înălțimea craniului, fibulă din argint de tip pannonic; pandantiv semilunar din argint; mărele sferice din sticlă, albastre în centrul șiragului mărgică din cornalină fațetată (fig. 17/6).

Mormîntul 58. — Înhumat; —0,95 m; în regiunea craniului: 1— oală-borcan, zgrunțuroasă (fig. 10/16); 2— farfurie-castron; 3— cană mare cu toartă lată (fig. 9/1); 4— farfurie-castron; cataramă din bronz, simplă (fig. 13/14).

Mormîntul 59. — Înhumat; —1,30 m; grup de cinci vase în partea de nord a gropii: 1— ulcior cu gura trilobată (fig. 8/1); 2— oală-borcan, mică, pastă fină; 3— oală din pastă fină (fig. 5/6); 4— farfurie castron; 5— farfurie castron (fig. 6/18); 6— oală borcan, mică, zgrunțuroasă; 7— oală-borcan, friabilă, nerecuperată; două fibule mici din argint de proastă calitate (fig. 12/16); monedă de argint perforată, emisă în domnia împăratului Iulian Apostatul, așezată între mărele; șirag de mărele compus din: mărele albastre, sticlă, cu ochiuri galbene, una albă în formă de căldărușă, una tubulară din chihlimbar (fig. 17/7); fusaiolă (fig. 16/6); mormîntul 59 a deranjat un mormînt de incinerare.

Mormîntul 60. — Incinerat; oase umane calcinate și fragmente dintr-un castron cu trei torți cu profilul în forma literei „T”.

Mormîntul 61. — Înhumat; —0,60 m; groapă rectangulară, colțurile rotunjite; în partea stîngă a bazinului oală-borcan, cenușie, pastă aspră de pipăit (fig. 5/8); vasul a fost așezat în groapă după ce, deasupra scheletului fusese depus nisip în grosime de oca. 40 cm; în regiunea bazinului cuțit din fier (fig. 14/11); cataramă din fier (fig. 13/16) și un obiect din fier nedefinit ca formă.

Mormîntul 62. — Înhumat; —1,50 m; răvășit probabil cu scop magic sau de jefuitori. Inventar: 1— la adîncimea de —0,60 m ceaș-

că fără toartă, spartă din vechime, cu gura în jos, lucrată cu mâna dintr-o pastă nisipoasă (fig.5/16); 2— farfurie-castron; 3— fragmente din pîntecul și buza unei farfurii-castron; 4— farfurie-castron; 5— fragmente din buza, pîntecul și toarta unei căni, culoarea neagră.

Mormîntul 63. — Incinerat; —0,20 m; fragmente ceramice și oase calcinate depuse pe fundul gropii și acoperite cu fundul unei oale-borcan din pastă zgrunțuroasă.

Mormîntul 64. — Incinerat; —0,20; fragmente dintr-o farfurie-castron, lucrată la roată, pastă fină, cenușie, buza dreaptă, nervură pe umăr; fragmentele arse secundar; drept capac folosită partea inferioară a unei oale-borcan din pastă zgrunțuroasă.

Mormîntul 65. — Înhumat; —0,90 m; în regiunea genunchilor 1— oală-borcan, zgrunțuroasă (fig. 10/13); 2— farfurie castron (fig. 6/1); 3— cană-ulcior (fig. 7/19); 4— ulcioraș cu pîntecul sferic (fig. 8/9); 5— farfurie-castron (fig. 6/26); 6— farfurie-castron (fig. 6/5); 7— farfurie-castron; 8— în vasul 1 la demontare a fost găsit un pahar din lut negru, conoidal, imită paharele de sticlă (nu a putut fi recuperat); între primele patru vase, două fusaiole (fig. 16/2, 17); tot aici fusaiole din sticlă spartă (fig. 16/3); mărgică sferică din sticlă albastră cu ochuri albe, alta din sticlă albă-mată, cu ochiuri maron (fig. 17/2); lingă vasul 1 verigi din zale de fier (fig. 15/12); cataramă simplă din bronz; fibulă din bronz cu piciorul întors pe dedesubt; șirag de mărgele din chihlimbar și mărgele mici sferice din sticlă albastră (fig. 18/11) în cuprinsul șiragului mărgică în formă de ulcioraș (fig. 18/3).

Mormîntul 66. — Înhumat; — 1,80 m; 1— cană ulcior spartă din vechime; 2— farfurie-castron (fig. 7/5); 3— oală-borcan zgrunțuroasă (fig. 10/10); 4— oală-borcan zgrunțuroasă (fig. 11/15); 5— farfurie-castron (fig. 7/13); 6— farfurie-castron; în regiunea bazinului următoarele obiecte: verigă din fier (fig. 15/2); o cheie din fier (fig. 14/19); obiect din fier nedefinit ca formă; o sulă din fier (fig. 14/21); trei cuțite din fier (fig. 14/3,7,20); cataramă din bronz simplă (fig. 13/18); fragmente de pieptene; în regiunea picioarelor cataramă din bronz cu placă și două nituri precum și o placă anexă pentru închis încălțămîntea (fig. 13/7,17).

Mormîntul 67. — Înhumat; —1,30 m; groapă rectangulară, colțurile rotunjite; în dreapta toracelui farfuriei-castron; în regiunea bazinului, cuțit din fier (fig. 14/14).

Mormîntul 68. — Înhumat; —0,50 m; pe latura de vest înșirate cinci vase: 1— ulcior cenușiu negru (fig. 9/13); 2— farfurie-castron; 3— oală zgrunțuroasă; 4— cană-ulcior cu toarta și gîtul rupte din vechime (fig. 9/8); 5— farfurie-castron; lingă vasul 5 două fusaiole, una din ele ornamentată prin împunsături (fig. 16/10, 11); mărgică din sticlă, îngemănată, albastră (fig. 18/12).

Mormîntul 69. — Înhumat; —0,60 m; în regiunea picioarelor patru vase; 1— farfurie-castron (fig. 6/21); 2— oală-borcan zgrunțuroasă; 3— oală-borcan zgrunțuroasă (fig. 10/15); 4— oală-borcan zgrunțuroasă

(fig. 10/9), așezată sub vasul 1 ; în poziție normală, două fibule din bronz cu piciorul întors pe dedesubt (fig. 12/5,6); șirag de mărgelice: sferice, albastre cu ochiuri albe și roșii ; sferice cu dungi albe pe fond negru ; sferice mai mici, albastre ; tubulare cu linii în zigzag ; tubulare negre cu linii de culoare galbenă ; discoidale mici, albastre și verzi (fig. 17/8).

Mormîntul 70. — Înhumat ; —1 m ; groapă rectangulară, colțurile rotunjite, în partea de nord a gropii grup de vase : 1— castron cu trei torți (fig. 6/15) ; 2— oală-borcan zgrunțuroasă ; 3— oală-borcan zgrunțuroasă (fig. 10/11) ; 4— oală-borcan, zgrunțuroasă (fig. 11/12) ; 5— oală mică zgrunțuroasă (fig. 11/11) ; 6— farfurie-castron, mică (fig. 6/16) ; 7— farfurie-castron, mare ; 8— amforetă, pastă roșie (fig. 8/7) ; 9— farfurie castron (fig. 7/12) ; 10— în vasul 1 un pahar, culoarea neagră, nu a putut fi recuperat ; deasupra paharului de lut, altul din sticlă, formă de ceașcă, ornamentat cu gurguie prin mijlocirea cobaltului (fig. 5/15) ; în regiunea craniului două fibule mici, argint, piciorul întors pe dedesubt (fig. 12/8) ; în partea stîngă a picioarelor o fusaiolă (fig. 16/13) ; mărgelice albastre discoidale și altele îngemănate (fig. 18/7) ; în regiunea bazinului două clame rectangularare din argint de proastă calitate, folosite la prinderea curelei (fig. 15/16).

Mormîntul 71. — Înhumat ; răvășit cu prilejul scoaterii nisipului în vremea noastră ; fragmente dintr-o farfurie-castron cu fațete în formă de ghirlandă situate pe partea ascuțită a pîntecului ; fragmente din pîntecul unei oale-borcan din pastă zgrunțuroasă ; o mărgică sferică din sticlă verde (fig. 18/9).

Mormîntul 72. — Incinerat —0,15 m ; răvășit de plug ; fragmente dintr-o oală-borcan, pastă zgrunțuroasă și cioburi dintr-un castron.

Mormîntul 73. — Incinerat ; —0,20 m ; răvășit cu prilejul lucrărilor agricole ; urna principală reprezentată de fundul îngroșat al unei oale-borcan din pastă zgrunțuroasă ; drept capac au fost folosite fragmente ceramice aparținînd următoarelor vase : 1— castron cu trei torți, profilul în forma literei „T” ; 2— fragmente dintr-o oală-borcan, pastă zgrunțuroasă, urna și vasele adiacente, arse secundar.

Mormîntul 74. — Înhumat ; —0,90 m ; groapă rectangulară cu colțurile rotunjite ; în regiunea craniului verigi din fier, plate în secțiune (fig. 15/11).

Mormîntul 75. — Înhumat ; —0,90 m ; în regiunea bazinului catarâmă simplă din fier (fig. 13/8) ; din schelet s-au păstrat un fragment dintr-un humerus și cîțiva dinți.

Mormîntul 76. — Incinerat ; —0,10 m ; mormînt dublu, reprezentat de două pachete de oase: unul era depus pe fundul unei urne de tip Chilia, ornamentată cu linii în val, încadrate de caneluri pronunțate ; al doilea era așezat pe fundul unei oale-borcan din pastă zgrunțuroasă ; ca vase adiacente menționăm fragmente dintr-o farfurie-castron.

Mormîntul 77. — Incinerat ; —0,20 m ; oală-borcan, pastă zgrunțuroasă, fundul plat, pe fundul urnei oase calcinate ; drept capac au fost folosite fragmente de la o oală-borcan.

Mormîntul 78. — Incinerat ; —0,60 m ; groapă ovală avînd diametrele 0,60×0,70 m, în groapă pămînt negru, cărbuni și cenușă ; deasupra oaselor calcinate fragmente din mai multe vase : 1 — castron cu trei torți, buza lată, profilul în forma literei „T” ; 2 — ulcior cu gîtul înalt, buza dreaptă ; 3 — un vas mare de provizii, cenușiu, buza dreaptă teșită, ornamentată cu benzi de linii vălurite, încadrate de altele continui (fig. 5/1) ; 4 — fragmente de la o oală-borcan din pastă zgrunțuroasă, fragmente de sticlă provenind de la un pahar ; între oase un cuțitaș de toaletă din bronz (fig. 14/15) și un pandantiv-căldărușă din fier în cuprinsul căruia a fost depus un cuțitaș de toaletă din bronz (fig. 15/4).

Mormîntul 79. — Înhumat ; —0,90 m ; la vest de craniu : 1 — oală-borcan, pastă zgrunțuroasă (fig. 10/3) ; 2 — farfurie-castron ; (fig. 7/14) ; în regiunea bazinului, cataramă din fier (fig. 13/3) ; în groapa mormîntului 79 au fost găsite fragmente ceramice provenind de la o oală-borcan, arsă secundar. Ele aparțin probabil unui mormînt de incinerare, deranjat.

Mormîntul 80. — Incinerat ; —0,20 m ; răvășit de lucrările agricole ; reprezentat de fragmentele unui ulcior cu pereții groși lustruiți în exterior ; resturi din fundul și buza unui castron cu trei torți și cioburi de la două oale-borcan din pastă zgrunțuroasă (fig. 11/2) ; printre oasele calcinate, mărgică din sticlă.

Mormîntul 81. — Înhumat ; —1 m ; groapa distrusă cu prilejul exploatării nisipăriei. Din inventar s-au mai păstrat : oală-borcan, pastă zgrunțuroasă, buza joasă, răsfrîntă în afară, două caneluri pe umăr, fundul plat, buza ruptă din vechime (fig. 11/13) ; fragmente dintr-un vas fin, lucrat la roată și măргеle fațetate din cornalină (fig. 18/15).

Mormîntul A (82). — Înhumat ; descoperit cu prilejul scoaterii nisipului în anul 1962 de către colectivității din satul Pădureni. Din inventar s-a putut recupera următoarele vase : 1 — ulcior cenușiu cu gîtul tubular, pîntecul sferoidal (fig. 9/5) ; 2 — cană-ulcior, culoarea cenușie-neagră, gîtul tubular, pîntecul sferic cu început de carenă (fig. 9/3) ; 3 — fragmente dintr-o oală-borcan din pastă zgrunțuroasă, întregibilă ; 4 — cioburi de la două farfurii-castron neîntregibile.

Mormîntul 83. — Incinerat ; —0,70 m ; groapa ovală avînd diametrele de 1×1,20 m. Fragmente ceramice mici provenite de la 4-5 vase din pastă cenușie fină și pastă zgrunțuroasă, arse secundar. Pămîntul din cuprinsul gropii pigmentat puternic cu cărbuni și cenușă. Oase calcinate situate la diferite adîncimi între —0,40-0,70 m.

Mormîntul 84. — Incinerat ; —0,70 m ; groapă ovală avînd diametrul de 1 m. În cuprinsul gropii fragmente ceramice de la 3-4 vase din pastă fină cenușie și pastă zgrunțuroasă amestecată cu bucăți de pahare de sticlă, arse puternic. Pămîntul de umplutură al gropii pigmentat puternic cu cărbuni, cenușă, mai rar oase calcinate.

C O N C L U Z I I

DATAREA ȘI ATRIBUIREA ETNICĂ A NECROPOLEI DE LA MOGOȘANI

Inventarul mormintelor de la Mogoșani se încheie cu două monede⁴⁰. Prima monedă din bronz, perforată, aparține epocii constantiniene și a fost descoperită în regiunea centrală a șiragului de mărgele din mormintul 6 (fig. 15/8). A doua monedă, din argint este de asemenea perforată din vechime și a fost găsită printre mărgelele mormintului 59. Desigur că și această piesă a fost folosită ca pandantiv în cuprinsul șiragului de mărgele. Cea de a doua monedă a fost emisă în vremea împăratului Iulian Apostatul. Ținând seama de anii de domnie a acestui împărat (361—363) și de împrejurarea că moneda a fost perforată și folosită ulterior în scopul precizat mai sus, sîntem obligați să datăm mormintul 59 la finele secolului al IV-lea e.n., fără nici o rezervă. De altfel, pentru o datare așa de tîrzie a antichităților de la Mogoșani mai există și alte date, asupra cărora vom stăruii în cele ce urmează. În primul rînd se cuvine a reaminti pandantivul semilunar care are analogii cu cele din tezaurul de la Valea Strîmbă, datate cu monedă de la împăratul Grațian⁴¹. În al doilea rînd nu trebuie trecute cu vederea fibulele cu picior romboidal și placa semicirculară care se dovedesc a fi mai evolute ca exemplarele răsăritene. La acestea se mai adaugă cele două perechi de fibule cu piciorul întors pe dedesubt, care datează cel mai devreme de la mijlocul secolului al IV-lea e.n. În al treilea rînd, absența ceramicii lucrate cu mîna și a altor vestigii de tradiție geto-dacică, la care se adaugă împrejurarea că aici predomină tipul de fibulă caracteristic regiunilor nord-nord-estice (fig. 12/1,3), ne îngăduie să socotim că populația care a folosit necropola de

⁴⁰ Identificarea și datarea monedelor a fost făcută de colegul C. Preda.

⁴¹ Z. Szekely, *op. cit.*

la Mogoșani pătrunde în Muntenia pe la mijlocul secolului al IV-lea e.n. fără să fi avut legături prea strânse cu autohtonii, deși ne grăbim să subliniem că influențe mai slabe au fost exercitate și aici de către băștinași asupra noilor veniți⁴². Aceasta se constată ici, colo, pe unele forme ceramice asupra cărora am atras deja atenția.

În concluzie, am dori să precizăm că la Mogoșani lipsește aspectul autohton Tîrșor-Gherăseni⁴³. Această constatare se sprijină în primul rînd pe observația că în această necropolă nu a fost descoperit nici un mormînt de incinerare cu vasele neare secundar.

S-a arătat în diferite prilejuri că mormintele de inhumație nu pot fi atribuite decît triburilor vizigoto-sarmatice⁴⁴, iar cele de incinerare, cu ritualul arderii secundare a vaselor, taifalilor⁴⁵.

După cum se știe, pînă nu de mult, nu a putut fi identificată componenta sarmatică din această cultură. Pe baza unor observații făcute la Tîrșor, au fost reperate cîteva elemente pe care le atribuim sarmaților⁴⁶. Acestei probleme i-a arătat o deosebită atenție G. B. Feodorov, care nu a reușit însă să convingă prin argumentarea sa⁴⁷. Cercetătorul amintit a luat ca bază de cercetare, în această problemă, necropola de la Bocani din R. S. S. Moldovenească⁴⁸. Se știe însă că acest monument datează din secolele II-III e.n. și aparține unor triburi de sarmați curați care nu au fost în contact cu cerneahovienii⁴⁹. Un argument hotărîtor pentru susținătorii părerii potrivit căreia sarmații nu au fost înglobați în cultura Cerneahov-Sîntana era constituit de lipsa mormintelor cu cranii deformate din cadrul noii culturi. Cercetările recente au adus în schimb dovezi noi în sprijinul părerii că sarmații, sau cel puțin o parte din ei, au fost asimilați de cerneahovieni.⁵⁰

Una din necropolele în cuprinsul căreia au fost reperate cîteva elemente sarmatice tîrzii este și aceea de care ne ocupăm. De pildă, în mormîntul 66 de inhumație, descoperit în caseta 11 la 1,20 m adîncime (fig. 1), a fost descoperită o cană-ulcior spartă din vechime, în regiunea picioarelor. Restul vaselor au fost aranjate la vest de trup, începînd din regiunea toracelui și pînă în aceea a bazinului.

⁴² Situația este identică cu aceea a necropolei de la Olteni.

⁴³ Gh. Diaconu, *Einheimische und Wanderwölker in 4 Jahrhundert u.Z. auf dem Gebiete Rumäniens (Tîrșor-Gherăseni variante)*, în *Dacia* N.S. VIII, 1964, p. 199, fig. 2/2.

⁴⁴ *Ibid.*, *Spätsarmatische Elemente in der Sintana de Mureș-Tschernjachow-Kultur*, în *Dacia*, X, N.S. 1966, p. 357—364.

⁴⁵ *Ibid.*, *Despre taifali...*, *op. cit.*, în *SCIV*, 15, 1964, 4, p. 468, fig. 1/3; *ibid.*, în *Dacia*, N.S. VII, fig. 1/3.

⁴⁶ *Ibid.*, *Probleme...* *op. cit.*, p. 278, nota 5.

⁴⁷ G. B. Feodorov, *О Двух Обрядах Погребения в Черняховской Культуре (по Памятникам Молдавии)*, în *SA*, 3, 1958; *idem*, în *MIA*, nr. 89.

⁴⁸ G. B. Feodorov, *К Вопросу о Сарматской Культуре в Молдавии* în *IMFAN*, 4. 31. Chișinău, 1956.

⁴⁹ Sebastian Morintz, *Некоторые Вопросы Сарматского Населения в Молдове и Мунтении в связи с Фокшанским Погребением*, în *Dacia*, N.S., III, 1959.

⁵⁰ Gh. Diaconu, în *Dacia*, N.S., X, *op. cit.*

În regiunea centrală a gropii mormintului erau grupate următoarele obiecte : inel din fier — pandantiv circular ; două cuțite, o sulă din fier cu urme de lemn în regiunea mînerului ; un pieptene de os, distrus de acizii solului ; o cheie din fier și o cataramă simplă (fig. 14/19 și 13/18). În regiunea picioarelor a apărut o cataramă cu plăcă, prevăzută cu două nituri (fig. 13/7) și o plăcuță anexă, pentru cataramă, în vederea închiderii încălțăminteii (fig. 13/17).

În problema care ne interesează nu trebuie stăruit asupra întregului inventar. Ceea ce ni se pare important de reținut este constituit de prezența pandantivelor din regiunea bazinului și a catarâmii cu anexa sa, situată în regiunea picioarelor. Obiceiul folosirii pandantivelor și a cheilor, agățate de curea sau veștimate, este specific sarmaților din cele mai vechi timpuri. Cît privește cataramele cu plăcuță anexă, acestea sînt cunoscute numai la sarmații timpurii⁵¹ și în parte la carpi, cu care primii au conviețuit pe teritoriul Moldovei în cursul secolului al III-lea e.n.⁵².

În continuare, am dori să subliniem faptul că la Mogoșani mormintele de inhumație trebuie atribuite goto-sarmaților, iar mormintele de incinerație taifalilor. Este important de precizat că la Mogoșani, ca și la Olteni⁵³, sînt identificate grupe de populații noi (goți, sarmați și taifali), necontaminate de cultura băștinașilor decît în mică măsură. Este de presupus că aceste cete vin, gata constituite, din regiunile nord-nord-estice ale culturii Cerneahov de unde sînt dislocate de valurile huno-alanice în cea de a doua jumătate a secolului al IV-lea, mai exact spre finele secolului arătat. Se poate dovedi așa dar și pe această cale, că o parte a populațiilor în migrație din secolul al IV-lea e.n. poposește pentru scurtă durată la sud de Carpați, de unde la finele aceluiași secol trec în imperiu⁵⁴. Este de la sine înțeles că odată cu aceste triburi vor trece în imperiu și acele grupuri ale purtătorilor culturii Cerneahov-Sintana, care conviețuiseră cu autohtonii de-a lungul secolului al IV-lea e.n. Mai precis este vorba de grupele etnice străine identificate de noi (aspectele Tîrșor-Olteni și Sintana de Mureș). alături de băștinași, la Tîrșor și Gherăseni.

Observația privind întretăierile de morminte de la Mogoșani, coroborată cu situațiile asemănătoare de la Tîrșor și Olteni, ne îngăduie să conchidem că triburile taifalice au pătruns ceva mai timpuriu în regiunile de la Dunărea de jos, față de vizigoto-sarmați⁵⁵. În legătură cu aceasta trebuie remarcat că atît necropola de la Mogoșani, cît și aceea de la Olteni sînt situate în regiunea cea mai vestică a Munteniei.

⁵¹ Ibid., *Despre sarmați la Dunărea de jos*, op. cit., fig. 6/2—3.

⁵² Materiale inedite de la Pădureni în muzeul de la Focșani.

⁵³ Gh. Diaconu, *Probleme...* op. cit., p. 284—287.

⁵⁴ Ibid. *Les relations de la population autochtone du Bas Danube avec les peuplades migratoires pendant la première moitié du premier millénaire de notre ère*, comunicare la al VII-lea Congres internațional de științe antropologice și etnografice, Moscova, 3—10 august 1964.

⁵⁵ Ibid. *Despre Taifali...* op. cit.

Descoperirile de la Mogoșani se adaugă la altele mai vechi, care ne dau dreptul să socotim că populațiile în migrație, în cursul secolului al IV-lea e.n., de altfel ca și cele din secolul al III-lea e.n., au atins în Muntenia doar linia râurilor Argeș-Vedea. S-a subliniat și cu alt prilej⁵⁶, că populațiile în migrație din secolele III-IV e.n. au fost probabil oprite pe linia limes-ului transalutan de către băștinașii din vestul Munteniei și din Oltenia, cunoscuți în etapa actuală a cercetărilor sub denumirea de purtătorii culturii Verbița⁵⁷.

Revenind asupra formei și conținutului mormintelor de incinerare 83 și 84 de la Mogoșani trebuie subliniat că acestea sînt izbitor de asemănătoare cu ceea ce în literatura de specialitate nordică sînt definite complexe arheologice „Brandschütungsgräber“ caracteristice și triburilor gotice.

După cum se știe goții au practicat în regiunile lor de baștină și ritul incinerării⁵⁸. Mai mult decît atît un asemenea ritual le este caracteristic și în regiunea Vistulei inferioare.

Potrivit datelor obținute cu prilejul cercetării necropolei de la Brest-Trișin, situată la cotul Bugului nordic, I. V. Kuharenko ajunge la concluzia că a reperat grupe de goți, dislocate din regiunile baltice în timpul migrării acestora spre regiunile nord-pontice⁵⁹.

Ritul și ritualul practicat la Brest-Trișin ca și ceramica sînt legate de cultura Vistulei inferioare.

Unele forme ceramice și mai ales ritualul de la Brest-Trișin a fost identificat și în cuprinsul unor necropole cerneahoviene din faza mai tîrzie de pildă la : Kasanova⁶¹, Rijevka⁶¹ și Companițe⁶².

Prin forma și conținutul lor mormintele 83 și 84 de la Mogoșani sînt identice cu acelea menționate mai sus și se deosebesc de mormintele de incinerare cunoscute de noi pînă în prezent⁶³.

Pe baza celor relatate trebuie să admitem că în aria sudvestică a culturii Cerneahov-Sîntana alături de ritul inumației avem documentat ritul incinerării cu trei ritualuri deosebite și anume : în gropi sau urne cu vasele narse secundar (aspectul Tîrșor-Gherășeni) ; în gropi sau urne cu vasele arse secundar (aspectul Tîrșor-Oltenei) și în gropi

⁵⁶ Ibid. **Autohtoni și migratori pe teritoriul României în secolul al IV-lea e.n.** (cultura Sîntana de Mureș-Cerneahov) în **Revista Muzeelor**, an. II/3, 1965, p. 264—267.

⁵⁷ Cercetări executate de către D. Berciu.

⁵⁸ C. G. Oxenstierna, **Die Urheimat der Goten**, Leipzig-Stockholm 1948, p. 11 și urm. și p. 189—192.

⁵⁹ Materialul de la Brest-Trișin l-am cercetat cu asentimentul lui I. V. Kuharenko la Ermitaj unde se află depozitat în custodia cercetătoarei X. V. Kasparova ; v. și I. V. Kuharenko, **Le Problème de la civilisation „Gotho-Gepide en Polesie et en Volhynie**, în Acta Baltico-Slavica, Bialistok, 1967, vol. 5, p. 19—40.

⁶⁰ N. M. Kravcenko — **Касановские Могильники** în MIA, 139, p. 77—135.

⁶¹ Materialul de la Rijevka l-am văzut prin bunăvoința lui V. V. Kropotkin căruia îi aducem mulțumiri.

⁶² Materialul de la Companițe a fost examinat de noi la Kiev ; folosim prilejul pentru a mulțumi și pe calea aceasta cercetătoarei E. V. Mahno.

⁶³ Gh. Diaconu, Tîrșor, **op. cit.**, p. 126—127.

mari în cuprinsul cărora resturile cinerare sînt aruncate fără nici o ordine (aspectul Tîrșor-Mogoșani).

După datele de care dispunem acest ritual este caracteristic triburilor gotice.

Dacă atribuim goșilor acest ritual trebuie să admitem că însuși aceștia au practicat pînă tîrziu ambele rituri de înmormîntare, inhumanitatea cu predilecție în faza finală și incinerarea cu ritualul care ne-a reținut atenția.

În lumina celor prezentate este ușor de înțeles de ce goșii ca principalii purtători ai culturii Cerneahov-Sîntana au folosit în cuprinsul necropolelor cerneahoviene ambele rituri de înmormîntare cu variantele lor pe baza cărora încercăm să definim și alte etnosuri, de pildă, pentru înhumați componența sarmatică alături de cea gotică, iar pentru incinerări ramura Pșevorsk (taifalii și herulii) și aceea a dacilor liberi ⁶⁴.

ELEMENTE BĂȘTINAȘE ÎN CUPRINSUL CULTURII SÎNTANA DE MUREȘ-CERNEAHOV

Necropola de la Mogoșani, jud. Dimbovița, situată în aria sud-sud-vestică a culturii Sîntana de Mureș-Cerneahov, prin conținutul inventarului său și a practicilor rituale, identificate în cursul cercetărilor, se dovedește a fi extrem de importantă pentru elucidarea unor probleme care frămîntă pe cercetătorii care se ocupă de perioada migrației popoarelor.

Concluzia care se degajă din studiul planului general al necropolei, din analiza inventarului și a riturilor de înmormîntare, este aceea că ne aflăm în fața unei populații dislocată în cursul secolului al IV-lea e.n. din aria răsăriteană a culturii Cerneahov.

Grupul uman care a folosit necropola de la Mogoșani a locuit temporar în regiunea dintre Tinoasa și Argeș fapt care explică de ce în cuprinsul antichităților de aici nu au fost reperate elemente băștinașe ca în cuprinsul altor cimitire. Numărul mic de vase de tradiție geto-dacică sau a altora de factură romană, alături de o serie de obiecte sau podoabe de proveniență autohtonă se explică mai ales pe calea schimburilor, a stipendiilor, sau a raidurilor de pradă pe care cerneahovienii de la Mogoșani le-au întreprins la sud de Dunăre și în dreapta Oltului.

Astăzi se admite din ce în ce mai stăruitor că în cuprinsul culturii din care face parte și necropola de la Mogoșani, pot fi reperate o serie de elemente de cultură materială și spirituală, transmise de către populațiile geto-dacice și romanice. Pătrunderea elementelor autohtone în cultura Sîntana de Mureș-Cerneahov s-a petrecut în două etape.

⁶⁴ Ibid.

În partea de început, în perioada în care cultura se afla în stadiul formării sale, purtătorii culturii Lipița (costobocii), pot fi socotiți ca principala componentă etnică care a mijlocit introducerea meșteșugului olăritului și odată cu aceasta și transmiterea ceramicii din pastă fină, de culoare cenușie, de tradiție La Tène geto-dacică⁶⁵.

Este locul să precizăm că atit goții, cit și alte triburi germanice, sau de altă. origină, care au fost încorporate în noua cultură, precum și purtătorii culturii Zarubineț, la care se adaugă și triburile sarmatice din nordul pontic, nu au cunoscut meșteșugul olăritului și nici categoria ceramicii de care s-a amintit⁶⁶. În schimb trebuie reținută împrejurarea că într-o serie de așezări și necropole din zona de nord-nord-est a culturii Sintana de Mureș-Cerneahov, sint documentate într-o perioadă târzie vase lucrate la mână de tradiție geto-dacică, dar mai ales vasele de provizii (doliile), fructierele, etc.⁶⁷.

În cea de a doua etapă de dezvoltare a culturii, marcată prin pătrunderea triburilor nordice pe teritoriul Moldovei și Munteniei, cultura Sintana de Mureș-Cerneahov își îmbogățește repertoriul de forme ceramice, atit la capitolul ceramicii lucrate la roată, unde sint documentate vase cu analogii în culturile Poienești-Vîrtișcoi și Chilia-Tîrgșor, cit și în ceramica lucrată la mână unde gama de forme sporește cu suita sa de ornamente caracteristice La Tène-ului geto-dacic de la Dunărea de jos⁶⁸. Trebuie arătat de asemenea că și din punct de vedere al ritua-lului a fost identificată componenta băștinașă a acestei culturi reprezentată de mormintele de incinerare cu vasele nearse secundar. Acest aspect cultural este cunoscut sub denumirea de Tîrgșor-Gherăseni, dar la Mogoșani lipsește cu desăvîrșire⁶⁹.

În ceea ce privește prezența elementelor romane în cuprinsul culturii Sintana de Mureș-Cerneahov menționăm că majoritatea cercetătorilor au admis de la bun început o atare influență în procesul de formare al culturii de care ne ocupăm. Faptul se datorește împrejurării că în cadrul cimitirelor și așezărilor din această cultură au fost descoperite materiale de factură romană ca: amfore, patere, pahare din sticlă, mărgelile, obiecte de podoabe din metal, etc. provenite din centrele meșteșugărești romane⁷⁰.

⁶⁵ Gh. Diaconu, **Noi contribuții la cunoașterea culturii Sintana de Mureș-Cerneahov**, în SCIV, 19, 3, 1968, p. 447—448.

⁶⁶ **Ibid.** Despre pătrunderea roții olarului în cultura Sintana de Mureș-Cerneahov, în Dacia, N.S., XIV (în lb. germană, sub tipar).

⁶⁷ Fragmente de fructiere au fost descoperite de către E. V. Mahno în inventarul mormintelor de la Compașii pe Nipru.

⁶⁸ Gh. Diaconu — **Tîrgșor... op. cit.**, p. 72—73; **ibid.** — Despre ceramica dacică din necropola de la Tîrgșor, lucrată cu mina, în Omagiu lui P. Constantinescu-Iași, București, 1965, p. 119, fig. 1.

⁶⁹ **Ibid.** Dacia, **op. cit.**, N.S. VIII, 1964, p. 195—210.

⁷⁰ R. Vulpe, **Izvoare, op. cit.**, București, 1957, p. 296; B. Mitrea și C. Preda, **Necropole din secolul al IV-lea e.n. în Muntenia**, București, 1966, p. 133—134; M. Comșa, **Sondajul de la Smirdanu**, în SCIV, 17, 2, 1966, p. 387—394; **ibid** Zur romanisierung der Gebiete nördlich der Donau (Muntenien Süd Moldau) im 4 Jh u. Z. in Dacia, N.S. IX, 1965; p. 287—295.

Descoperirile arată că antichitățile romane se înmulțesc în aria de vest și sud-vest a culturii Sîntana-Cerneahov. Așa este și firesc, deoarece această regiune a culturii se învecina direct cu imperiul.

În problema care ne interesează nu trebuie să ținem seama de categoria produselor enumerate mai sus, a căror existență în cuprinsul culturii Cerneahov-Sîntana poate fi explicată pe calea schimburilor, stipendiilor sau a raziilor de pradă organizate de cerneahovieni în imperiu ⁷¹.

După părerea noastră trebuie stăruit asupra acelor categorii de materiale, de origină romană, care la un moment dat sînt preluate de către purtătorii noii culturi și răspîndite pe spații foarte largi, devenind bunuri comune, prelucrate în ateliere proprii de către cerneahovieni. Principala înriurire a romanității în cultura Cerneahov-Sîntana de Mureș este marcată de introducerea și însușirea ceramicii provincial-romane, lucrată din pastă zgrunțuroasă, de culoare cenușie. Această specie ceramică se întîlnește aproximativ după anul 250, în cuprinsul fiecărui monument cerneahovian, în proporție de 40—60%.

Ceramica provincial romană a pătruns în noua cultură din regiunea Dunării de jos prin mijlocirea populației băștinașe în cursul secolului al III-lea ⁷². De altfel, prezența acestei ceramici în noua cultură marchează pătrunderea celui de al doilea curent al roții olarului, care se dovedește extrem de viguros, oferind pentru nevoile gospodărești o olărie de bună calitate.

Este interesant de remarcat că în aceeași vreme se generalizează și folosirea tipului de fibulă cu piciorul întors pe dedesubt, care la origină este de asemenea roman, trecînd prin mai multe etape de evoluție pînă la răspîndirea sa în cultura Sîntana-Cerneahov ⁷³.

La cele de mai sus se mai adaugă folosirea pe scară largă a piepștenilor din os, din mai multe plăci, prinse cu nituri din bronz sau fier care sînt de asemenea de origină sudică ⁷⁴.

⁷¹ Categoria ceramicii romane și a amforelor din caolin provin cu siguranță de la sud de Dunăre prin mijlocirea căilor enunțate în text.

⁷² Problemă dezbătută pe larg în studiul nostru citat sub nota 66.

⁷³ Recent am alcătuit un studiu cu privire la fibula cu piciorul întors pe dedesubt din Dacia. Cu acest prilej am împărțit fibula cu piciorul întors pe dedesubt din două bucăți în patru tipuri și anume: tipul roman cca 160-250; tipul dacic cca 210-270; tipul sarmatic cca 210-250 și tipul gotic cca 250-400; v. Gh. Diaconu în Germania (sub tipar).

⁷⁴ Apariția piepștenilor din mai multe plăci fixate cu nituri în cuprinsul așezărilor de la Tîrgșor, Măicănești și Dulceanca datate în secolul al III-lea e.n. și atribuite dacilor liberi din Muntenia lasă să se întrevadă că tipul de pieptene despre care este vorba a luat naștere în părțile noastre, evident sub influența romanității.

În sfârșit, trebuie subliniat că de abia după preluarea și folosirea pe scară largă a acestor trei elemente romanice și generalizarea ritului de înmormântare la goși, în jurul anului 250 se poate vorbi de o cultură de tip Cerneahov-Sîntana de Mureș pe deplin constituită.

Tot în încheiere trebuie remarcat că însăși din punct de vedere al ritualului au fost observate influențe legate de regiunile noastre. În sensul celor de mai sus semnalăm că în cuprinsul unor necropole au fost identificate morminte de înmormântare cu practici rituale legate de tradiții greco-romane. Este cazul mormintelor în al căror inventar este prezentă moneda așezată în gura morților sau în regiunea pieptului, practică care amintește de trecerea Styxului sau obolul lui Charon. Tot influenței sudice i se datorește și obiceiul căptușirii unor morminte cu cărămizi romane, evident refolosite în acest scop.⁷⁵ În schimb, din lipsă de dovezi concludente nu putem împărtăși părerea potrivit căreia mormintele orientate pe direcția vest-est din cadrul culturii Sîntana de Mureș-Cerneahov pot fi socotite creștine⁷⁶.

DESPRE DATAREA CULTURII SÎNTANA DE MUREȘ-CERNEAHOV

Problema datării culturii Cerneahov-Sîntana de Mureș a fost și este în momentul de față controversată de către un cerc larg de specialiști. Se știe că încă din momentul descoperirii antichităților de la Cerneahov, V. V. Hvoico a încadrat noua cultură în secolele II-V e.n.⁷⁷

Mai târziu M. Ebert a propus pentru data de început a vestigiilor cerneahoviene de la Gorodok-Nikolaevka, secolul I e.n., dar a revenit ulterior și s-a oprit la secolele III-IV e.n.⁷⁸

În perioada de după cel de al doilea război mondial, școala arheologică kieviană și-a însușit datarea lui V. V. Hvoico. Mai mult chiar, o seamă de cercetători au fixat data de sfârșit a culturii în cursul secolului al VII-lea⁷⁹. Din rîndul specialiștilor care militează pentru o datare așa de tîrzie se remarcă, M. I. Braicevski, E. V. Mahno, M. I. Smisko, ș.a.

În stadiul actual al cercetărilor, arheologii sovietici abordează problema datării antichităților de tip Cerneahov de pe două poziții și anume: un grup însemnat de specialiști continuă să accepte datarea lui V. V. Hvoico, adică secolele II-V e.n., în timp ce altul mai restrîns admite noua datare cuprinsă între secolele II-VII e.n.

⁷⁵ Gh. Diaconu — **Tirgșor**, op. cit., p. 113.

⁷⁶ B. Mitrea și C. Preda — **Necropole...** op. cit. p. 124.

⁷⁷ V. V. Hvoico **Поля Погребений Среднем Поднепровье в Зап. Русского Археолог. Об.-ва**, vol. XII nr. 1-2; v. și V. P. Petrov **черняховский могильник** în **MIA**, 116, p. 53-117.

⁷⁸ M. Ebert — **Sudrusland in Altertum**, Bonn-Leipzig, 1921; **Ibid.** P.Z. vol. vol. V, 1-2; vol. III, 3-4.

⁷⁹ M. I. Braicevski — **Бяля Джеред Словянської Державности** Kiev, 1964.

Susținătorii celei de a doua ipoteze caută să prelungească data finală a culturii cu scopul de a face legătura dintre cultura Cerneahov cu cultura Rusiei Kieviene și grupul cultural Saltovo-Maițk. În ultima vreme o seamă de specialiști ridicați chiar din sînul școlii arheologice kieviene combat teza referitoare la datarea tîrzie a monumentelor de tip Cerneahov. În privința aceasta se remarcă D. T. Berozoveț care pe baza unor studii de analiză tipologică minuțioasă, completate cu observații stratigrafice clare reușește să convingă prin argumentarea sa⁸⁰.

D. T. Berozoveț stăruie asupra unor monumente de pildă: Luca Vrublevețkaia, Iagnitin, cultura tumulilor subcarpatici, a tezaurelor de la Rosava și Martinovka și demonstrează just, după părerea noastră, că între antichitățile cerneahoviene și cele enumerate mai sus nu exi-

⁸⁰ D. T. Berozoveț — **О Датировке Черняховских Культур** în S.A., 3, 1963, p. 97-110; Tendința de a prelungi datarea antichităților de tip Cerneahov după secolul al V-lea e.n. se manifestă în continuare la o serie de cercetători. De pildă, A. T. Smilenko (Braicevskaia) și M. I. Braicevski, cu prilejul valorificării săpăturilor din așezarea de la Leskie lângă Cercasc, datează întregul complex în secolul al IV-lea e.n. și îl atribuie culturii Cerneahov (v. KSIA no. 8, Kiev 1959, p. 16—54). Ulterior aceiași autori prelungesc data așezării de la Leskie pînă în pragul secolelor VI-VII. Într-adevăr la Leskie există două niveluri de locuire și anume: primul aparține purtătorilor culturii Cerneahov și este documentat prin locuințe în cuprinsul cărora a fost găsit material ceramic, fibule cu piciorul întors pe dedesubt și alte vestigii tipice culturii amintite; în al doilea nivel, reprezentat de locuințe cu o serie de anexe gospodărești apare o ceramică evoluată, lucrată din pastă zgrunțuroasă, de culoare roșcat-cărămizie, obținută la rota rapidă. Ceramica la care ne referim este asociată cu alta lucrată la mină în cuprinsul căreia se remarcă prezența tîpsiei, a unui fragment de bol cu toartă interioară — tip Saltovo-Maițk, precum și fragmente de vase care după profilul buzelor și corpului vaselor se leagă de grupul cultural Pencovka. Așa dar, la Leskie avem de-aface cu două nivele de locuire deosebite ca etape de dezvoltare și probabil din punct de vedere etnic. Ceea ce ni se pare demn de remarcat constă în prezența ceramicii din pastă zgrunțuroasă de culoare roșcat-cărămizie din nivelul II de la Leskie care nu poate fi explicată ca o moștenire din cultura Cerneahov, știut fiind că o atare ceramică nu a fost cunoscută în aria de nord-nord-est a culturii amintite. După părerea noastră această specie ceramică poate fi atribuită unor grupe de slavi din regiunea Cercasc care au primit o atare ceramică prin intermediul altor grupe de slavi mai timpurii care fuseseră deja în contact cu centrele meșteșugărești romano-bizantine de la Dunărea de jos. (Pentru materialele din nivelul II de la Leskie v. autorii citați în M.I.A., -39, Moscova, p. 59, fig. 12, vasele lucrate la mină și fig. 14 vasele lucrate la roată). Problema datării antichităților de tip Cerneahov după secolul al V-lea e.n. preocupă în continuare și pe alți cercetători care caută cu tot dinadinsul să dateze, în cadrul unor complexe arheologice, materialele de tip Cerneahov pînă în secolul al V-lea e.n., deși în cuprinsul a numeroase asemenea stațiuni apar materiale mai tînzii care, din punct de vedere cultural și etnic nu pot fi atribuite cerneahovienilor.

În sensul celor de mai sus ne reține atenția situația de la Ripnev II pe care V. D. Baran o prezintă în MIA, 116 Moscova, 1964, p. 213-252.

Din cele prezentate de V. D. Baran reiese că la Ripnev II există un nivel cerneahovian, bine reprezentat prin locuințe, în cuprinsul cărora autorul săpăturilor a descoperit ceramică de vădită factură cerneahoviană, asociată cu o serie de fibule datînd din secolul al IV-lea e.n. (v. **op. cit.**, fig. 6/1-18). Pe baza

stă nici o legătură. Trebuie de asemenea remarcat faptul potrivit căruia Berozoveț ajunge la următoarea concluzie : antichitățile cerneahoviene din aria de răsărit a acestei culturi încetează la finele secolului al IV-lea e.n., în timp ce acelea din aria de vest a culturii Cerneahov sînt prelungite pînă în secolul al V-lea e.n. Întrucît în aria de vest a culturii se înscriu și monumentele din țara noastră vom vedea în ce măsură acestea pot fi datate și în secolul al V-lea e.n.



Problema datării monumentelor de tip Sintana-Cernahov din România, nu a preocupat pe specialiștii noștri în răstimpul dintre cele două războaie mondiale. În general la noi a fost acceptată datarea lui K.

unei fibule ilustrată în *op. cit.*, sub fig. 6/19, descoperită în stratul de cultură, V. D. Baran ajunge la încheierea că așezarea cerneahoviană de la Ripnev II poate fi datată între secolele III — a doua jumătate a secolului al V-lea e.n. (*v. op. cit.*, p. 250).

O analiză mai atentă a inventarului ne duce la concluzia că fibula de la fig. 6/19, de tip romano-bizantin, se asociază cu materiale mai tirzii de pildă : cu o cheie (fig. 5/22, cu un lacăt, fig. 5/23 și cu o fusaioală, fig. 7/19 de tip Ipotești-Ciurelu-Cindești, străină după cunoștințele noastre pînă în prezent, în așezările și necropolele cerneahoviene. Obiectele amintite mai sus au fost găsite în locuința nr. 13.

După părerea noastră în cuprinsul materialului de la Ripnev II, există și o categorie ceramică mai tirzie de pildă : *v. op. cit.* fig. 8/9, 12, 23 ; fig. 9/19, 21-23 ; fig. 10/3-6 și amfora de import de la fig. 10/15 care datează aproximativ din secolul al VI-lea e.n.

În fața unei atari situații, socotim că la Ripnev II avem de-a face cu două nivele de locuire și anume : primul nivel aparține purtătorilor culturii Cerneahov și dăinuie pînă la finele secolului al IV-lea e.n., în timp ce al doilea reprezentat de materialele asupra cărora am atras atenția nu poate fi atribuit sub nici o formă cerneahovienilor.

Materialul ceramic lucrat la roata rapidă, din pastă zgrunțuroasă uneori de culoare roșcat-cărămizie (*v. op. cit.*, p. 243), la care se adaugă amfora de import și fibula de tip romano-bizantin aparține unor comunități de slavi stabiliți la Ripnev II în cursul secolului al VI-lea e.n.

Prezența amforei și fibulei de tip romano-bizantin la Ripnev II pot fi explicate prin importuri din regiunile de la Dunărea de jos. În schimb, ceramica zgrunțuroasă din pastă ciment, asemănătoare cu aceea din grupul cultural Ipotești-Ciurelu-Cindești a putut pătrunde la Ripnev II, fie prin meșteri recrutați de către slavi în regiunile dunărene, dar mai probabil prin mijlocirea unor meșteșugari slavi care și-au însușit, la un moment dat, tehnica execuției ceramicii la roata rapidă și odată cu aceasta și ceramica despre care este vorba în regiunile noastre. Din părțile Dunării de jos, slavii timpurii au transmis confracților lor din regiunile din care au coborît meșteșugul olăritului și ceramica care ne reține atenția.

În lumina descoperirilor de la Ripnev II și a altora (*v. la Ivâncăuți-Kame-neț-Podolsk — inf. I. Vinocur*), unde apare o atare ceramică, trebuie pusă și problema periodizării culturii de tip Ipotești-Ciurelu-Cindești spre a deosebi etapele de evoluție ale acestei culturi. În sensul celor afirmate trebuie separate antichitățile autohtone din perioada de început, față de acelea slave timpurii. De asemenea trebuie fixat momentul în care a luat naștere simbioza autohtonă-slavă, încheiată cu asimilarea populației noi venite în regiunile de la Dunărea de jos.

István care a plasat descoperirile de la Sintana de Mureș și Tg. Mureș în cursul secolului al IV-lea e.n.⁸¹

Ulterior Gh. Ștefan s-a oprit asupra aceleiași date pentru anti-chitățile de la Băiești-Aldeni și pentru așezarea de la Mănăstirea-Oltenița.⁸²

Înmulțirea vestigiilor de tip Sintana de Mureș-Cerneahov în perioada de după cel de al doilea război mondial, cauzată fie de descoperiri întâmplătoare, fie în urma unor cercetări sistematice a permis specialiștilor să facă observații noi, în legătură cu datarea monumentelor de care ne ocupăm.

Cu privire la cele semnalate mai sus este necesar mai întâi de toate să precizăm că această cultură s-a răspândit cu precădere în Moldova, Muntenia și Transilvania de est și sud-est.

Spre deosebire de aria răsăriteană a culturii Cerneahov, la noi au fost întâlnite situații mai clare, care vor duce cu vremea la stabilirea definitivă a raporturilor dintre cultura Cerneahov-Sintana de Mureș și acelea care au premers-o. De pildă, în Muntenia la Tîrgșor-Ploiești și la Oinac-Giurgiu mormintele cerneahoviene sînt posterioare unor cimitire sarmatice care datează din secolul al III-lea e.n.⁸³. La Mogoșani, pe malul stîng al pîriului Tinoasa, pe teritoriul comunei Mătăsaru, aproximativ la 200 m în linie dreaptă de necropola noastră, Gh. Bichir a cercetat un cimitir și o așezare aparținînd dacilor liberi din cultura Chilia. Monumentele de la Mătăsaru încetează în cursul secolului al III-lea e.n., mai exact după Gallienus-Aurelian, așa dar înainte de pătrunderea purtătorilor culturii Sintana-Cerneahov în zona Mogoșanilor, ultimii provocînd poate încetarea complexelor dacice de la Mătăsaru⁸⁴. Pentru teritoriul Moldovei avem documentată o situație și mai concludentă la Poienești, pe Dealul Teilor. Aici necropolele carpice și sarmatice din secolul al III-lea e.n. sînt sigilate de o așezare de tip Sintana de Mureș-Cerneahov⁸⁵.

⁸¹ Kovács István — *op. cit.*, în *Dolg. Cluj*, III, 1912, p. 250—367; *idem*, **A Maros vásárhely őskoritelep, skyta és népándorlaskori temeto** în *Dolg. Cluj*, VI, 1915.

⁸² Gh. Ștefan — *Une tombe de l'époque des migrations a Aldeni* (dep. Buzău), în *Dacia*, VII-VIII, 1937-1940, p. 217-221; *ibid.* **Fouilles de Mănăstirea în Dacia**, II, 1925, p. 385-399.

⁸³ Pentru Tîrgșor, v. Gh. Diaconu, **Tîrgșor**, *op. cit.*, p. 11-22; pentru Oinac, informații D. Berciu.

⁸⁴ Gh. Bichir și Eug. Popescu, **Cercetările arheologice de la Mătăsaru și contribuția lor la cunoașterea culturii materiale a dacilor liberi**, în *Studii și comunicări, Pitești*, 1968, vol. I, p. 81-96.

⁸⁵ R. Vulpe, **Săpăturile de la Polenești din 1949**, în „*Materiale*“, I București, 1953 fig. 68-69-71-74 etc.

În ceea ce privește monumentele cerneahoviene din Transilvania toți specialiștii, începînd de la K. István încoace, sînt de acord asupra datării acestora în secolul al IV-lea e.n.⁸⁶.

În lumina celor relatate reiese clar, că momentul pătrunderii cerneahovienilor în regiunile de la Dunărea de jos, coincide cu încetarea culturii Poienești-Vîrteșcoi în Moldova și a culturii Chilia-Tîrșor în Muntenia, precum și cu dispariția antichităților de caracter sarmatic⁸⁷.

Însfîrșit, trebuie arătat că studii recente fixează data de constituire a culturii Sintana de Mureș-Cerneahov, în trăsăturile sale de bază, aproximativ în jurul anului 250. Dacă se acceptă această dată sîntem nevoiți să admitem ipoteza potrivit căreia, pătrunderea primelor valuri ale cerneahovienilor a avut loc în chip organizat deabia după anul 270⁸⁸. Aceasta nu înseamnă că alte triburi ale purtătorilor culturii Cerneahov-Sintana de Mureș nu s-au deplasat succesiv și continuu și mai tîrziu dinspre răsărit înspre apus⁸⁹. Este cazul grupului de la Mogoșani care are puternice afinități în cultura materială și spirituală cu o serie de triburi cerneahoviene din aria de nord-nord-est⁹⁰.



În cele ce urmează vom prezenta unele rezultate în legătură cu fibula cu piciorul întors pe dedesubt care, potrivit părerilor specialiștilor reprezintă un mijloc mai sigur de datare a antichităților din cuprinsul secolelor II-IV e.n.

Din literatura arheologică de specialitate referitoare la perioada migrației popoarelor reiese că fibula cu piciorul întors pe dedesubt a dat naștere la discuții și controverse aprige legate de originea și apartenența sa etnică.

După cum se știe la noi nu au fost elaborate lucrări cu privire la această categorie de antichități cu excepția a două studii catalog în care au fost prezentate fibulele din colecția Muzeului Național de Antichități⁹¹.

⁸⁶ R. Vulpe, *Izvoare...*, op. cit. ; Gh. Diaconu, *Tîrșor...*, op. cit. ; E. Mitrea și C. Preda — *Necropole...*, op. cit. ; I. Ioniță-Cultura Sintana de Mureș-Cerneahov pe teritoriul României, în *Arheologia Moldovei*, IV, București, 1966, p. 247-250 etc.

⁸⁷ Gh. Diaconu, *Tîrșor*, op. cit.

⁸⁸ Avem în vedere așezările dacilor liberi de tip Dulceanca care încetează deabia după momentul Gallienus-Aurelian.

⁸⁹ Gh. Diaconu, *Tîrșor...*, op. cit.

⁹⁰ v. antichitățile de la Kasanovo — Ucraina, la N. M. Kravșcenko, op. cit. în *MIA*, 139, p. 77-135.

⁹¹ Dorin Popescu, *Fibules en bronze des collections du Musée National des Antiquité, Dacia*, V-VI, 1935-1936, p. 239-246 și *Fibel aus dem Nationalmuseum für Altertümer in Bukarest, Dacia*, IX-X, 1941-1944, p. 485-505.

Cadrul lucrării de față nu ne permite să enumerăm principalele studii din literatura europeană privind istoricul și evoluția fibulei cu piciorul întors pe dedesubt. De aceea ne mulțumim să trimitem la lucrarea lui O. Almgren, unde este cuprinsă întreaga bibliografie de la începuturi și pînă la primul război mondial⁹².

Pentru perioada dintre cele două războaie mondiale și pînă azi studiul lui A. K. Ambroz consemnează principalele lucrări și păreri emise în legătură cu problema pe care o punem în discuție.⁹³

Aproximativ cu cinci decenii în urmă O. Almgren a formulat teoria potrivit căreia tipul de fibulă cu piciorul întors pe dedesubt (în continuare se va prescurta : p.i.p.d.) ar fi luat naștere în regiunile nord-pontice de unde mai tîrziu goții l-ar fi difuzat înspre regiunile baltice și central europene⁹⁴.

Recent A.K. Ambroz demonstrează că fibula cu p.i.p.d. s-ar fi dezvoltat pe baza unor fibule caracteristice ținuturilor de pe Niprul superior. De aici fibula cu p.i.p.d. ar fi pătruns la balți și vechii pruși și devine proprie regiunilor nordice. Însfîrșit A. K. Ambroz conchide că din regiunea baltică, mai precis de la gura Vistulei, fibula cu p.i.p.d. ar fi pătruns în cercul culturii Pșevorsk. Tot din regiunile baltice goții ar fi adus-o la limita dintre secolele II-III e.n., înspre sud, cu prilejul migrării acestora înspre regiunile pontice⁹⁵.

Investigația noastră începe cu precizarea că ne-am ocupat în exclusivitate de fibula cu p.i.p.d. din două membre, deoarece fibula cu p.i.p.d. dintr-o bucată este documentată la noi în medii daco-iazige și daco-vandalice și are altă evoluție (vezi O. Almgren 158) Trebuie de asemea să semnalăm că în problema pe care o urmărim ne sprijinim în principal pe colecția de fibule cu p.i.p.d. descoperite în stațiunile de la Mogoșani și Tîrșor.

Pornind de la descoperirile de la Mogoșani și Tîrșor și lărgind cîmpul de investigații pentru întreg teritoriul Daciei și regiunile învecinate ne-am îngăduit să trecem la o împărțire pe tipuri a fibulei cu p.i.p.d.

Exceptînd tipul panonic sau ungar al fibulei cu p.i.p.d. dintr-o bucată (vezi O. Almgren 158) asupra căreia am atras deja atenția că nu intră în preocupările noastre, am stabilit patru tipuri privind fibula cu p.i.p.d. după cum urmează.

I. Tipul *roman* este reprezentat în general din piese lucrate din bronz și prezintă drept caracteristică principală arcuirea puternică a corpului (Fig. 19). După unele particularități ale formei și structurii

⁹² Oscar Almgren, *Studien über Nordeuropäische Fibelformen*, Mannus nr. 32, Leipzig, 1923.

⁹³ A. K. Ambroz, *Фибулы Юга Европейской Части СССР*, Arheologia SSSR, D 1-30, Moscova, 1966, p. 57-69 și 94-96.

⁹⁴ *Ibid.* p. 58 și 94.

⁹⁵ *Ibid.* p. 62 și 94.

corpului, tipul roman se divide în cinci variante ilustrate într-o lucrare în curs de apariție ⁹⁶.

Principalele locuri în care apare tipul de fibulă romană cu p.i.p.d. sînt orașele, satele, vîile și necropolele din Dacia (Fig. 19). Fibula romană cu p.i.p.d. pătrunde și în regiunile învecinate și anume: la dacii liberi din vest și în complexele daco-vandalice în nord-nord-vest, deosemena la sarmații iazigi din vestul Daciei ⁹⁷, în sud la dacii liberi din cultura Chilia-Tîrgșor ⁹⁸, în est la carpii din cultura Poienești-Vîrtișcoi ⁹⁹; în nord la purtătorii culturii Pșevorsk ¹⁰⁰, mai departe în regiunile Vistulei inferioare ¹⁰¹.

În general fibula romană cu p.i.p.d. poate fi datată între anii 160—250. ¹⁰²

Însfîrșit trebuie subliniat că acest tip de fibulă nu este documentat în cultura Cerneahov-Sîntana de Mureș.

II. Tipul *dacic* al fibulei cu p.i.p.d. a fost identificat deocamdată din punct de vedere al datării numai pe teritoriul Munteniei în cuprinsul culturii Chilia-Tîrgșor, așa dar la dacii liberi situați la sud-sud-vest de Carpați.

Fibula dacică cu p.i.p.d. se deosebește de cea romană prin chipul în care i-a fost fixată osia pentru resort. La fibula dacică constructorii au realizat la capătul superior al corpului, o limbă în formă de cap de baston, pe care apoi au înfășurat-o dinspre înăuntru înspre afară, sau invers, de jur împrejurul osiei (Fig. 19).

Pe baza unor particularități asupra cărora nu mai insistăm, fibula dacică se împarte în două variante ¹⁰³. Aceasta a luat naștere în Muntenia în mediul dacilor liberi, șub puternica înrîurire a fibulei de tip roman și în oarecare măsură și a fibulei de tip sarmatic despre care va fi vorba mai jos. Sinteza daco-sarmatică, din acest punct de vedere, este documentată la exemplarul din mormîntul 147 de la Tîrgșor ¹⁰⁴. Tipul

⁹⁶ Gh. Diaconu, **Despre fibula cu piciorul întors pe dedesubt din Dacia, în Germania** (sub tipar).

⁹⁷ La Zădăreni, Sînpetru German și alte localități din împrejurimile orașului Arad — informații Egon Dörner și la Șimand, Secuieni, etc., în preajma orașului Oradea — informații Nicolae Chidioșan. Pentru dacii liberi din nord, v. la S. Dumitrașcu — T. Bader, **Așezarea dacilor liberi de la Medieșul Aurit, I, 1967, p. 40, fig. 19.**

⁹⁸ Pentru Tei-Buc, v. la D. V. Rosetti, **Germania, 18, 1937, p. 207, fig. 1/1a**; pentru Tîrgșor în studiul de față, fig. 19.

⁹⁹ R. Vulpe — **Săpăturile de la Poienești**, în **Materiale, I, fig. 126, 351 și 310**; pentru Gabăra, v. Antonescu, în **Materiale, VII, p. 454, fig. 16/1.**

¹⁰⁰ v. la Spycymierz în **Materialy Starozytnie, IX, 1963, Pl. VIII/11; XI/5; XXII/14; XXXIII/21 etc.**; la Slopanovo în **Fontes Arch. Posnan, V, 1954, fig. 80/4-6.**

¹⁰¹ la Willenberg, după R. Schindler în **Besiedlungsgeschichte der Goten und Gepiden im unteren Weichselraum, Leipzig, 1940, fig. 5/2; 45/1-2; 77/1.**

¹⁰² Gh. Diaconu, **op. cit.**

¹⁰³ **Ibid.**

¹⁰⁴ **Ibid. Tîrgșor, Necropola complexă din secolele III-IV e.n., București, 1965, p. 162, pl. XX/4.**

de fibulă dacic cu p.i.p.d. este răspândit și în afara Munteniei, mai ales la sud de Dunăre și în Pannonia într-o perioadă mai târzie ¹⁰⁵.

Fibula dacică cu p.i.p.d. poate fi datată de la începutul secolului III e.n. și pînă la sfîrșitul domniei lui Gallienus. Dacă avem în vedere exemplarul din M. 147 de la Tîrșor putem fixa cu aproximație începuturile tipului dacic în jurul anului 210, iar sfîrșitul în jurul anului 270 ¹⁰⁶.

Nici fibula dacică cu p.i.p.d. nu a fost recuperată pînă în momentul de față, în cuprinsul monumentelor de tip Cerneahov-Sintana de Mureș.

III. *Tipul sarmatic* a fost lucrat din bronz și argint și este răspîndit în Dacia la sud și răsărit de Carpați (fig. 19).

Pe baza structurii și formei corpului fibula cu p.i.p.d. de tip sarmatic a fost împărțită în două variante ¹⁰⁷.

Caracteristica principală a acestui tip de fibulă este constituită de arcuirea piciorului, sugerînd în profil forma literei „D”. Majoritatea fibulelor de tip sarmatic prezintă piciorul lățit prin ciocănire.

Chipul în care este fixată osia la fibula sarmatică este identic cu acela al fibulei dacice.

În legătură cu locul în care a luat naștere tipul de fibulă sarmatic lucrările nu sînt clare, deoarece cele mai timpurii exemplare din regiunea nord-pontică, potrivit datelor pe care se sprijină A. K. Ambroz, pot fi situate la mijlocul secolului III e.n. și mai tîrziu ¹⁰⁸, în timp ce fibulele din Muntenia le putem data între anii 210—250 ¹⁰⁹.

Datarea mai timpurie a exemplarelor muntene la care se adaugă sistemul de fixare al osiei după modelul fibulei de tip dacic, reprezintă dovezi certe în favoarea ipotezei potrivit căreia tipul de fibulă sarmatic cu p.i.p.d. a luat naștere în regiunile de la Dunărea de jos de

¹⁰⁵ Gh. Diaconu, **Despre fibula...**, op. cit., pl. III.

¹⁰⁶ Datarea necropolei geto-dacice de la Tîrșor în a doua jumătate a secolului III și începutul secolului IV e.n. (v. vol. Tîrșor — necropola complexă din secolele III-IV e.n., București 1965, p. 162) trebuie modificată. În lumina cercetărilor din așezarea contemporană necropolei în care ultimele monede sînt de la Filip Arabul, iar ceramica de tip Cerneahov-Sintana de Mureș lipsește, sîntem obligați să coborîm datarea finală înspre anul 250, iar începuturile necropolei și așezării să le fixăm în primele decade ale secolului III e.n. Din acest punct de vedere trebuie reconsiderat și mormîntul 147 cu moneda de bronz de la Septimiu Severus (197-211) care indică probabil vremea în care a funcționat necropola geto-dacică de la Tîrșor. Pînă la verificările care urmează să fie făcute în rezervația necropolei socotim că și grupul de morminte sarmatice de la Tîrșor trebuie coborît ca dată în funcțiune de raportul stratigrafic dintre mormintele sarmatice și cele geto-dacice. Menționăm că cercetările din ultima vreme ne obligă să căutăm mai timpuriu și fibula de tip roman din mormîntul sarmatic nr. 198 de la Tîrșor (v. op. cit. Pl. XI/7).

¹⁰⁷ A. K. Ambroz împarte acest tip de fibulă în trei variante, după alte criterii, op. cit., p. 52-54.

¹⁰⁸ A. K. Ambroz, op. cit., p. 52-54 și pl. 22/2; în lucrarea noastră citată mai sus au fost presupuse unei analize critice toate argumentele folosite de Ambroz.

¹⁰⁹ Gh. Diaconu, **Despre fibula...** op. cit., anexele V și VI.

unde apoi a fost preluat de către sarmați și răspândit în regiunile nord-pontice ¹¹⁰.

Nici tipul de fibulă sarmatic nu este documentat în cultura Cerneahov-Sintana de Mureș.

IV. *Tipul gotic* reprezintă a patra categorie a fibulei cu p.i.p.d. care este cit se poate de bine atestată pe teritoriul țării noastre, mai ales la sud și răsărit de Carpați (fig. 19).

Tipul de fibulă gotic este tot așa de bine reprezentat și în aria răsăriteană a culturii Cerneahov-Sintana de Mureș. De altfel, A. K. Ambroz rezervă, în cadrul lucrării sale, un spațiu foarte larg acestui tip de fibulă fixându-i mai multe variante ¹¹¹.

Nu putem dezbate aici în totalitatea lor criteriile folosite de către A. K. Ambroz pentru încadrarea cronologică și etnică a fibulelor cu p.i.p.d. de tip cerneahovian (gotice n.n.).

Întrucît majoritatea fibulelor de tip gotic din țara noastră nu sînt publicate, nu putem trece la o împărțire a acestora pe grupe și variante.

Datele încă sărace de care dispunem ne indică că cele mai timpurii exemplare ale tipului gotic de la noi pot fi situate în domeniile împăraților Elagabal, Severus Alexander, Gordian și Filip Arabul ¹¹². Este important de subliniat că tipul gotic din Muntenia este asociat cu tipurile roman, dacic și sarmatic în așezările de la Tîrgșor-Ploiești (fig. 19), Măicănești-Buc. și Tei-Buc. ¹¹³.

Data finală a acestui tip de fibulă o putem situa în timpul domniei împăratului Grațian (367—383), întrucît în tezaurul de la Valea Strîmbă a fost găsită o fibulă cu capul în formă de semidisc și picioarul romboidal. Astfel de fibule sînt documentate în marile așezări și necropole din Muntenia și Moldova laolaltă cu fibula cu p.i.p.d. de tip gotic.

Pe baza materialului existent, deși în mare parte nepublicat, putem emite ipoteza de lucru potrivit căreia o serie de fibule cu p.i.p.d. de tip gotic pot fi datate între anii 250—400, iar altele între anii 330—400 ¹¹⁴.



Rezumînd cele expuse observăm că în regiunile noastre au fost răspîndite patru tipuri de fibule cu p.i.p.d. și anume: tipul roman 160—250; tipul dacic 210—250; tipul sarmatic 210—250 și tipul gotic care a luat naștere în primele decade ale secolului al III, dar devine predominant în cultura Cerneahov-Sintana de Mureș între anii 250-400.

Potrivit datelor de care dispunem, constatăm că tipul roman este concentrat în perioada mai timpurie în Dacia romană de unde pătrun-

¹¹⁰ A. K. Ambroz, *op. cit.*, pl. 22/2.

¹¹¹ A. K. Ambroz, *op. cit.*, p. 60-66.

¹¹² Gh. Diaconu, *op. cit.*, Anexele V și VI;

¹¹³ *Ibid.*

¹¹⁴ *Ibid.*

de și în teritoriile extracarpătice, atingînd în nord cercul culturilor Pșeworsk și Vistulei inferioare.

În legătură cu pătrunderea timpurie a fibulelor romane înspre nord trebuie să amintim aici de ipoteza Tischler-Almgren care au intuit la vremea lor, fără să distingă tipul roman, că masa monedelor romane laolaltă cu fibula cu p.i.p.d. au pătruns dinspre imperiu înspre regiunile nordice după anul 160 ¹¹⁵.

Despre calea pătrunderii directe a fibulei romane dinspre nord-nord-vestul Daciei la purtătorii culturii Pșeworsk și de aici la Vistula inferioară nu dispunem de dovezi în etapa actuală a cercetărilor ¹¹⁶.

Noi presupunem că tipul roman a pătruns înspre nord prin mijlocirea carpilor și a unor populații nordice care, după cum se va vedea sînt atestate la Dunărea de jos în primele decade ale secolului al III-lea

Fibula romană va evolua în nord pînă tîrziu, fiind influențată de o serie de elemente „arhitecturale” și ornamentale, proprii fibulelor nordice. În majoritatea cazurilor ea va păstra ca trăsătură principală arcuirea puternică a corpului. Din acest punct de vedere nu este exclus ca înșăși tipul de fibulă dintr-o bucată O. A. Almgren 158, să fi fost influențat de către fibula romană, mai ales că în unele necropole nordice, tipul roman este asociat cu tipul panonic O. A. Almgren 158 și cu tipurile comune acestei regiuni, O. A. Almgren, 41, 96, 128 etc. ¹¹⁷

Suma datelor obținute de noi ne determină să privim cu prudență teoria lui Ambroz care încearcă să demonstreze că tipul de fibulă gotic (la A. K. Ambroz, Seria I, varianta I) a luat naștere în regiunile nordice, de unde goții l-au adus înspre sud începînd cu a doua jumătate a secolului II e.n. ¹¹⁸

Împotriva unei asemenea interpretări stau mărturie o serie de fapte care nu pot fi trecute cu vederea.

Descoperirile arheologice din ultimii ani au reperat în Polesia și Volhinia, mai exact pe cursul superior al Bugului nordic, pe afluenții Pripetului și mai la sud, comunități omenesti, dislocate din regiunea Vistulei inferioare. Este vorba de descoperirile de tip Brest-Trîșin asupra cărora a stăruit recent I. V. Kuharenko, atribuindu-le din punct de vedere etnic goto-gepizilor ¹¹⁹.

¹¹⁵ O. Almgren, op. cit., p. 83.

¹¹⁶ Dacă fibula de tip roman ar fi pătruns din Dacia pe calea directă înspre nord ar fi trebuit ca pe teritoriul din NNW Daciei să apară mai de timpuriu și în număr mare fibule nordice și chiar fibula O. Almgren 157, în măsura în care se va dovedi că este o creație nordică.

¹¹⁷ La Spicymierz în **Materialy Starozytnie**, IX, p. 214, pl. II/31, 33; pl. V/3; pl. VII/14; pl. XVIII/30; pl. XXIV/18; pl. XXIV/14; pl. XXVIII/21; pl. XXXV/17 etc. La Opatow în **Materialy Arch.**, I, 1959, Fig. 10/10; Fig. 32/2; Fig. 6/14; Fig. 36/2; Fig. 51 a/6.

¹¹⁸ A. K. Ambroz, op. cit., p. 62 și 94.

¹¹⁹ I. V. Kuharenko, **Le problème...**, op. cit., în *Acta Baltico-Slavica*, vol. 5, Bialistok, 1967, p. 19-40. Asupra datei finale și a componentei gepide din acest complex cultural menținem unele rezerve pe care le vom expune cu alt prilej.

Am arătat cu alt prilej că grupurile de tip Brest-Trișin-Lepesovka nivelul I, coboară din regiunile nordice cu o cultură materială legată însă de la Tène-ul nordic¹²⁰.

Este interesant de reținut că din punct de vedere al fibulelor comunitatea dela Brest-Trișin, care coboară din regiunile Mării Baltice, are ca zestre în proporție covârșitoare fibule de tip nordic. O. Almgren 41, 96, 128 și doar 3-4 fibule cu p.i.p.d. de tip roman¹²¹.

Dată fiind situația de la Brest-Trișin și din alte centre similare se naște întrebarea dacă tipul gotic a luat naștere în regiunile baltice încă din secolul II e.n., de ce nu este documentat în complexe de tip Brest-Trișin, alături de variata gamă de fibule nordice care sînt aduse sigur din acele părți.

Pe de altă parte dacă purtătorii culturii de tip Brest-Trișin nu au cunoscut tipul gotic în nord, este de la sine înțeles că nu aveau cum să cunoască nici tipul roman în regiunea amintită. Noi credem că grupurile de tip Brest-Trișin au primit dinspre sud tipul roman pe care îl vor difuza și mai la nord în ținuturile din care au coborât. Dacă se acceptă punctul nostru de vedere putem presupune în continuare că, pe calea arătată mai sus fibula romană cu p.i.p.d. a pătruns și la purtătorii culturii Pșeworsk din regiunile de la vest-nord-vest de Vistula¹²².

În legătură cu descoperirile de la Brest-Trișin am arătat nu de multă vreme că comunitățile omenești de aici își însușesc treptat dinspre sud și ceramica lucrată cu roata¹²³. Însfîrșit, nu trebuie să ne scape din vedere împrejurarea că la Brest-Trișin, alături de pieptenii din os dintr-o bucată, proprii culturilor nordice, apar și fragmentele unui pieptene din trei plăci, care după cum se va vedea cu alt prilej pătrunde tot dinspre sud¹²⁴.

¹²⁰ Gh. Diaconu, **Noi contribuții la cunoașterea culturii Sintana de Mureș-Cerneahov**, în SCIV, 3, vol. 19, 1968, p. 445-449.

¹²¹ I. V. Kuharenko, **op. cit.**, p. 26, pl. 3/1-6.

¹²² vezi mai sus nota 117.

¹²³ Gh. Diaconu, **op. cit.** p. 448-450.

¹²⁴ Într-o serie de așezări din Muntenia ca: Tîrgșor, Măicănești-Buc. apar pieptenii timpurii din trei plăci. Așezările menționate datează sigur din anii 220-250 și nu conțin elemente culturale de tip Cerneahov. În schimb în cuprinsul lor apare ceramică, obiecte și podoabe de caracter nordic aparținînd unor populații din cercul culturilor Pșeworsk și Gura Vistulei care își fac apariția la Dunărea de jos ca nepurtătoare ale culturii Cerneahov-Sintana. Noi socotim că pieptenul din trei plăci de origină romană a luat naștere în părțile noastre de unde îl vor difuza înspre nord în etapa I-a elementele nordice de care aminteam, iar în etapa a II-a purtătorii culturii Cerneahov. Din acest punct de vedere nu este lipsit de semnificație faptul că o analiză sumară a inventarului necropolelor din culturile Pșeworsk și Vistulei Inferioare, dovedește că pieptenele din trei bucăți apare în nord în cuprinsul monumentelor în care își face simțită prezența ceramică lucrată la roată, laolaltă cu fibula cu piciorul întors pe dedesubt. Există temeieri să socotim că toate aceste trei elemente sînt de origină sudică. De altfel, în legătură cu evoluția pieptenului din mai multe plăci trebuie subliniat că însăși pieptenul bilateral este de origină sudică, v. B. Mitrea și C. Preda, **Necropole din sec. IV e.n. din Muntenia**, București 1967, fig. 33/2.

În finalul expunerii noastre reamintim că cele mai timpurii exemplare ale tipului gotic se situează în timpul domniilor împăraților Elagabal, Severus Alexander și Filip Arabul, fiind asociate în Muntenia cu tipurile roman, dacic, și sarmatic în așezările de la Tirgșor, Măicănești-Buc. și Tei-Buc.

Așezările înșirate mai sus aparțin dacilor liberi de la sud de Carpați aflați din punct de vedere cultural într-un stadiu avansat de romanizare. În cuprinsul acestor așezări sînt documentate unele elemente culturale sarmatice, dar mai ales altele de caracter nordic, ilustrate de prezența unei categorii ceramice străine de mediul băștinaș¹²⁵.

Ipotetic aceste materiale au fost atribuite unor populații nordice din cercul culturilor Pșevorsk și Vistulei inferioare, în speța taifalii, skiriî etc. și probabil unor cete de goți timpurii ca nepurtători ai culturii Cerneahov.

În lumina ultimelor cercetări, putem deduce că o parte a acestor populații nordice timpurii a fost încorporată treptat în confederația organizată de goți în cadrul culturii Cerneahov-Sintana de Mureș, altă parte însă a trecut la sud de Dunăre sau s-a dispersat în alte direcții.

Populația nordică timpurie despre care este vorba, *era prezentă* în Muntenia în momentul în care simbioza culturală daco-sarmatică era în plin proces de desfășurare. În mod concret ne referim la situația din M. 147 de la Tirgșor unde a fost descoperită o fibulă rezultată din combinarea tipurilor dacic și sarmatic și asociată cu umbo, mîner de scut și mai ales elemente rituale specifice populațiilor nordice¹²⁶.

Am subliniat că anul 250 marchează începuturile dominării tipului gotic al fibulei cu p.i.p.d. Sintem în vremea în care cultura mai sus amintită era născută în trăsăturile sale de bază, urmînd ca la limita dintre secolele III-IV e.n. să intre în procesul de maturizare¹²⁷.

Teoretic putem presupune că în jurul anului 250 tipul de fibulă gotic a fost lucrat concomitent în mai multe centre din aria culturii Cerneahov-Sintana de Mureș.

Pentru o perioadă mai tîrzie observăm similitudini în ce privește formele și metalul (bronz în amestec cu zinc), de pildă între fibulele și cataramele de la Mogșani-Muntenia pe de o parte și Kasanovo-Ucraina vestică pe de altă parte¹²⁸. Că aceste legături și asemănări pot fi explicate pe calea unor schimburi, sau se datoresc unor depla-

¹²⁵ M. Constantiniu, **Șantierul Băneasa-Străulești, Cercetările din sectorul Măicănești**, (1964-1966) în București, VI p. 53. Fig. 6/2, 7, 8, 11, 12..

¹²⁶ Gh. Diaconu, **Tirgșor...**, op. cit., p. 32 și 35.

¹²⁷ **Ibid.** p. 120-126 și SCIV, 3, 1968, p. 447-449.

¹²⁸ Fibulele și cataramele de la Kasanovo le-am examinat la Kiev prin bunăvoința autoarei săpăturilor, v. și N. M. Kravenco în MIA., nr. 131, Pl. IX-X.

sări succesive de populații de la est spre vest în cadrul culturii Cerneahov-Sîntana este greu de stabilit în etapa actuală a cercetărilor.

Dominarea tipului gotic între anii 250-400 în teritoriile în care s-a dezvoltat cultura Cerneahov-Sîntana va duce la modificări substanțiale în evoluția și istoricul celorlalte categorii de fibule de care ne-am ocupat. Potrivit investigațiilor noastre, observăm că după anul 250 tipul sarmatic încetează, persistînd în evoluția sa tîrzie în alte regiuni așa cum ne demonstrează Ambroz.

Tipul roman mai dăinue sub unele aspecte la Dunărea de jos, chiar în cadrul culturii Cerneahov-Sîntana ca să se afirme mai viguros în perioada romano-bizantină, evident de pe alte baze și sub forme evaluate ¹²⁹.

Tipul dacic persistă în sud-vestul Munteniei, în cuprinsul unor așezări băștinase pînă în vremea lui Gallienus, moment în care purtătorii culturii Cerneahov-Sîntana de Mureș, mai precis cel de al doilea val gotic, ocupă aceste teritorii. De aici înainte, tipul dacic este răspîdit la sud de Dunăre și mai departe pînă în Pannonia unde îl avem documentat în plină perioadă hunică ¹³⁰.

Revenind la fibula gotică și raporturile acesteia cu regiunile nordice sîntem obligați să recurgem la două ipoteze și anume: nu trebuie părăsită ideea pătrunderii tipului gotic înspre nord prin mijlocirea purtătorilor culturii Cerneahov-Sîntana de Mureș, și unele indicii există în acest sens, pe de altă parte nu trebuie exclusă nici posibilitatea dezvoltării fibulei gotice și în ținuturile nordice pe baza fibulei de tip roman care a pătruns în aceste părți destul de timpuriu ¹³¹.

În ambele cazuri, însă, fibula cu p.i.p.d. de tip gotic este puternic ancorată de amprenta viguroasă a romanității în cadrul culturii amintite, fiind strîns legată de cel de al doilea curent al roții olarului, care va introduce în cultura Cerneahov-Sîntana de Mureș, ceramica provincial romană din pastă zgrunțuroasă, tot după anul 250. ¹³²

¹²⁹ Alături de exemplarele turnate descoperite în număr mai mare la Orșova, Sucidava-Celei și Histria, avem în vedere și tipul realizat prin batere cu ciocanul, v. exemplarul de la Militari la M. Zgfbea. **Cercetări arheologice în București**, p. 379.

¹³⁰ A. Alföldi — **Archaeologia Hungarica**, IX, Budapeșt, 1932, Pl. XXVI/6, 6 a.

¹³¹ V. mai sus nota 124.

¹³² Gh. Diaconu, **op. cit.**, SCIV, 3, 1968, p. 449; tot acolo formulată și ipoteza nașterii fibulei cu p.i.p.d. în regiunile de la Dunărea de jos.

IN CHEIERE

Rezumînd cele expuse în studiul nostru, constatăm că la Mogoșani ne aflăm în fața unei necropole birituale de tip Sintana de Mureș-Cerneahov.

Mormintele de incinerare cu arderea secundară a vaselor și podobelor, aparțin unor triburi nordice din familia purtătorilor culturii Pșevorsk, probabil ramura taifalică, care potrivit izvoarelor scrise a intrat în confederația organizată de goți¹³³.

Un asemenea ritual este documentat cît se poate de bine și în alte cimitire din Muntenia, de pildă la Tîrșor, Olteni¹³⁴ etc. Cele două morminte de incinerare situate în zona de vest a necropolei, identice cu mormintele populațiilor nordice, cunoscute în literatura de specialitate sub denumirea de „*Brandschuttungsgräber*“, sînt documentate pentru întîia oară în aria vestică a culturii.

După părerea noastră acestea aparțin componentei gotice de la Mogoșani ca un ecou al tradițiilor rituale din cultura Vistulei inferioare, unde în perioada timpurie goșii au practicat cu precădere un asemenea ritual de înmormintare¹³⁵.

Potrivit datelor de care dispunem socotim că grupul de morminte de inhumare de la Mogoșani poate fi atribuit elementelor gotice și sarmatice¹³⁶.

După cum s-a arătat la Mogoșani au fost reperate cazuri de întretăieri și suprapuneri de morminte. Acestea vin să întregască tabloul unor astfel de descoperiri din Muntenia.

¹³³ Taifalii sînt amintiți alături de goți cu prilejul mai multor evenimente. v. Ammian Marcellin — G. Popa Lisseanu în *Izvoarele istoriei Românilor*, vol. XIII-XIV ; 1939, p. 77, 88-89.

¹³⁴ Gh. Diaconu, *Tîrșor... op. cit.*, ; C. Preda — *Cimitirul de la Olteni și unele probleme privind cultura materială a sec. IV e.n. pe teritoriul R.P.R.*, în SCIV, 2, 1959, p. 355-366 ; *ibid.* *Săpăturile de salvare de la Olteni*, în *Materiale*, VII, p. 503-507.

¹³⁵ R. Schindler — *Die Besiedlungsgeschichte der Goten und Gepiden in un-teren Weichselraum*, Leipzig, 1940.

¹³⁶ Gh. Diaconu, *Spätsarmatische Elemente...* în *Dacia*, N. S., X, p. 357-364.

Cele câteva morminte de incinerare (taifalice) deranjate cu prilejul înhumărilor practicate de goți, completează observațiile de la Tîrșor și întăresc înadins izvoarele literare care consemnează pentru o anumită perioadă istorică prezența taifalilor în această parte a Munteniei ¹³⁷.

Cercetările de la Mogoșani dovedesc că taifalii au conviețuit la început cu sarmații și dacii liberi, pînă în momentul în care regiunile de la Dunărea de jos au cunoscut pătrunderea masivă a goților petrecută aproximativ între 250-270 ¹³⁸.

În istoria omenirii sînt rare cazurile în care izvoarele scrise sînt în deplină concordanță cu cele arheologice, fiind întărite și completate de descoperiri. Un astfel de caz fericit îl avem la Mogoșani unde cimitirul de aici încetează la finele secolului al IV-lea e.n. Ne referim în mod concret la împrejurarea potrivit căreia între anii 371-378, goții primesc lovituri puternice din partea primelor cete turanice care pătrund în Europa, în speță hunii. După această dată istoria purtătorilor culturii Sîntana de Mureș-Cerneahov, dar mai ales a componenței gotice a acestei culturi, poate fi socotită ca încheiată în regiunile noastre. În schimb, nu aceeași soartă va avea populația băștinașă de la Dunărea de jos, care potrivit părerilor unor specialiști se afirmă în cadrul unei culturi bogat reprezentate în Muntenia, începînd din perioada dominației politice a hunilor și pînă la pătrunderea slavilor ¹³⁹.

¹³⁷ Gh. Diaconu, *Despre taifali... op. cit.*, în SCIV, 4, 15, 1964, p. 467-482.

¹³⁸ *Ibid.*, *Despre fibula cu piciorul întors pe dedesubt*, în Germania (sub tipar).

¹³⁹ Este vorba de complexul cultural Ipotești-Cindești, după alți specialiști Ipotești-Ciurelu-Cindești datat în secolele V-VII e.n. și atribuit în principal populației autohtone din Muntenia; V. I. Teodorescu, *Despre cultura Ipotești-Cindești în lumina cercetărilor arheologice din nord-estul Munteniei (regiunea Ploiești)*, în SCIV, 15, 1964, 4, p. 485-499; pentru bibliografia problemei pînă în anul 1966, v. Margareta Constantiniu, *Elemente romano-bizantine în cultura materială a populației autohtone din partea centrală a Munteniei în secolele VI-VII e.n.* în SCIV, 17, 1966, 4, p. 665-678.

MOGOȘANI
LA NÉCROPOLE DU IV^e SIÈCLE DE N.È.

— r é s u m é —

Cet ouvrage s'occupe de 84 tombes découvertes dans la nécropole de la commune de Mogoșani (district de Dimbovița) au cours des années 1961—1962.

L'auteur commence par noter que sur 84 sépultures, cinq tombes à incinération ont été dérangées par d'autres tombes ces-dernières à inhumation (fig. 1) — situation déjà rencontrée dans la nécropole de Tîrgșor. Et pourtant, ces deux catégories de sépultures sont contemporaines ; elles appartiennent à un cimetière birituel de type Sîntana de Mureș-Tchernéakhov. A la différence de ce que l'on constate dans d'autres nécropoles découvertes en Valachie, à Mogoșani les tombes à inhumation sont absolument toutes orientées en direction Nord-Sud. Bien que les squelettes de ces tombes soient détruits par l'acidité du sol, elles ont livré néanmoins un riche inventaire.

Quant aux sépultures à incinération, plusieurs types se sont dessinés, se différenciant par les pratiques rituelles et leur mobilier. Particulièrement remarquable s'avère la tombe no. 15, qui comporte dans son inventaire un briquet de type Psevorsk, une pointe de lance et l'umbo d'un bouclier (fig. 4).

La nécropole de Mogoșani a livré 231 vases, dont 139 ont été trouvés dans des tombes à inhumation et les 92 restants dans les sépultures à incinération. Partant de sa technique d'exécution, cette céramique se divise en deux catégories à savoir : la poterie travaillée au tour et celle modelée à la main. Cette dernière catégorie n'est illustrée que par trois spécimens, tous les trois étrangers à la céramique autochtone.

Sous le rapport de la fréquence de certaines formes, mentionnons : 80 assiettes-bols ; 20 marmites-bols ; 24 cruches et 89 marmites-pots exécutées dans une pâte grumeleuse. Dignes d'une attention spéciale sont les cruches à l'ouverture triflée, confectionnées au tour, dans une pâte fin d'un roux-brique. Cette espèce céramique a été importée à Mogoșani directement de l'Empire, soit par le canal habituel des échanges, soit par suite des incursions de pillage organisées dans les territoires romains.

L'ouvrage réserve un chapitre à part aux objets et aux parures en métal. Signalons, entre autres, la présence de 18 fibules à pied rentré en dedans et quatre exemplaires à tête en semidisque et pied rhomboidal. La série des boucles compte 18 pièces appartenant, en général, aux types communs dans la civilisation de Sîntana de Mureș-Tchernéakhov. Retenons comme unique exception une boucle rectangulaire avec des analogies parmi les antiquités huniques. Viennent ensuite 16 couteaux, dont quinze en fer, à la lame droite — sauf un qui a le fil courbe ; le seizième couteau, en bronze, fait partie de la catégorie

des objets de toilette propres aux porteurs de la civilisation de Sîntana de Mureş-Tchernéakhov. Pour finir la série des objets de fer notons, aussi les anneaux circulaires, placés chaque fois à la hauteur des hanches du défédé, ainsi que deux pendentifs en forme de petits chaudrons, qui attestent sans l'ombre d'un doute la présence à Mogoşani d'éléments de type Pşevorsk.

Parmi des objets de parure trouvés à Mogoşani, notons trois pendentifs semi-lunaires, qui attestent des analogies allant jusqu'à l'identité avec ceux trouvés dans la nécropole de Tîrgşor et le trésor de Valea Strîmbă. Une boucle d'oreille en bronze, unique et détériorée, témoigne de la présence de ce genre de parure à Mogoşani. Enfin, deux monnaies de bronze perforées pour être enfilées dans un rang de perles et portées comme pendentifs, ont été relevées également dans cette nécropole. Il s'agit d'une pièce constantinienne et d'une émission du règne de Julien l'Apostat.

Les objets d'os et de verre ne manquent pas eux non plus. D'abord, quelques fragments de peignes, dans la plupart des cas rongés par l'acidité du sol ou brûlés par les flammes du bûcher, s'il s'agit de tombes à incinération. Toujours travaillés dans l'os il y a les pendentifs prismatiques ornés de petits cercles concentriques. Plusieurs gobelets de verre, dont certains importés de l'Empire, et quantité de colliers de perles de verre complètent l'inventaire des tombés de Mogoşani.

Ensuite, l'auteur tâche de prouver que les sépultures à inhumation de Mogoşani appartenaient à la composante gotho-sarmatique des porteurs de la civilisation de Sîntana de Mureş-Tchernéakhov, fournissant quelques données inédites au sujet de la présence des Sarmates dans cette nouvelle civilisation. Il attire l'attention sur la présence dans les sépultures à incinération des vases à cuisson secondaire, ce qui les feraient attribuer aux Taifals. Ce fait apporterait une note nouvelle par rapport aux nécropoles de Tîrgşor et de Gherăseni, où pour la première fois on a repéré et étudié des tombes à incinération attribuées aux autochtones (l'aspect Tîrgşor-Gherăseni).

Avant de clore la description des sépultures, l'auteur s'arrête à celles enregistrées sous les numéros 83 et 84, qui par leur forme et leur mobilier sont similaires à ce que la littérature spécialisée nordique appelle les complexes „Brandschüttungsgräber“ — caractéristiques aux Goths.

Le rituel constaté à Mogoşani offre toute une série d'analogies avec la nécropole de Brest-Trisin, ainsi qu'avec d'autres nécropoles de date plus tardive, situées dans l'aire orientale de la civilisation de Tchernéakhov — par exemple Rjevka, Kasanovo et Companice. L'auteur attribue la persistance de ce rituel dans les tombes à incinération de Mogoşani à la présence des Goths qui, dans la phase finale de la civilisation de Sîntana de Mureş-Tchernéakhov ont pratiqué dans la zone Sud-Sud-Ouest — dans des proportions assez réduites du reste — le rituel de l'incinération caractéristique pour la civilisation du cours inférieur de la Vistule.

La conclusion majeure dégagée de l'étude du plan général de la nécropole de Mogoşani, ainsi que de l'analyse de son inventaire et de ses rituels est que nous avons affaire à une population disloquée au IV^e siècle de n.è. de l'aire orientale de la civilisation Tchernéakhov-Sîntana de Mureş. Toutefois, l'auteur s'attache à prouver qu'il existait dans le cadre de la civilisation à laquelle appartient la nécropole de Mogoşani, des éléments de culture matérielle et spirituelle communiqués aux nouveaux-venus par les Geto-Daces et les Romains.

Le processus de la pénétration des autochtones dans cette nouvelle civilisation a connu deux étapes. Pour commencer, au moment où la civilisation de Tchernéakhov-Sîntana de Mureş était encore dans un stade de formation, ce sont les porteurs de la civilisation de Lipiţa (les Costobocs) qui doivent être considérés comme la principale composante ethnique qui aurait servi de canal à l'introduction de l'art du potier dans la nouvelle civilisation. Et avec cet art, ils auraient transmis aussi l'usage de la céramique confectionnée dans une pâte fine, de teinte cendrée, de tradition La Tène, géto-dace. Comme on le sait, les Goths, ainsi que les autres

peuplades qui ont fait partie de la confédération qu'ils ont mise sur pied, ne connaissaient pas au début l'art de fabriquer la céramique au tour.

La seconde étape de la contribution des éléments autochtones à la civilisation de Sintana de Mureș-Tchernéakhov est caractérisée par ce fait qu'au point de vue démographique les porteurs de celle-ci incorporèrent dans leurs rangs plusieurs tribus de Daces libres du Bas-Danube, en même temps qu'ils enrichirent leur répertoire des formes céramiques en adoptant celles courantes dans ces parages. C'est toujours par suite de leur contact avec les régions du Bas-Danube que les porteurs de la civilisation de Sintana de Mureș-Tchernéakhov ont adopté également la céramique provinciale romaine en pâte grumeleuse, qui après l'année 250 allait se répandre dans l'aire de cette nouvelle civilisation, étant relevée dans ses établissements et nécropoles après cette date dans une proportion de 50%.

A retenir comme intéressant qu'à partir de la seconde moitié du III-e siècle de n.è., dans l'aire de la civilisation qui nous occupe ici on note la généralisation du type de fibule à pied rentré en dedans, également d'origine romaine.

Un troisième élément d'origine méridionale est constitué par le peigne en os, constitué par plusieurs plaques fixées ensemble au moyen des rivets.

Particulièrement remarquable s'avère le fait que ce fut seulement après les Goths eussent adopté les trois éléments de caractère romain susmentionnés, ainsi que le rituel de l'inhumation, qu'on peut réellement parler d'une civilisation de type Sintana de Mureș-Tchernéakhov constituée d'une manière définitive.

Une pratique rituelle d'origine certainement méridionale est attestée par la présence des pièces de monnaies dans les bouches des défunts ou sur leur poitrine. Cette coutume rappelle l'obole de Charon qui assurait la traversée du Styx. A ceci, ajoutons encore la coutume de revêtir certaines tombes de briques romaines qui imitaient les sarcophages.

A défaut de preuves concluantes, l'auteur ne partage pas l'opinion que les tombes orientées dans une direction Ouest-Est relevées dans les nécropoles Sintana de Mureș-Tchernéakhov seraient chrétiennes.

Le chapitre réservé aux questions de datation montre que dès la découverte des antiquités de type Tchernéakhov V.V. Hvoico les avait datées des II — V siècles de n.è. et K. István avait proposé le IV-e siècles de n.è. pour la variante occidentale. Sur ces entrefaites toute une série de chercheurs ont essayé de prolonger la variante orientale jusqu'au VII-e siècle. Mais les spécialistes n'acceptèrent pas cette datation si tardive. On relève tout spécialement l'opinion de D. T. Berzovetz qui accepte pour la variante orientale de cette civilisation le IV-e siècle de n.è. et pour celle occidentale le commencement du V-e siècle.

Le grand nombre de découvertes de type Sintana de Mureș-Tchernéakhov faites dans notre pays après la deuxième guerre mondiale — découvertes dues soit à l'hasard, soit à des recherches systématiques — a permis aux spécialistes de nouvelles observations à propos de la date à laquelle il convient d'attribuer ces monuments. Pour la variante occidentale, il a été prouvé qu'à Tîrgșor ; Ploiești et Oinac-Giurgiu les nécropoles de type Sintana de Mureș-Tchernéakhov sont ultérieures aux cimetières sarmatiques datés des II — III siècles de n.è. Pour la Moldavie, la discussion porte sur les faits constatés à Poienești, où les deux nécropoles — carpique et sarmatique — du III-e siècle de n.è. sont sigillées par un établissement de type Sintana de Mureș-Tchernéakhov. Enfin, à Mogoșani même, sur la rive gauche du ruisseau Tinoasa, à environ 200 m. de la nécropole du IV-e siècle, on a étudié un établissement et une nécropole du III-e siècle de n.è. attribués aux Daces libres. Leur existence s'achève à l'époque de Gallien et d'Aurélien, peut être justement par suite de l'arrivée de la nouvelle population, celle qui a laissé notre nécropole.

L'auteur, dans sa conclusion, souligne la rareté des cas dans l'histoire de l'humanité où les sources écrites sont en parfait accord avec celles archéologiquement offertes par la nécropole de Mogoșani qui acheva son existence à la fin du IV-e

siècle de n.è. Sa fin se rattache aux événements des années 371-376, quand les Goths subissent les premiers chocs des hordes tourainiennes — les Huns. Après cette date, l'histoire des porteurs de la civilisation de Sîntana de Mureş-Tchernéakhov et surtout de la composante gothique de cette civilisation peut être considérée comme close en ce qui concerne nos régions. Par contre, les autochtones du Bas-Danube n'ont pas subi le même sort. En effet, conformément à l'opinion de certains spécialistes, ces-derniers se seraient affirmés dans le cadre d'une civilisation richement représentés sur le territoire de la Munté-
nie, depuis l'époque de la domination des Huns jusqu'à l'arrivée des Slaves.

L'étude s'achève avec un chapitre présentant sommairement une **descrip-**
tion des tombes de la nécropole de Mogoşani.

LEGENDA FIGURILOR

- Fig. 1. Planul general al săpăturilor din necropola de la Mogoșani.*
- Fig. 2. Căni-ulcioare și castroane-farfurii de la Mogoșani.*
- Fig. 3. Oale-borcan din pastă zgrunțuroasă și oale din pastă fină din necropola de la Mogoșani.*
- Fig. 4. Inventarul mormintului 15 : 1, umbo; 2, virf de lance; 3, amnar de tip Pșevorsk.*
- Fig. 5. Oale din pastă fină, pahare din lut și din sticlă ; 1, mormintul 78 ; 2, M. 56; 3, M. 29/vasul 1; 4, M. 18/2; 5, M. 47/6; 6, M. 59/3; 7, M. 8/1; 8, M. 61/1; 9, M. 12/5; 10, M. 8; 11, M. 4; 12, M. 29/3; 13, M. 52; 14, M. 47/7; 15, M. 70; 16, M. 62/1; 17, M. 17/3; 18, M. 6.*
- Fig. 6. Farfurii-castroane din necropola de la Mogoșani : 1, M. 65/2; 2, M. 17/1; 3, M. 43/2; 4, M. 8/5; 5, M. 65/6; 6, M. 29/7; 7, 8, passim; 9, M. 6/6; 10, M. 6/7; 11, M. 12/4; 12, M. 14/4; 13; M. 6/8; 14, M. 65/5; 15, M. 70/1; 16, M. 70/6; 17, M. 47/2; 18, M. 59/5; 19, M. 52/1; 20, passim; 21, M. 69/1.*
- Fig. 7. Farfurii-castroane de la Mogoșani : 1, M. 47/1; 2, M. 12/1; 3, M. 14/1; 4, M. 6/2; 5, M. 66/2; 6, passim; 7, M. 19/1; 8, M. 6/5; 9, M. 18/3; 10, M. 40/5; 11, M. 17/2; 12, M. 70/9; 13, M. 66/5; 14, M. 79/2.*
- Fig. 8. Căni-ulcioare de factură romană : 1, M. 59/1; 2, M. 14/5; 3, M. 14/5; 4, M. 18/5; 5, M. 43/1; 6, M. 6/1; 7, M. 70/8; 8, M. 51/1; 9, M. 65/4.*
- Fig. 9. Căni-ulcioare (3 și 5 de tradiție geto-dacică : 1, M. 58; 2, M. 6/3; 3, M. A. (82)/2; 4, M. 29/6; 5, M. A. (82)/1; 6, M. 52/5; 7, M. 65/3; 8, M. 68/4; 9, M. 47/4; 10, M. 14/7; 11, M. 40/6; 12, passim; 13, M. 68/1.*
- Fig. 10. Oale-borcan din pastă zgrunțuroasă : 1, M. 47/5; 2, M. 12/1; 3, M. 79/1; 4, M. 17/6; 5, M. 8/3; 6, M. 40/4; 7, M. 52/4; 8, M. 51/2; 9, M. 69/4; 10, M. 66/3; 11, M. 70/3; 12, M. 52/6; 13, M. 65/1; 14, M. 69/3; 15, M. 30; 16, M. 68/1.*
- Fig. 11. Oale-borcan din pastă zgrunțuroasă : 1, M. 14/3; 2, M. 80; 3, M. 18/1; 4, M. 14/6; 5, M. 18/6; 6, M. 6/4; 7, M. 17/5; 8, M. 6/9; 9, M. 14/2; 10, M. 43/3; 11, M. 70/5; 12, M. 70/4; 13, M. 70/4; 14, M. 81; 15, M. 47/3; 16, M. 66/4.*
- Fig. 12. Fibule din necropola de la Mogoșani : 1, M. 12; 2, M. 40; 3, M. 17; 4, M. 8; 5—6, M. 69; 7, M. 44; 8, M. 70; 9, M. 29; 10, M. 19; 11, M. 44; 12, M. 14; 13, 14, M. 6; 15, M. 8; 16, M. 59.*
- Fig. 13. Catarame din necropola de la Mogoșani : 1, M. 52; 2, M. 17; 3, M. 79; 4, M. 39; 5, M. 40; 6, M. 39; 7, M. 66; 8, M. 75; 9, M. 43; 10, M. 5; 11, M. 47; 12, M. 12, 13, M. 6; 14, M. 58; 15, M. 40; 16, M. 61; 17, 18, M. 66.*
- Fig. 14. Cuțite, chei și alte obiecte din fier : 1, M. 33; 2, M. 52; 3, M. 66; 4, M. 43, 5, M. 28; 6, M. 41; 7—9, M. 66; 10, M. 52; 11, M. 61; 12, M. 39; 13, M. 52; 14, M. 67; 15, M. 78; 16, 17, M. 52; 18, M. 41; 19—21, M. 66; 22, M. 52.*

- Fig. 15. *Pandantivi inelari și in formă de căldărușe: cercei și pleptene din necropola de la Mogoșani*: 1, M. 14; 2, M. 66; 3, M. 6; 4, M. 78; 5, M. 52; 6, M. 28; 7, M. 47; 8, M. 6; 9, 10, M. 39; 11, M. 74; 12, M. 65; 13, M. 52; 14, passim; 15, M. 31; 16, M. 70.
- Fig. 16. *Fusaiole*: 1, M. 6; 2, 3, M. 65; 4, M. 14; 5, M. 18; 6, M. 59; 7, M. 65; 8, M. 11; 9, M. 12; 10, 11, M. 68; 12, M. 13; 13, 14, M. 10,
- Fig. 17. *Șiraguri de mărgelă din necropola de la Mogoșani*: 1, M. 14; 2, M. 65; 3, M. 6; 4, M. 29; 5, M. 12; 6, M. 57; 7, M. 59; 8, M. 69.
- Fig. 18. *Mărgelă izolate din mormintele de la Mogoșani*: 1, M. 6; 2, passim; 3, M. 65; 4, M. 6; 5, passim; 6, M. 29; 7, M. 70; 8, M. 12; 9, M. 71; 10, M. 25; 11, M. 65; 12, M. 68; 13, M. 8; 14, M. 44; 15, passim; 16, passim; și M. 33; 17, passim; 18, M. 40; 19, M. 19.

Fig. 19.

- | | |
|-----------------------|--------------------------------|
| 1. Medieșul Aurit | 41. Oinac |
| 2. Oradea | 42. MOGOȘANI |
| 3. Sintana Arad | 43. Tirgșor |
| 4. Zădăreni | 44. Măicănești-Buc. |
| 5. Sînpetru German | 45. Tei-Buc. |
| 6. Banat | 46. Militari-Buc. |
| 7. Poșolissum | 47. Curtea Veche |
| 9. Orheiul Bistriței | 48. Căscioarele |
| 10. Apahida | 49. Mitreni |
| 11. Cluj (Kistarcsa) | 50. Spantov |
| 12. Soporul de Cîmpie | 51. Mînăstirea |
| 13. Turda | 52. Independența |
| 14. Suatu | 53. Gherăseni |
| 15. Lechința de Mureș | 54. Sendreni |
| 16. Banatul de Cîmpie | 55. Mindrișca |
| 17. Morești | 56. Lunca |
| 18. Sintana de Mureș | 57. Tg. Berești |
| 19. Obreja | 58. Pietriș-Birlad |
| 20. Sighișoara | 59. Birlălești |
| 21. Bezid | 60. Valea Seacă |
| 22. Reci | 61. Bogdănești |
| 23. Comalău | 62. Tifești |
| 24. Boița | 63. Poienești |
| 25. Veșel | 64. Perieni |
| 26. Sarmizegetuza | 65. Gabăra |
| 27. Turnu-Severin | 66. Izvoare |
| 28. Bumbăești | 67. Dancu |
| 29. Răcari | 68. Iași (Fabrica de cărămizi) |
| 30. Romula | 69. Lețcani |
| 31. Sucidava | 70. Erbiceni |
| 32. Copăceni | 71. Băiceni |
| 33. Bivolari | 72. Iacobeni |
| 34. Jidava | 73. Todireni |
| 35. Schnekenberg | 74. Glăvăneștii Vechi |
| 36. Chilia | 75. Ionășeni |
| 37. Olteni | 76. Cucorâni |
| 38. Dulceanca | 77. Nichiteni |
| 39. Izvorul | 78. Miorcani |
| 40. Gogoșari | |

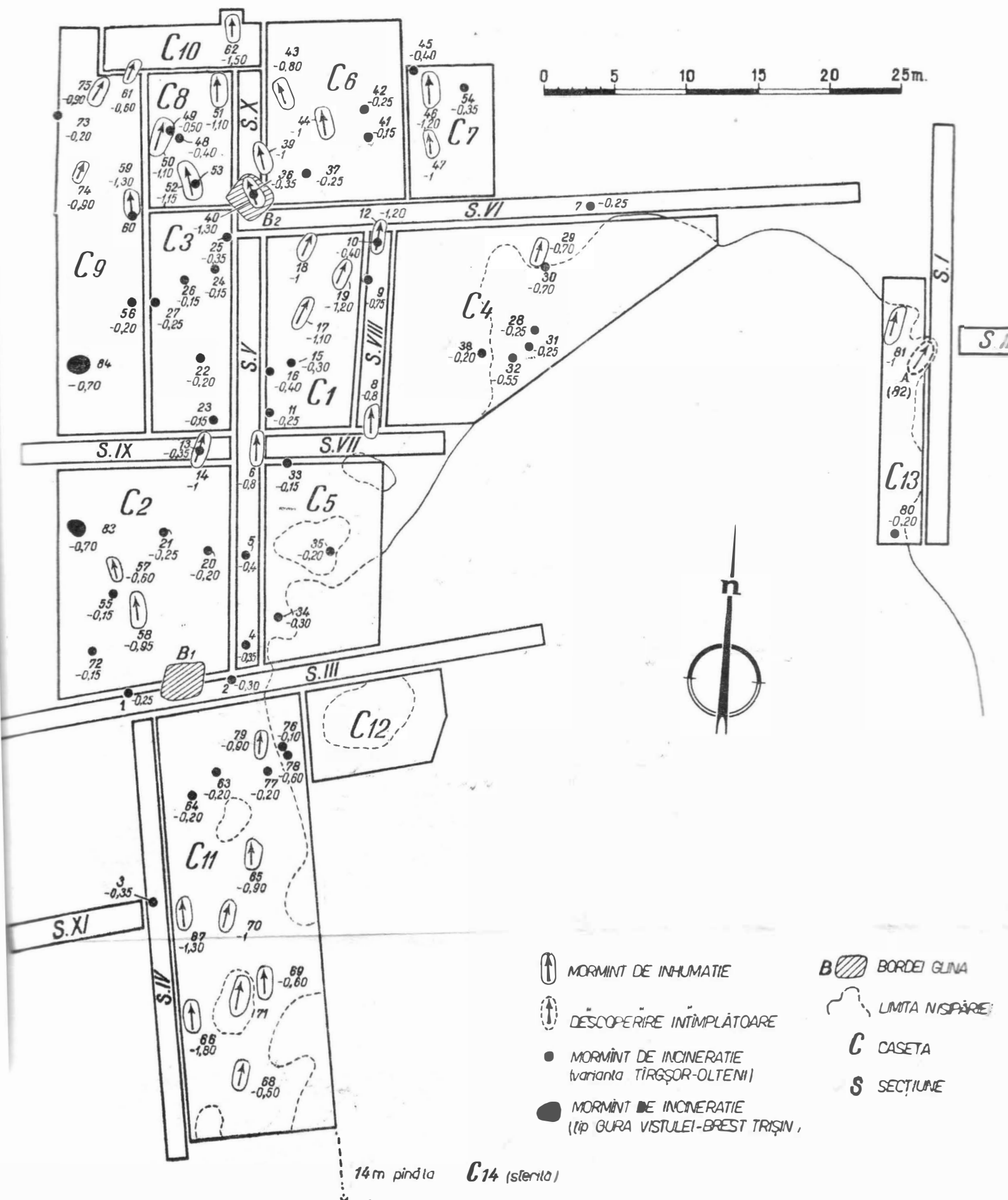


Fig. 1. Planul general al săpăturilor din necropola de la Mogoșani.



Fig. 2. Căni-ulcioare și castroane-farfurii de la Moșoșani.

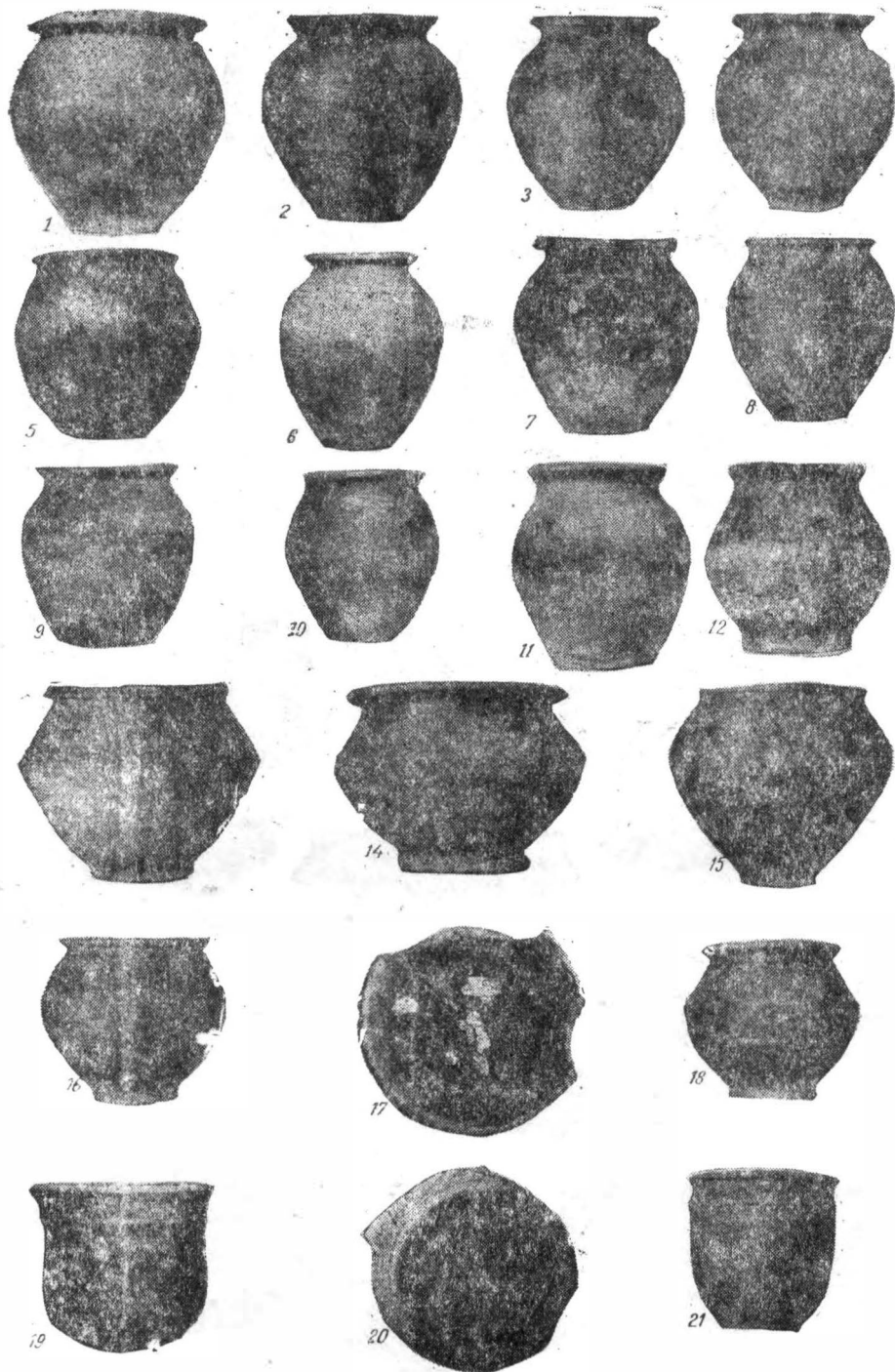


Fig. 3. Oale-borcan din pastă zgrunțuroasă și oale din pastă fină din necropola de la Mogoșani.

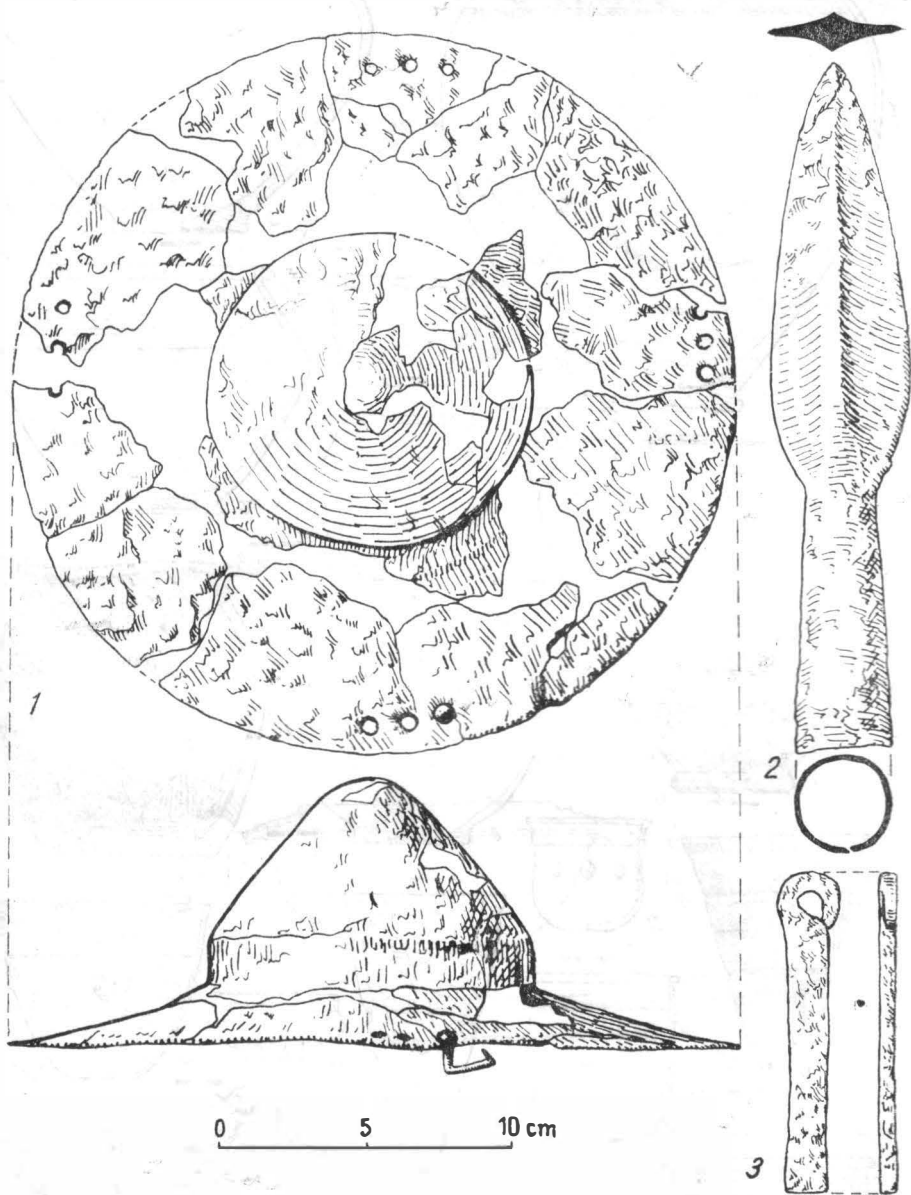


Fig. 4. Inventarul mormintului 15 : 1, umbo ; 2, vîrf de lance ; 3, amnar de tip Psevorsk.



Fig. 5. Oale din pastă fină, pahare din lut și din sticlă ; 1, mormântul 78 ; 2, M. 56 ; 3, M. 29; vasul 1 ; 4, M. 18/2 ; 5, M. 47/6 ; 6, M. 59/3 ; 7, M. 8/1 ; 8, M. 61/1 ; 9, M. 12/5 ; 10, M. 8 ; 11, M. 4 ; 12, M. 29/3 ; 13, M. 52 ; 14, M. 47/7 ; 15, M. 70 ; 16, M. 62/1 ; 17, M. 17/3 ; 18, M. 6.

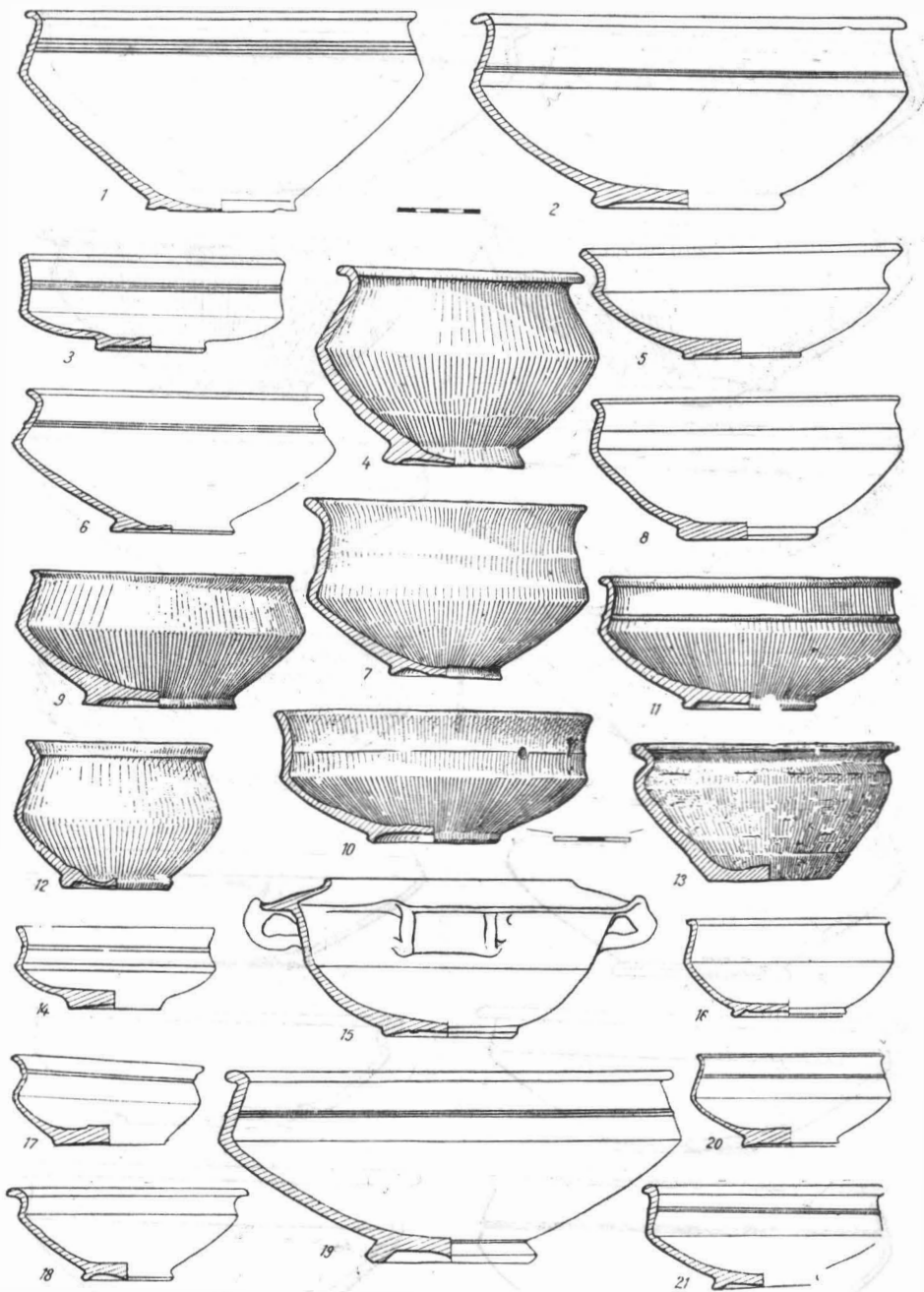


Fig. 6. Farfurii-castroane de la Mogoșani: 1, M. 65/2; 2, M. 17/1; 3, M. 43/2; 4, M. 8/5; 5, M. 65/6; 6, M. 29/7; 7, 8, passim; 9, M. 6/6; 10, M. 6,7; 11, M. 12/4; 12, M. 14/4; 13, M. 6/8; 14, M. 65/5; 15, M. 70/1; 16, M. 70/6; 17, M. 47/2; 18, M. 59/5; 19, M. 52/1; 20, passim; 21, M. 69/1.

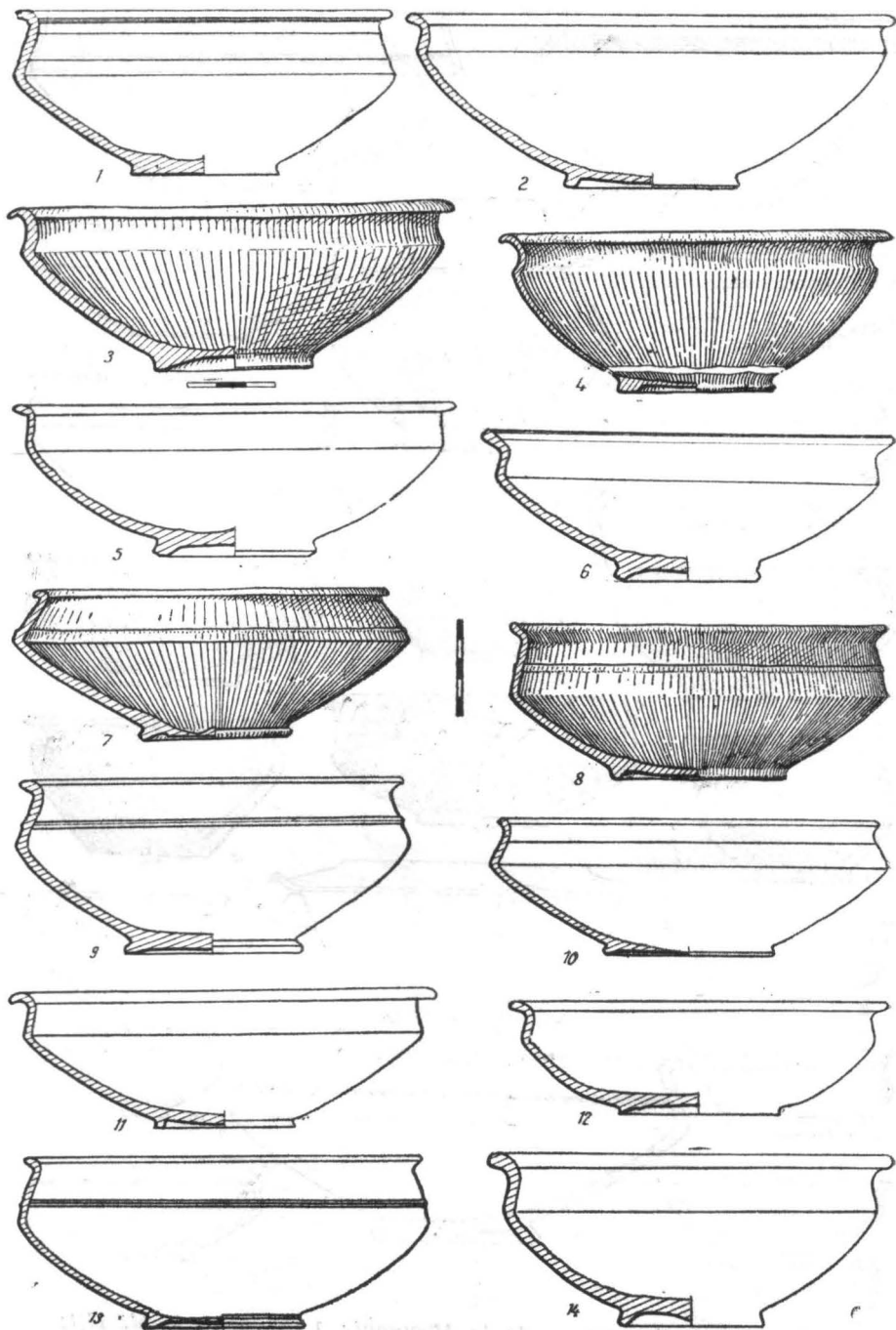


Fig. 7. Farfuri-castroane de la Mogoşani: 1, M. 47/1; 2, M. 12/3; 3, M. 14/1; 4, M. 6/2; 5, M. 66/2; 6, passim; 7, M. 19/1; 8, M. 6/5; 9, M. 18/3; 10, M. 40/5; 11, M. 17/2; 12, M. 70/9; 13, M. 66/5; 14, M. 79/2.

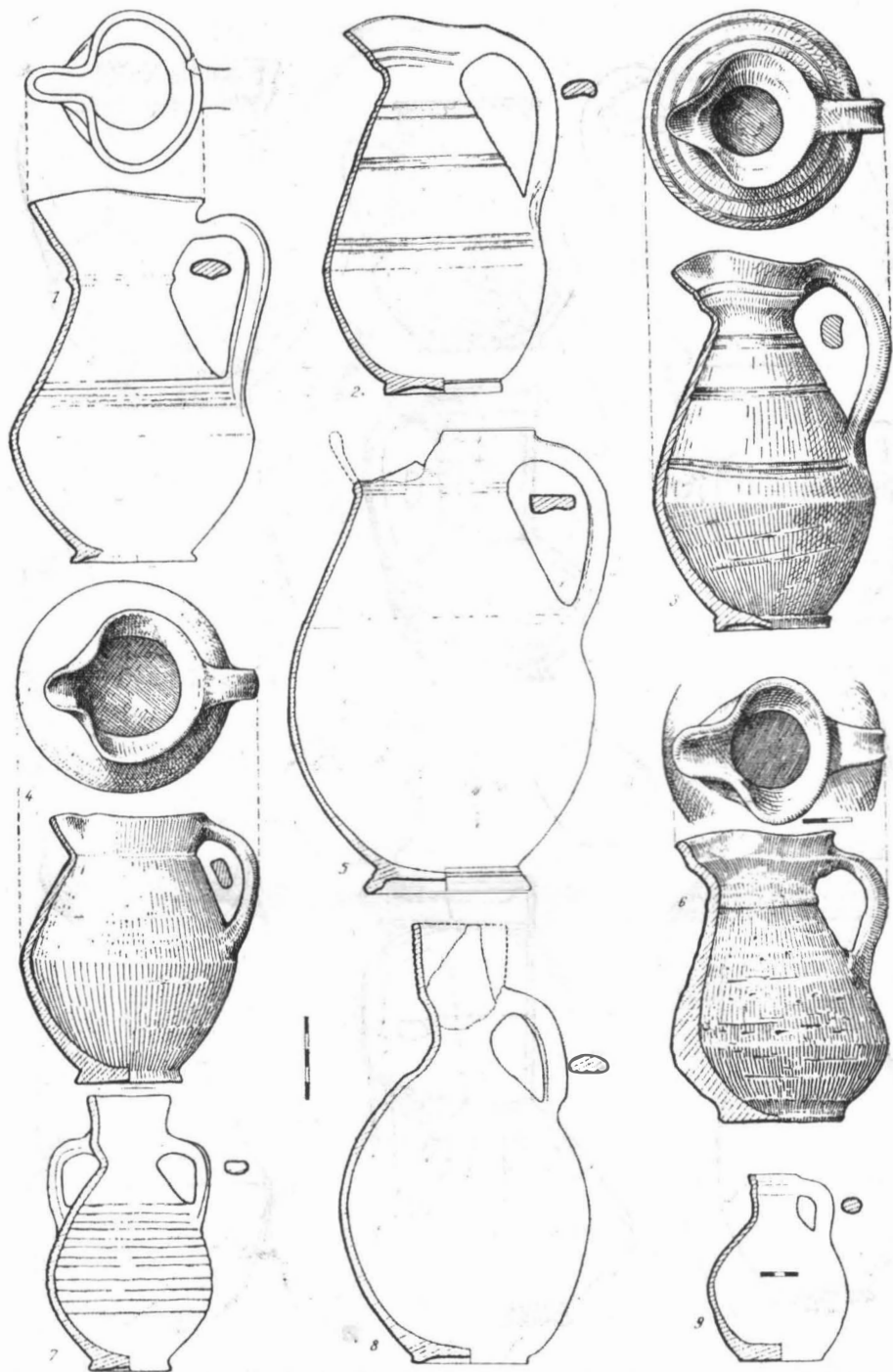


Fig. 8. Căni-ulcioare de factură română; 1, M. 59/1; 2, M. 14/5; 3, M. 14/5; 4, M. 18/5; 5, M. 43/1; 6, M. 6/1; 7, M. 70/8; 8, M. 51/1; 9, M. 65/4.

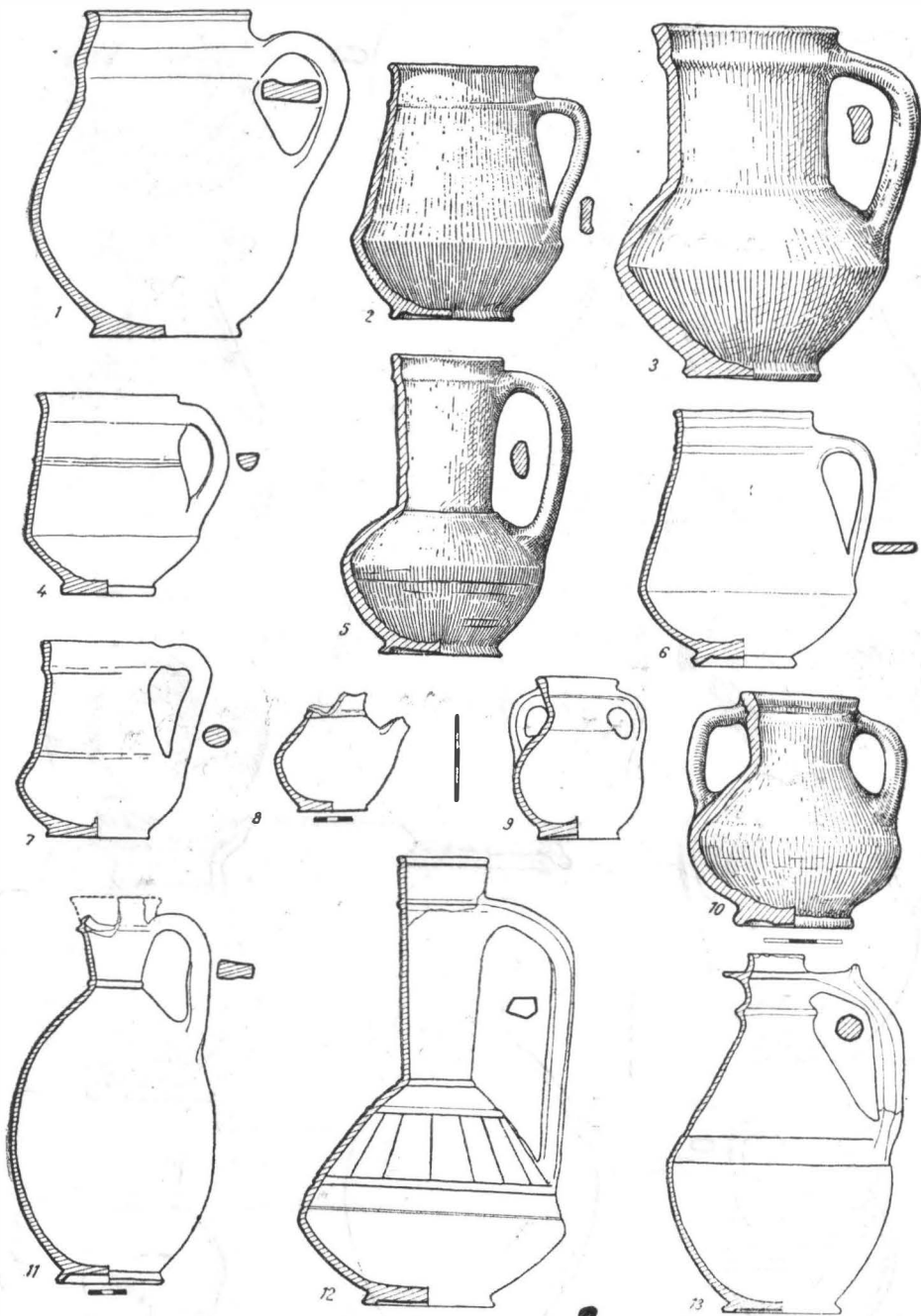


Fig. 9. Căni-ulcioare (3 și 5) de tradiție geto-dacică : 1, M. 58 ; 2, M. 6/3 ; 3, M.A. (82)/2 ; 4, M. 29/6 ; 5, M.A. (82)/1 ; 6, M. 52/5 ; 7, M. 65/3 ; 8, M. 68/4 ; 9, M. 47/4 ; 10, M. 14/7 ; 11, M. 40/6 ; 12, passim ; 13, M. 68/1.

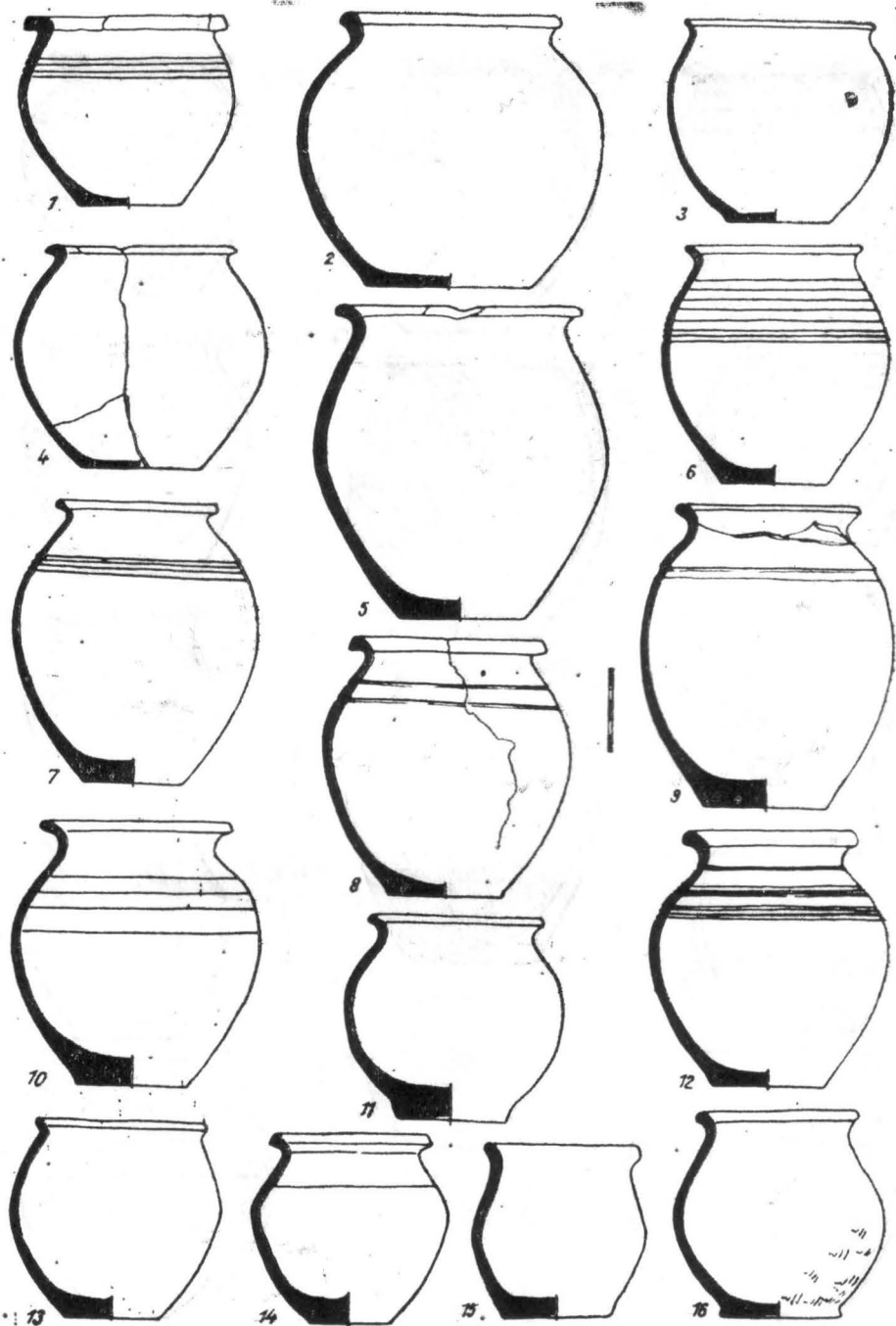


Fig. 10. Oale-borcan din pastă zgrunțuroasă : 1, M. 47/5 ; 2, M. 12/1 ; 3, M. 79/1 ; 4, M. 17/6 ; 5, M. 8/3 ; 6, M. 40/4 ; 7, M. 52/4 ; 8, M. 51/2 ; 9, M. 69/4 ; 10, M. 66/3 ; 11, M. 70/3 ; 12, M. 52/6 ; 13, M. 65/1 ; 14, M. 69/3 ; 15, M. 30 ; 16, M. 68/1.

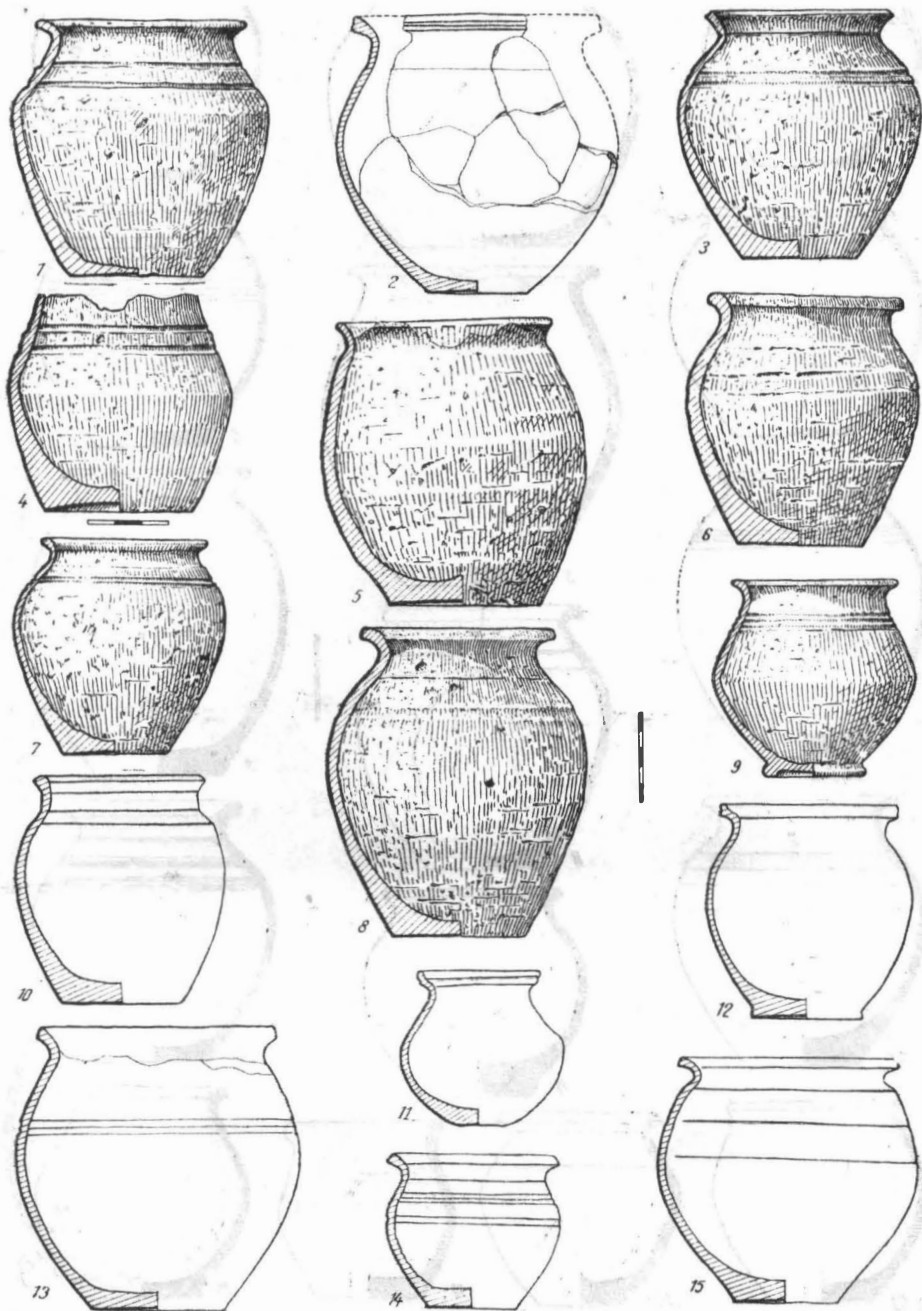


Fig. 11. Oale-borcan din pastă zgrumfuroasă : 1, M. 14/3 ; 2, M. 80 ; 3, M. 18/1 ; 4, M. 14/6 ; 5, M. 18/6 ; 6, M. 6/4 ; 7, M. 17/5 ; 8, M. 6/9 ; 9, M. 14/2 ; 10, M. 43/3 ; 11, M. 70/5 ; 12, M. 70/4 ; 13, M. 81 ; 14, M. 47/3 ; 15, M. 66/4.



Fig. 12. Fibule din necropola de la Mogoșani : 1, M. 12 ; 2, M. 40 ; 3, M. 17 ; 4, M. 8 ; 5—6, M. 69 ; 7, M. 44 ; 8, M. 70 ; 9, M. 29 ; 10, M. 19 ; 11, M. 44 ; 12, M. 14 ; 13, 14, M. 6 ; 15, M. 8 ; 16, M. 59.

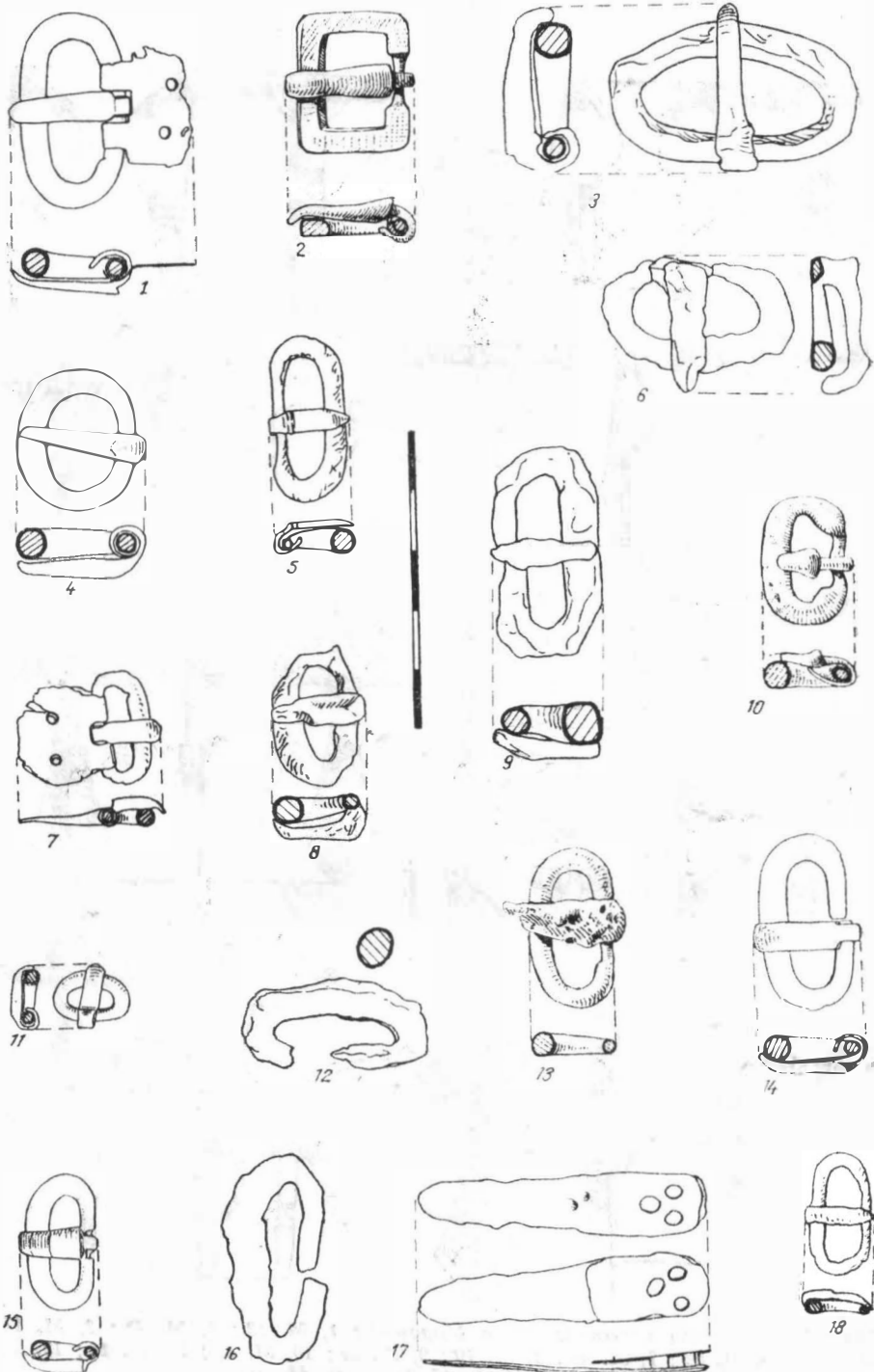


Fig. 13. Catarama din necropola de la Mogoșani : 1, M. 52 ; 2, M. 17 ; 3, M. 79 ; 4, M. 39 ; 5, M. 40 ; 6, M. 39 ; 7, M. 66 ; 8, M. 75 ; 9, M. 43 ; 10, M. 5 ; 11, M. 47 ; 12, M. 12 ; 13, M. 6 ; 14, M. 58 ; 15, M. 40 ; 16, M. 61 ; 17, 18, M. 66.

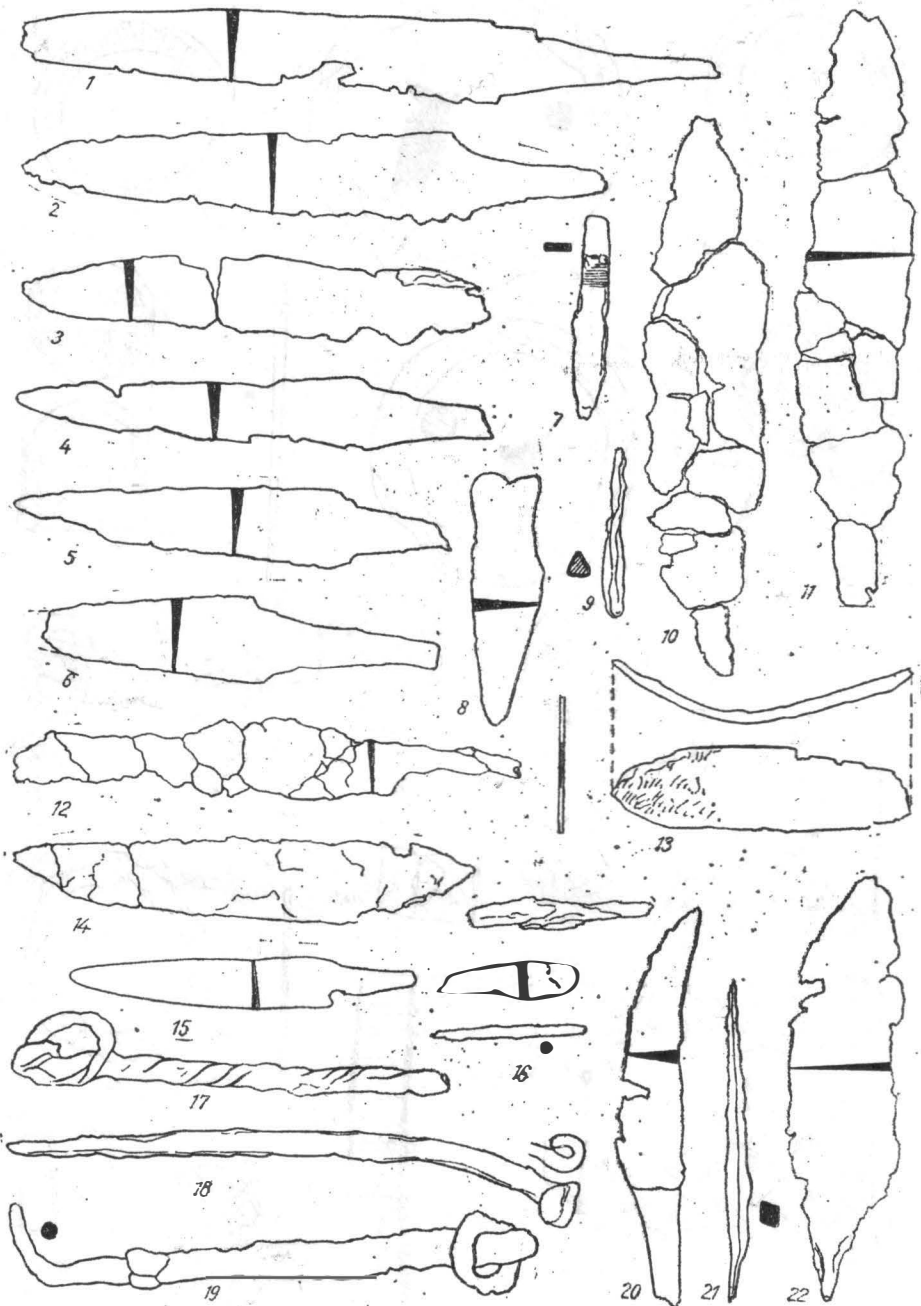


Fig. 14. Cuțite, chei și alte obiecte din fier: 1, M. 33; 2, M. 52; 3, M. 66; 4, M. 43; 5, M. 28; 6, M. 41; 7—9, M. 66; 10, M. 52; 11, M. 61; 12, M. 39; 13, M. 52; 14, M. 67; 15, M. 78; 16, 17, M. 52; 18, M. 41; 19—21, M. 66; 22, M. 52.

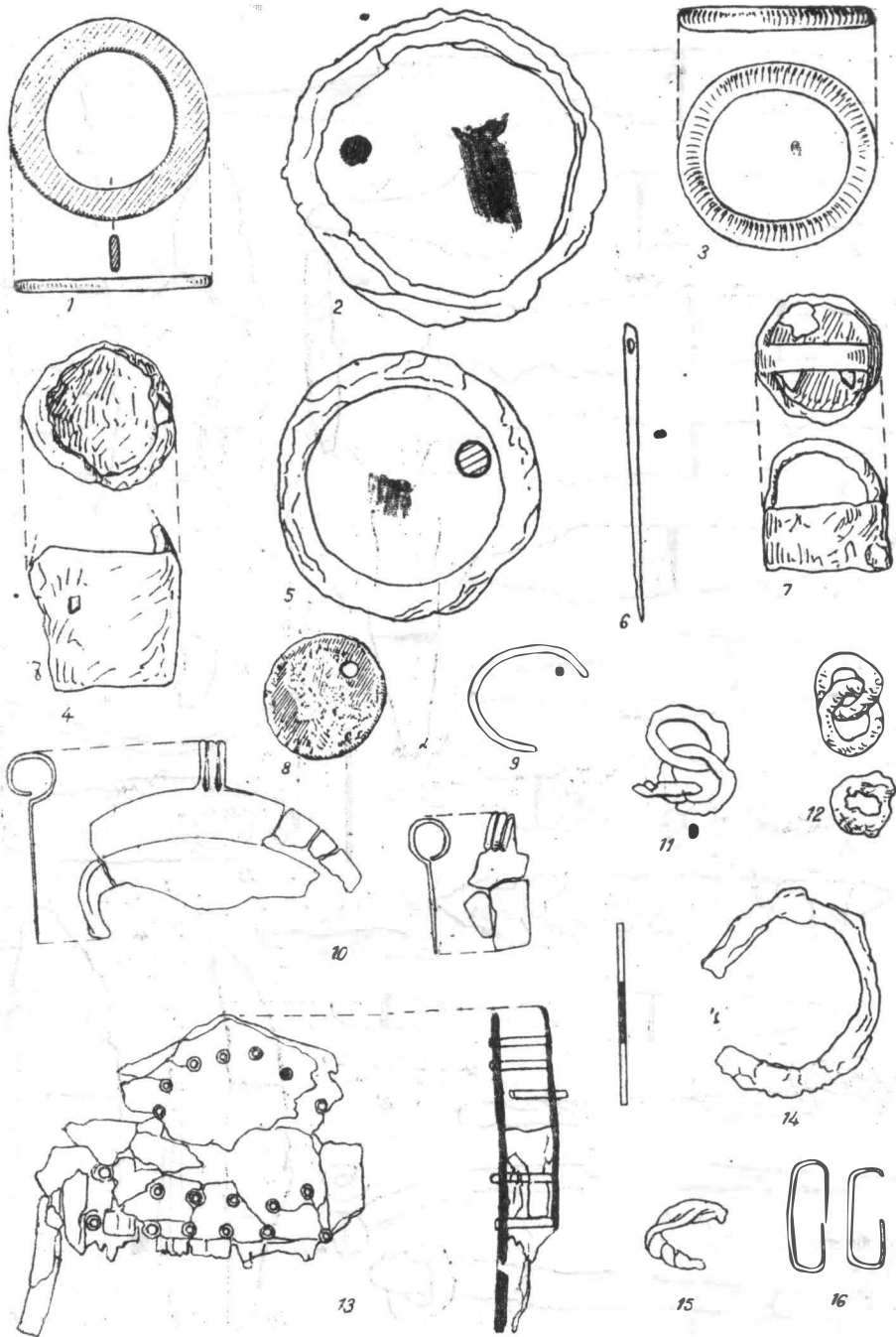


Fig. 15. Pandanțivi inelari și în formă de căldrăușe: cercei și pieptene din necropola de la Mogoșani: 1, M. 14; 2, M. 66; 3, M. 6; 4, M. 78; 5, M. 52; 6, M. 28; 7, M. 47; 8, M. 6; 9, 10, M. 39; 11, M. 74; 12, M. 65; 13, M. 52; 14, passim; 15, M. 31; 16, M. 70.

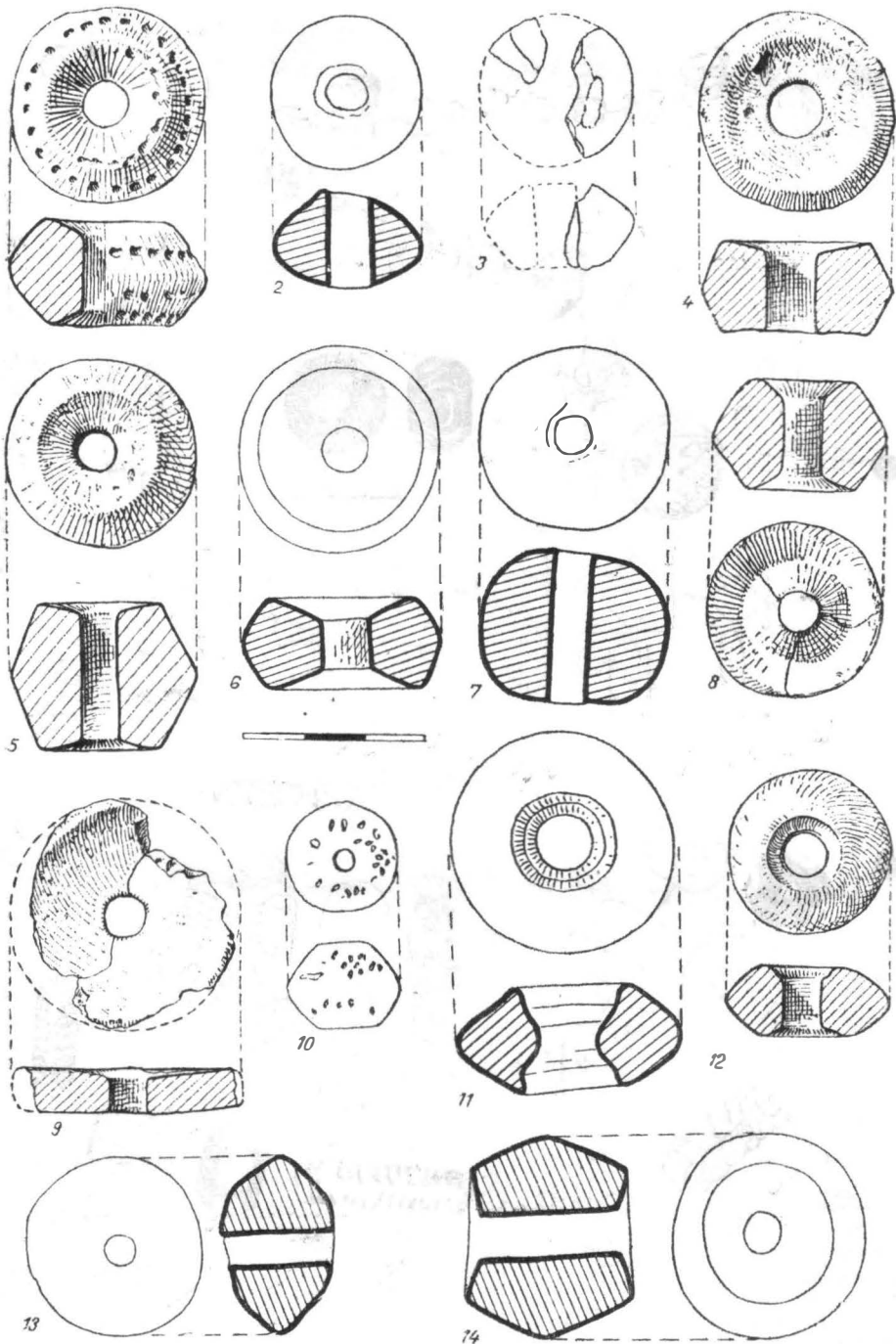


Fig. 16. Fusaiote : 1, M. 6; 2, 3, M. 65; 4, M. 14; 5, M. 18; 6, M. 59; 7, M. 65; 8, M. 11; 9, M. 12; 10, 11, M. 68; 12, M. 13; 13, 14, M. 70.

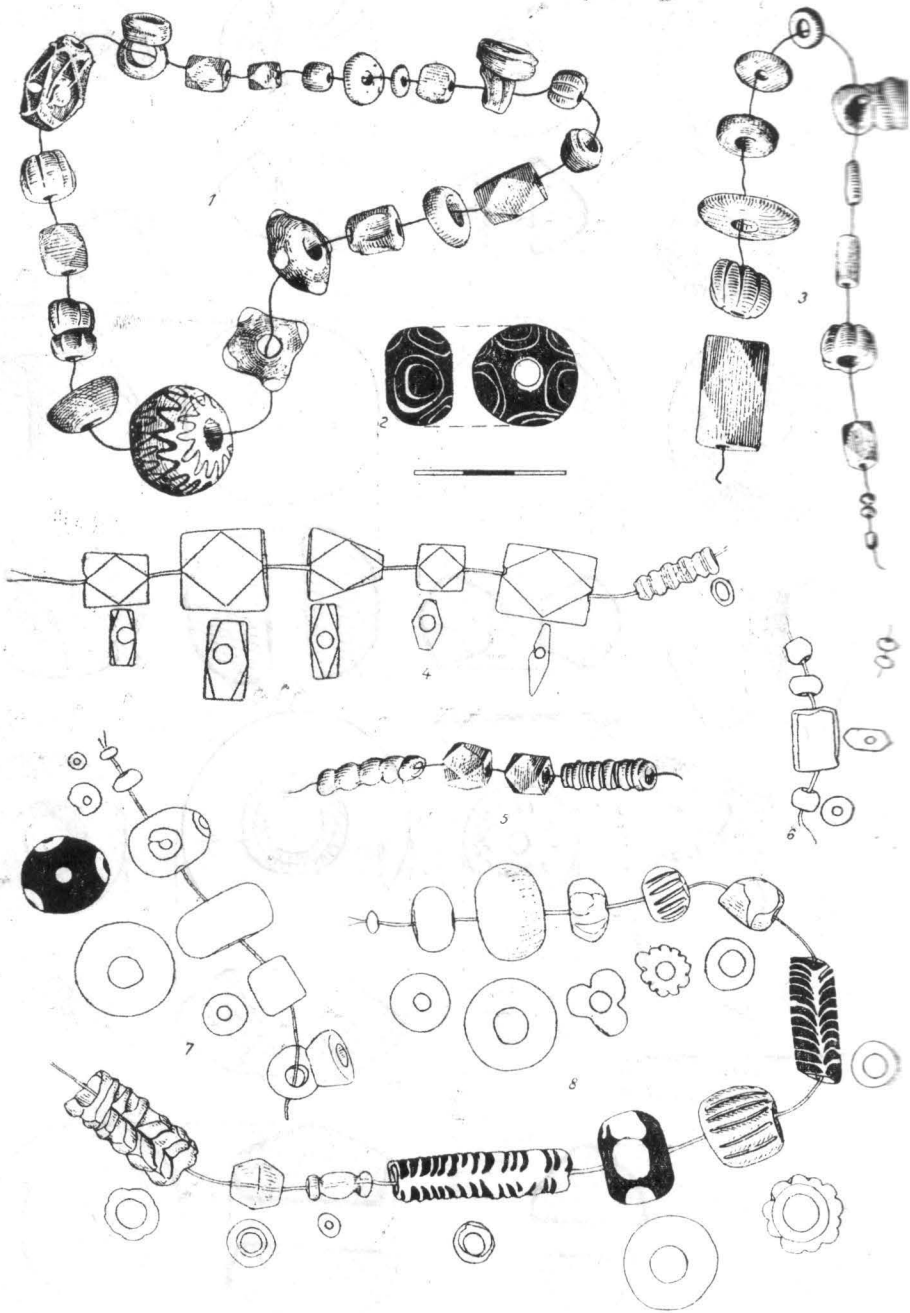


Fig. 17. Ștraguri de mărgelă din necropola de la Mogoșani: 1, M. 14; 2, M. 65; 3, M. 6; 4, M. 29; 5, M. 12; 6, M. 57; 7, M. 59; 8, M. 69.

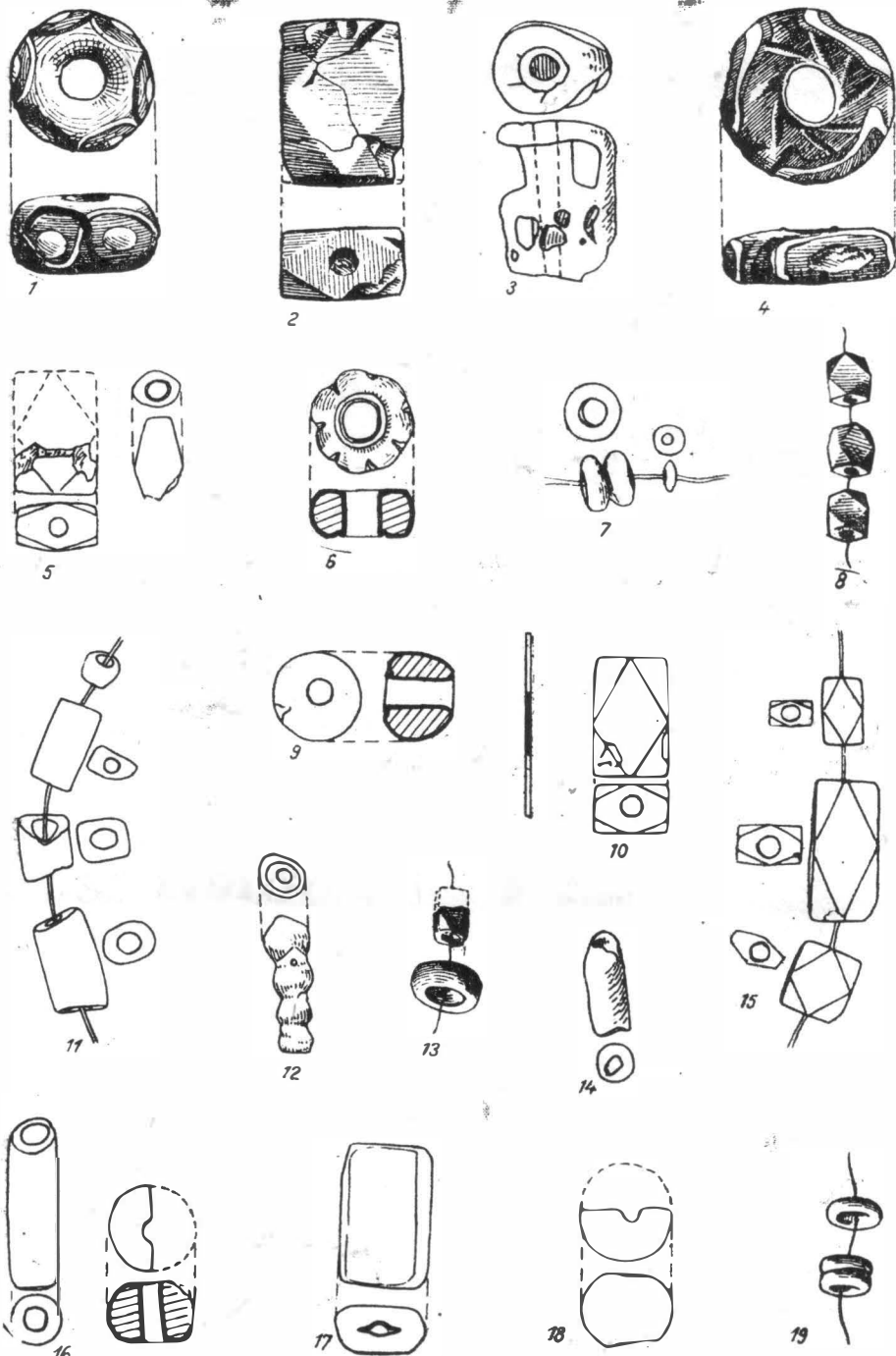


Fig. 18. Mărgele izolate din mormintele de la Mogoșani : 1, M. 6 ; 2, passim ; 3, M. 65 ; 4, M. 6 ; 5, passim ; 6, M. 29 ; 7, M. 70 ; 8, M. 12 ; 9, M. 71 ; 10, M. 25 ; 11, M. 65 ; 12, M. 68 ; 13, M. 8 ; 14, M. 44 ; 15, passim ; 16, passim ; și M. 33 ; 17, passim ; 18, M. 40 ; 19, M. 19.

